

Vergaderjaar 2003–2004

23 987

Uitbreiding van de Europese Unie

Nr. 34

VERSLAGEN VAN WERKBEZOeken

Vastgesteld 18 november 2003

In de maanden oktober en november 2003 hebben verschillende kleine delegaties uit de vaste commissie voor Europese Zaken bezoeken gebracht aan de tien landen die op 1 mei 2004 wensen toe te treden tot de Europese Unie. Het bezoek aan Polen betrof een gecombineerd bezoek met een delegatie uit de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Visserij. Doel van de bezoeken was een nadere kennismaking met de 10 landen en het verwerven van inzicht in de wijze waarop zij zich voorbereiden op de toetreding, waarbij in het bijzonder is gekeken naar de punten waarop nog een extra inspanning geleverd moet worden voor de toetreding.

De commissie heeft van de 10 bezoeken rapportages opgesteld die bijgaand zijn gebundeld tot een geheel. Met opzet zijn deze rapportages uitgebreider van aard dan verslagen van werkbezoeken normaliter zijn. Hierdoor hoopt de commissie dat de rapportages ook informatief zijn voor diegenen (binnen en buiten de Tweede Kamer) die minder goed op de hoogte zijn van de situatie in de toetredende landen. De rapportages zijn opgenomen in alfabetische volgorde:

- Cyprus
- Estland
- Hongarije
- Letland
- Litouwen
- Malta
- Polen
- Slovenië
- Slowakije
- Tsjechië

Graag bied ik u hierbij de rapportages aan.

De ondervoorzitter van de commissie,
Nawijn

De griffier van de commissie,
Mattijsen

Inhoudsopgave	blz.
Rapportage Cyprus	3
Rapportage Estland	10
Rapportage Hongarije	18
Rapportage Letland	25
Rapportage Litouwen	32
Rapportage Malta	40
Rapportage Polen	49
Rapportage Slovenië	67
Rapportage Slowakije	76
Rapportage Tsjechië	84

Rapportage van het werkbezoek aan Cyprus door een delegatie namens de vaste commissie voor Europese Zaken

Van 13–15 oktober 2003 heeft een delegatie namens de vaste commissie voor Europese Zaken bestaande uit de heer van Baalen (VVD), rapporteur, en de heer van Bommel (SP) een bezoek gebracht aan de Republiek Cyprus. De delegatie is begeleid door mevrouw de Boer, adjunct-griffier van de vaste commissie voor Europese Zaken.

Het werkbezoek vond plaats in het kader van tien werkbezoeken door verschillende delegaties namens de vaste commissie voor Europese Zaken, aan de tien staten die in mei 2004 wensen toe te treden tot de Europese Unie.

Doel van het werkbezoek was, evenals van de andere werkbezoeken van de vaste commissie in dit kader:

- een nadere kennismaking met de Republiek Cyprus en het Cypriotische parlement, mede met het oog op het Nederlands Voorzitterschap van de Europese Unie in de tweede helft van 2004 en
- het verwerven van inzicht in de wijze waarop de Republiek Cyprus zich voorbereidt op de toetreding tot de Europese Unie en omgaat met de punten die in dit verband nog extra aandacht verdienen.

De gespreksonderwerpen waar de delegatie in Cyprus zich vooral op gericht heeft, zijn:

- de «noord/zuid kwestie», oftewel de gedeelde staat van het eiland;
- financieel toezicht, en meer specifiek witwaspraktijken.

Onderstaand volgt een rapportage van dit werkbezoek. De rapportages van de bezoeken aan de 10 zogeheten toetredende staten zijn met opzet uitgebreider van aard dan verslagen van werkbezoeken door kamercommissies normaliter zijn. Hierdoor hoopt de commissie dat de rapportages ook informatief zijn voor diegenen (binnen en buiten de Tweede Kamer) die minder *en detail* op de hoogte zijn van de situatie in de toetredende landen. De commissie wil hiermee bijdragen aan het vergroten van de kennis bij burgers en politiek over deze landen.

De delegatie komt tot het eensluidende oordeel dat de Republiek Cyprus in algemene termen voldoet aan de Kopenhagen-criteria voor toetreding tot de Europese Unie. Hierbij zij mede verwezen naar het finale rapport van de Europese Commissie, zoals dat op 5 november jl. werd gepresenteerd. Hierbij bestaat de mogelijkheid dat op onderdelen vrijwaringsclausules worden opgelegd.

Graag willen de leden van de delegatie op deze plaats de Minister van Buitenlandse Zaken danken voor het feit dat een beroep mocht worden gedaan op zijn ambtenaren, waardoor de delegatie onder meer een zeer informatieve ambtelijke briefing kon krijgen over de stand van zaken in Cyprus. In het bijzonder dankt de delegatie H.M. ambassadeur in Nicosia, Jhr. Mr. M. E. C. Gevers, en zijn medewerkster, mevrouw drs. Q. van de Linde, voor de uitstekende wijze waarop zij bij de voorbereiding en uitvoering van dit werkbezoek de delegatie hebben ondersteund.

Eveneens spreekt de delegatie haar dank uit aan Europees Commissaris Günter Verheugen voor het feit dat hij bereid was voorafgaand aan de werkbezoeken de delegaties te laten delen in zijn kennis over de stand van de voorbereiding op de toetreding in de tien landen.

Van Baalen, rapporteur
Van Bommel, delegatielid
De Boer, adjunct-griffier

1. Enkele feitelijke gegevens

President:	Tassos Papadopoulos (sinds 28 februari 2003)
Premier:	de president is tevens regeringsleider
Minister van Buitenlandse Zaken:	George Iacovou
Voormalig hoofd-onderhandelaar voor toetreding:	George Vassiliou (voormalig President)
Co-ordinator for harmonisation:	Takis Hadjidemetriou
Parlement, unicameraal:	Huis van Afgevaardigden (80 zetels, waarvan 56 bezet worden door Grieks-Cypriotische vertegenwoordigers en 24 gereserveerd zijn voor de Turks-Cypriotische gemeenschap; deze worden echter sinds 1963 niet meer bezet)
Voorzitter Huis van Afgevaardigden:	Demetris Christofias (n.b. de Voorzitter van het Huis van Afgevaardigden functioneert ook als Waarnemend President. Er is in de Grondwet voorzien in een Turks-Cypriotische vice-president, maar ook deze positie wordt niet bezet)
Voorzitter commissie voor Europese Zaken:	Nicos Cleanthous
Referendum inzake toetreding:	geen
Inwonertal:	771 657 (inclusief ca. 88 000 in het Noorden, Exclusief ca. 114 000 Turkse «settlers»)
Oppervlakte:	9 250 km ² (0,27 x Nederland)

2. Staatsinrichting

In de Constitutie van 1960 is de uitvoerende macht neergelegd bij de President, die gekozen wordt in algemene verkiezingen voor een periode van vijf jaar. Daarnaast heeft de Raad van Ministers, benoemd door de President, uitvoerende bevoegdheden. Het Parlement, voor vijf jaar per algemene verkiezingen gekozen, heeft de wetgevende macht. Het Cypriotische kiesstelsel is gebaseerd op het stelsel van evenredige vertegenwoordiging; Cyprus kent een stemplicht.

3. Politieke situatie

Op 16 februari 2003 vonden de laatste presidentsverkiezingen plaats, waarbij President Clerides (die sinds 1993 aan de macht was) het moest afleggen tegen de heer Papadopoulos van de centrumpartij DIKO, die de verkiezingen met steun van de gematigd communistische partij AKEL en de overige linkse partijen won met 51,5% van de stemmen. De huidige regering bestaat uit vertegenwoordigers van de gematigd communistische partij AKEL, de sociaal-democratische beweging KISOS, DIKO en onafhankelijken. In mei 2001 vonden de laatste parlementsverkiezingen plaats, die AKEL een krappe overwinning opleverden (20 zetels) over de tot dan regerende rechts-democratische partij DISY (19 zetels). De volgende verkiezingen vinden plaats in 2006.

Op het noordelijk deel van het eiland treedt sinds 1976 de leider van de Turks-Cypriotische gemeenschap, Rauf Denktash, op als zogenaamde «President». Hij werd in april 2000 herkozen voor een termijn van vijf jaar. In mei 2001 viel de zgn. Turks-Cypriotische «regering» doordat de nationale eenheidspartij UBP van «premier» Eroglu, zich terugtrok uit de coalitie met de gemeenschappelijke eenheidspartij TKP van Akinci. Sinds juni 2001 regeert de UBP met de centrum-rechtse DP.

In december 2003 worden in het noorden «parlementsverkiezingen» gehouden. De internationale gemeenschap hecht er bijzonder veel waarde aan dat deze verkiezingen vrij en eerlijk verlopen, niet in de laatste plaats omdat zij wellicht de positie van Denktash kunnen beïnvloeden en zo een oplossing van het noord/zuid conflict dichterbij kunnen brengen. Echter,

omdat de internationale gemeenschap Noord Cyprus niet erkent, kunnen er geen officiële waarnemers worden gestuurd door regeringen en parlementen. Er is wel sprake van waarneming door leden van NGO's.

4. Voorbereiding op de toetreding tot de EU

Sinds 1973 is Cyprus met de Europese Gemeenschap verbonden door een associatie-overeenkomst die voorzag in de verwezenlijking van een douane-unie. Op 4 juli 1990 heeft Cyprus EU-lidmaatschap aangevraagd, en in juni 1993 gaf de Europese Commissie een positief advies. De toetredingsonderhandelingen zijn formeel begonnen op 31 maart 1998.

De Europese Raad van Helsinki (december 1999) heeft ten aanzien van de kwestie-Cyprus in relatie tot de toetredingsonderhandelingen de volgende uitspraak gedaan: «De Europese Raad onderstreept dat een politieke regeling de toetreding van Cyprus tot de Europese Unie zal vergemakkelijken. Indien op het moment van afronding van de toetredingsonderhandelingen geen overeenstemming is bereikt, zal de Raad het besluit betreffende de toetreding nemen zonder dat het bovenstaande daarbij als voorwaarde vooraf geldt. In die zin zal de Raad rekening houden met alle relevante factoren.»

De EU heeft steeds onderstreept dat de toetreding van Cyprus aan beide gemeenschappen op het eiland ten goede dient te komen en dat het daarom wenselijk was dat de Turks-Cypriotische gemeenschap vertegenwoordigd zou zijn in de onderhandelingsdelegatie. Op 12 maart 1998 heeft President Clerides een verklaring afgelegd waarin hij aangaf dat de Turks-Cyprioten welkom waren in de delegatie en dat met hun visies terdege rekening zou worden gehouden. Dit aanbod is afgewezen door de Turks-Cypriotische zijde. Vanwege de situatie op het eiland hadden de toetredingsonderhandelingen de facto alleen betrekking op het zuidelijk deel van het eiland, maar de jure op het hele grondgebied van de Republiek Cyprus.

Tijdens de Europese Raad in Kopenhagen in december 2002 is besloten dat Cyprus op 1 mei 2004 zal toetreden tot de Europese Unie. Bij het EU-toetredingsverdrag dat op 16 april 2003 is ondertekend te Athene is een protocol opgenomen welke het mogelijk maakt dat de bepalingen van het toetredingsverdrag op het gehele eiland worden toegepast in het geval van een politieke regeling. Technisch gezien is dus alle ruimte gelaten voor de toetreding van een herenigd Cyprus. Begin juni 2003 heeft de Europese Commissie een pakket maatregelen voorgesteld voor Noord-Cyprus om de economische ontwikkeling aldaar te bevorderen en om het dichterbij de Unie te brengen. Er is inmiddels een tweede «goodwill package» in voorbereiding, dat onder meer voorziet in het ruimen van mijnen in het grensgebied. Voor het beperkte economische verkeer tussen het noordelijke en het zuidelijke deel van het eiland wordt nog een praktische oplossing gezocht; van een eventuele handelsunie tussen Turkije en Noord-Cyprus is inmiddels geen sprake meer.

Voor het zuidelijke deel van het eiland geldt dat aan alle politieke criteria voor toetreding is voldaan, en dat er een functionerende markteconomie is die de concurrentiedruk en de marktkrachten binnen de Unie het hoofd zou moeten kunnen bieden. In de toetredingsonderhandelingen werden 28 hoofdstukken voorlopig afgesloten, de Europese Commissie signaleerde in haar rapportage van oktober 2002 naast de noord/zuid kwestie de volgende resterende knelpunten:

- a. financieel (toezicht op financiële instellingen, bestuurlijke capaciteit ter bestrijding witwaspraktijken, goed en efficiënt beheer van EG-middelen);

- b. energiesector (aanpassing wetgeving aan elektriciteitsrichtlijn, veiligstellen olievoorraden);
- c. milieu (o.a. lucht- en waterkwaliteit, industriële vervuiling, afvalbeheer);
- d. visserij (operationalisering vissersvlootregister).

5. De noord/zuid kwestie

Sinds 16 januari 2002 voerden President Clerides en later Papadopoulos, en de Turks-Cypriotische leider Denktash directe officiële besprekingen onder auspiciën van de Verenigde Naties (VN), ter oplossing van het conflict op het eiland. In de besprekingen concentreerde men zich op vier deelonderwerpen: staatsstructuur/verdeling bevoegdheden; veiligheidsarrangementen; verdeling van het grondgebied; vermisten, verloren bezit, en vluchtelingen. De onderhandelingen liggen stil sinds de mislukking van de VN-top in Den Haag van 10–11 maart 2003. De VN is bereid zich opnieuw in te zetten voor een vredesregeling op verzoek van de betrokken partijen en de moederlanden (Griekenland en Turkije), mits er een realistisch vooruitzicht is op een finale regeling. De Grieks-Cypriotische zijde heeft aangegeven bereid te zijn op basis van het VN-plan (*) verder te onderhandelen, de Turks-Cypriotische zijde (Denktash) verwerpt tot nu toe het plan als basis voor verdere onderhandelingen.

Op 23 april 2003 voltrok zich een historische gebeurtenis toen de Turks-Cypriotische leider Denktash voor het eerst sinds 29 jaar toestond dat burgers van Noord en Zuid de groene lijn overstaken. Naast de gedeeltelijke openstelling van de groene lijn zijn zowel van Turks-Cypriotische zijde als van de zijde van de (Grieks-)Cypriotische regering «confidence building measures» afgekondigd. Gehoopt wordt dat deze ontwikkelingen ter plaatse het klimaat zullen scheppen om onderhandelingen te herstarten op basis van het VN-voorstel.

De sleutel voor de oplossing van het conflict ligt in feite in de handen van Turkije. De internationale gemeenschap heeft feitelijk geen middelen om werkelijk druk uit te oefenen op de Grieks-Cyprioten (die hebben nog geen open kaart hoeven spelen met betrekking tot het VN-plan dankzij de algehele verwerping ervan door Denktash) of op Denktash (die er geen belang bij heeft om tot een oplossing te komen). De EU heeft een oplossing van het conflict op Cyprus niet tot harde eis voor de opening van de toetredingsonderhandelingen met Turkije gemaakt, maar het is ondenkbaar dat de Raad in de huidige situatie zal instemmen met het begin van serieuze onderhandelingen voordat de kwestie-Cyprus definitief tot een oplossing is gebracht.

Nicos Anastasiades, leider van de oppositiepartij DISY, hekelt de positie die Denktash inneemt ten opzichte van de kwestie van de verdeeldheid van het eiland, en vooral de manier waarop deze naar zijn mening Ankara manipuleert. De zogeheten Turkse «settlers» die van Turkije naar Noord-Cyprus worden gebracht zullen mogelijk, mede onder druk van Ankara, in de (onerkende) verkiezingen in december Denktash steunen, en door zijn herverkiezing de hoop op een oplossing voor de kwestie voorlopig weer teniet doen. Om die reden ondersteunen verschillende partijen in de Republiek Cyprus, waaronder die van Anastasiades, het idee om nu al NGO-waarnemers naar het Noorden te sturen, om op die manier ervoor te zorgen dat de verkiezingen eerlijk voorbereid worden.

Ondanks de negatieve verhoudingen op officieel niveau, is er wel regelmatig nuttig contact op informele basis, tussen politici aan beide zijden. Deze contacten lopen niet via partij-politieke of ideologische lijnen, maar zijn vooral praktisch van aard. Dit laatste beaamt ook George Vassiliou,

voormalig President en voormalig onderhandelaar voor toetreding, en Demetris Christofias, Voorzitter van het Huis van Afgevaardigden. Volgens Christofias zijn de relaties tussen de Noord-Cypriotische en de Grieks-Cypriotische bevolkingen over het algemeen goed. De veronderstelling van Denktash dat hij, omdat hij leider van de Turks-Cypriotische gemeenschap is, ook automatisch optreedt als onderhandelaar in het noord/zuid conflict, is volgens Christofias ongegrond.

In het VN-plan zien alle gesprekspartners een goede basis voor een oplossing van het conflict, maar onderhandelen met Denktash wordt als een onmogelijkheid gezien omdat deze het plan verworpen heeft. Veel zal dan ook afhangen van de «verkiezingen» in het noorden in december. Tijdens een informeel bezoek aan Noord-Cyprus blijkt dat de oppositie aldaar min of meer hetzelfde denkt.

* «Basis for a Comprehensive Settlement of the Cyprus Problem», laatst gewijzigd op 26 februari 2003, zie www.pio.gov.cy/other/finalplan/revision.pdf voor volledige tekst.

Zie ook Veiligheidsraadsresolutie 1475 d.d. 14 april 2003.

6. Financieel toezicht/witwaspraktijken

Hoewel de *Financial Action Task Force* van de OESO Cyprus in 2002 heeft geschrapt van de zwarte lijst van landen die witwassen bevorderen, en een onderzoek van de IMF uit 2001 het Cypriotische toezicht op de *off-shore sector* als effectief en voldoende grondig kwalificeert, zet de Europese Commissie nog wel wat vraagtekens bij de gereedheid tot toetreding op dit gebied van het eiland. Alle benodigde wetgeving is geïmplementeerd, maar de versterking van de administratieve eenheid die witwaspraktijken moet bestrijden (de *Unit for Combating Money Laundering*, UCML, of MOKAS) verdient onverminderd aandacht. Het is ook de vraag in hoeverre de praktijk wellicht minder rooskleurig is dan in dit beeld wordt geschetst.

Mevrouw Eva Rossidou Papakyriacou, Hoofd van de Unit for Combating Money Laundering (UCML), vertelt dat reeds in 1996 wetgeving is aangenomen waarin alle internationale verdragen terzake zijn verwerkt en de rechtsgronden voor zowel preventieve als repressieve maatregelen zijn vastgelegd. De UCML onderzoekt en analyseert verdachte financiële praktijken en heeft de bevoegdheid om individuen en instellingen voor de rechter de dagen. Ook kan de UCML, op eigen initiatief of op verzoek van buitenlandse autoriteiten, tegoeden bevriezen. Überhaupt is er sprake van veel uitwisseling van informatie en samenwerking met buitenlandse autoriteiten; deze grensoverschrijdende coöperatie zal na de toetreding tot de EU slechts toenemen.

Volgens de heer Takis Hadjidemetriou, Coordinator for Harmonisation, is het in het kader van de toetreding van Cyprus tot de EU vooral van belang dat vaart gemaakt wordt met het opzetten van het Betalingsagentschap voor de verwerking van de Landbouw- en Structuurfondsen. Meer in het algemeen moeten er verschillende administratieve organen worden opgezet, hetgeen een verregaande decentralisatie betekent van een van nature gecentraliseerd systeem. Op deze verandering dient de komende tijd de nadruk te liggen.

7. Bilaterale relaties Nederland-Cyprus

De bilaterale betrekkingen zijn goed, maar van beperkte omvang. Naar te voorzien valt, zal de relatie door de toekomstige toetreding van Cyprus tot de EU aan intensiteit winnen.

Nederland heeft een handelsoverschot van € 104 miljoen met Cyprus

(2001). Nederland heeft van juli 1998 tot juli 2001 met ongeveer 100 militairen deelgenomen aan de op Cyprus gestationeerde VN-vredesmacht UNFICYP. Nederland geeft geen bilaterale pre-accessiesteun aan Cyprus.

8. Conclusie

Concluderend komt de delegatie tot het oordeel dat de Republiek Cyprus in algemene termen voldoet aan de zgn. Kopenhagen-criteria voor toetreding tot de Europese Unie. Er is bij de delegatie vertrouwen dat de Republiek Cyprus op de probleemgebieden die in de rapportage van de Europese Commissie van 5 november jl. werden gesignaleerd, verdere vooruitgang zal worden geboekt. De Republiek Cyprus is een democratische rechtsstaat, waarbij de mensenrechten, zoals opgenomen in de Europese Conventie voor de Rechten van de Mens van de Raad van Europa en het Handvest van Grondrechten van de Europese Unie, ten volle zijn gegarandeerd. Cyprus kent een functionerende vrije-markteconomie. Cyprus heeft het *acquis communautaire*, nagenoeg in zijn geheel, overgenomen, waarbij aandacht noodzakelijk blijft voor de versterking van de ambtelijke en juridische capaciteit om de uitvoering van de Europese regelgeving, waaronder het Gemeenschappelijke Landbouwbeleid, het Gemeenschappelijk Handelsbeleid en het beleid inzake de maritieme veiligheid, te verzekeren. De integriteit van het ambtelijke apparaat, de politieke partijen en de financiële instellingen vraagt constant om onderhoud. Op het gebied van het vreemdelingenbeleid dient in een snel verloop van de asielprocedures en in een verbetering van de omstandigheden, waaronder men een definitief besluit van erkenning dient af te wachten, te worden voorzien. De gedeeltelijke bezetting van de Republiek Cyprus door Turkije sedert 1974 mag niet leiden tot uitstel van toetreding tot de Europese Unie. De EU dient de noodzakelijke pressie op Ankara uit te oefenen om vóór de toetreding van de Republiek Cyprus tot de Unie op 1 mei 2004 tot hereniging van het eiland te komen, waarbij recht wordt gedaan aan de bijzondere positie van beide bevolkingsgroepen. Voor Turkije geldt dat de Europese Unie geen kandidaat-lidstaat kan opnemen die (een gedeelte van) het grondgebied van een of meer van haar lidstaten bezet houdt. De verkiezingen voor de volksvertegenwoordiging van de zgn. Turkse Republiek Noord-Cyprus in december aanstaande bieden een *window of opportunity* om tot een spoedige hereniging te komen. De Europese Unie en haar lidstaten dienen niet-gouvernementele instellingen in staat te stellen toezicht te houden op het eerlijk verloop van deze verkiezingen. Ook zouden leden van de nationale parlementen van de lidstaten en van het Europees Parlement hierbij een rol kunnen vervullen, zonder dat dit kan worden uitgelegd als een vorm van erkenning van de zgn. Turkse Republiek Noord-Cyprus.

9. Gesprekspartners tijdens het bezoek

Nederlandse Ambassade Nicosia	– Max E.C. Gevers – Quirine van de Linde
Werkdiner maandag 13 oktober	– George Vassiliou, voormalig President en voormalig onderhandelaar voor toetreding – Adriaan van der Meer, Hoofd van de EU-missie te Cyprus – Lyn Parker, British High Commissioner – Praxoulla Antoniadou-Kyriacou, United Democrats Executive Secretariat member
EU Coordinator for Harmonisation	– Takis Hadjidemetriou

Unit for Combating Money Laundering (UCML)	– Eva Rossidou Papakyriacou
Huis van Afgevaardigden	– Demetris Christofias, Voorzitter van het Huis van Afgevaardigden en Waarnemend President van Cyprus – Costakis Christoforou, Griffier van het Huis van Afgevaardigden – Nicos Anastasiades, Voorzitter van de commissie Buitenlandse Zaken, leider van oppositiepartij DESY – Vassiliki Anastasiadou, Director European Affairs Service – Socrates Socratous, General Director International Affairs Service – Evie Hadjiyianni, Senior International Relations Officer
Commissie Europese Zaken	– Nicos Cleanthous, Voorzitter – Androula Vassiliou, lid – Sophocles Fittis, lid – Panayiotis Demetriou, lid – Demetris Syllouris, lid
Oppositie Noord-Cyprus	– Mustafa Akinci, Peace and Democracy Movement – Mehmet Ali Talat, Republican Turkish Party – Ali Erel, Solution and the EU Party

10. Bronnen:

- Landeninformatie Ministerie van Buitenlandse Zaken;
- Strategiedocument en Verslag van de Europese Commissie over de vorderingen van de kandidaat-lidstaten op weg naar toetreding, COM (2002) 700 final, 09.10.2002;
- Cyprus Pre-Accession Report, Delegation of the European Commission in Cyprus, Mei 2003;
- Nota naar aanleiding van het verslag bij het Toetredingsverdrag (Tweede Kamer 28 972, nr. 5);
- Finale rapportage Europese Commissie d.d. 5 november 2003;
- Internet diverse bronnen;
- Nederlandse ambassade in Nicosia.

Rapportage van het werkbezoek aan Estland door een delegatie namens de vaste commissie voor Europese Zaken

Op 14 oktober 2003 heeft een delegatie namens de vaste commissie voor Europese Zaken bestaande uit de heer Oplaat (VVD), rapporteur, de heer Hessels (CDA) en de heer Timmermans (PvdA), een bezoek gebracht aan de Republiek Estland. De delegatie is begeleid door de heer Mittendorff, adjunct-griffier van de vaste commissie voor Europese Zaken.

Het werkbezoek vond plaats in het kader van tien werkbezoeken door verschillende delegaties namens de vaste commissie voor Europese Zaken, aan de tien staten die in mei 2004 wensen toe te treden tot de Europese Unie.

Doel van het werkbezoek was, evenals van de andere werkbezoeken van de vaste commissie in dit kader:

- een nadere kennismaking met de Republiek Estland en het Estse parlement, mede met het oog op het Nederlands Voorzitterschap van de Europese Unie in de tweede helft van 2004 en
- het verwerven van inzicht in de wijze waarop de Republiek Estland zich voorbereidt op de toetreding tot de Europese Unie en omgaat met de punten die in dit verband nog extra aandacht verdienen.

De gespreksonderwerpen waar de delegatie in Estland zich vooral op gericht heeft, zijn:

- Administratieve capaciteit
- Sociaal beleid en gelijke behandeling
- Russische minderheid
- Landbouw
- Grenscontrole
- NGO-structuur

Onderstaand volgt een rapportage van dit werkbezoek. De rapportages van de bezoeken aan de 10 zogeheten toetredende staten, zijn met opzet uitgebreider van aard dan verslagen van werkbezoeken door kamercommissies normaliter zijn. Hierdoor hoopt de commissie dat de rapportages ook informatief zijn voor diegenen (binnen en buiten de Tweede Kamer) die minder goed op de hoogte zijn van de situatie in de toetredende landen. De commissie wil hiermee bijdragen aan het vergroten van de kennis bij burgers en politiek over deze landen.

Concluderend komt de delegatie tot een positief oordeel over de voorbereidingen van Estland op de toetreding tot de Europese Unie per 1 mei aanstaande.

Graag willen de leden van de delegatie op deze plaats de Minister van Buitenlandse Zaken danken voor het feit dat een beroep mocht worden gedaan op zijn ambtenaren, waardoor de delegatie onder meer een zeer informatieve ambtelijke briefing kon krijgen over de stand van zaken in Estland. In het bijzonder dankt de delegatie H.M. ambassadeur in Tallinn, mevrouw mr. J. M. P. F. van Vliet en haar staf, voor de goede wijze waarop zij bij de voorbereiding en uitvoering van dit werkbezoek de delegatie hebben ondersteund.

Ook spreekt de delegatie haar dank uit aan Commissaris Verheugen van de Europese Commissie voor het feit dat hij bereid was voorafgaand aan

de werkbezoeken de delegaties te laten delen in zijn kennis over de stand van de voorbereiding op de toetreding in de tien landen.

Oplaat, rapporteur
Hessels, delegatielid
Timmermans, delegatielid
Mittendorff, adjunct-griffier

1. Republiek Estland: enkele feitelijke gegevens

President:	Arnold Rüütel
Premier:	Juhan Parts
Minister van Buitenlandse Zaken:	Kristiina Ojuland
Staatssecretaris voor Europese Zaken/Hoofd-onderhandelaar voor toetreding:	Kristiina Ojuland
Parlement, unicameraal	Riigikogu, 101 leden
Voorzitter Riigikogu	Ene Ergma
Voorzitter commissie voor Europese Zaken	Rein Lang
Inwonertal:	1,4 mln
Oppervlakte:	45 227 km ² (1,1 x Nederland)
Referendum:	14 september 2003
	resultaat 66,8% voor toetreding
	opkomst 64,1%

2. Staatsinrichting en binnenlandse politiek

Estland is een parlementaire republiek waarbij de wetgevende macht in handen is van het unicamerale parlement (Riigikogu). Tussen 1920 en 1940 vonden vijf parlementsverkiezingen plaats op basis van drie verschillende Grondwetten. De huidige (vierde) Grondwet bepaalt dat de 101 parlementsleden middels rechtstreekse verkiezingen worden verkozen voor een periode van vier jaar. Er geldt een kiesdrempel van 5%. De laatste verkiezingen hadden plaats in maart 2003.

De president, die door het parlement wordt verkozen voor een periode van vijf jaar, is tevens staatshoofd. De Constitutie kent de President beperkte bevoegdheden toe, zijn (informele) invloed op de politiek, en dan met name de buitenlandse politiek, is evenwel aanzienlijk.

3. Politieke situatie

In september 2001 is Arnold Rüütel, voormalig leider van de communistische partij, verkozen tot president. Hij heeft zijn populariteit te danken aan zijn inzet voor onafhankelijkheid van de Sovjet-Unie. De populariteit van president Rüütel is vooral te vinden onder de plattelandsbevolking.

Premier Laar leidde sinds maart 1999 een meerderheidscoalitie van de Pro Patria Union, de Reform Party en de Moderates, de zogenaamde «Triple Union». Begin januari 2002 legde hij zijn functie neer aangezien deze coalitiepartijen op lokaal niveau, met name in Tallinn, niet meer bleken te kunnen samenwerken.

Eind januari 2002 is een nieuwe coalitieregering gevormd tussen de marktgeoriënteerde Reform Party en de meer sociaal georiënteerde Centre Party met Siim Kallas (RP) als premier. Deze coalitie beschikt over 47 zetels in de Riigikogu en is daarmee feitelijk een minderheidsregering (een meerderheid vereist 51 zetels). Kallas werd echter met de steun van

de Russische en de boerenfracties als premier benoemd met een totaal van 62 stemmen.

Op 2 maart 2003 vonden parlementsverkiezingen plaats. De huidige regeringscoalitie onder leiding van premier Juhan Parts trad begin april 2003 aan. De regering bestaat uit drie partijen (Res Publica, Reform Party en People's Union) en is centrum-rechts van signatuur. De regering steunt op 60 zetels (van de 101) in het parlement. Slechts één vrouw maakt deel uit van de regering, Mw. Kristiina Ojuland is Minister van Buitenlandse Zaken.

4. Voorbereiding op de toetreding tot de EU

Partnerschap voor de toetreding van Estland

In haar «Agenda 2000»-mededeling heeft de Europese Commissie een reeks voorstellen gericht op het consolideren van de pretoetredingsstrategie voor alle kandidaat-landen in Midden- en Oost-Europa (LMOE) geformuleerd. Bedoelde strategie heeft als algemeen oogmerk te voorzien in een samenhangend programma om deze landen op de toetreding tot de Europese Unie voor te bereiden en in het bijzonder:

- de verschillende vormen van door de Europese Unie geboden steun in één kader, te weten de «partnerschappen voor toetreding», samen te brengen; en
- de kandidaat-landen vertrouwd te maken met de procedures en beleidslijnen van de Europese Unie door hun de mogelijkheid te bieden aan communautaire programma's deel te nemen.

1. Doelstelling

Het partnerschap voor toetreding (dat in maart 1998 is goedgekeurd en in december 1999 en in 2002 is gewijzigd) heeft tot doel de prioritaire werkt terreinen die in het advies van de Commissie over de toetredingsaanvraag van Estland zijn vastgesteld, de financiële middelen die beschikbaar zijn om Estland te helpen deze prioriteiten ten uitvoer te leggen en de voorwaarden die op deze steun van toepassing zijn, in één enkel juridisch kader onder te brengen. Het partnerschap vormt de ondersteuning van een reeks instrumenten die de kandidaat-lidstaten moeten helpen bij hun inspanningen in het kader van het toetredingsproces.

Deze instrumenten omvatten onder meer een nationaal programma voor de overname van het communautair acquis (NPAA), een gezamenlijke evaluatie van de prioriteiten op middellange termijn van het economisch beleid, het pact tegen de georganiseerde misdaad, het nationaal ontwikkelingsplan en andere sectorale programma's die nodig zijn voor deelname aan de Structuurfondsen na de toetreding en voor de tenuitvoerlegging van ISPA (pretoetredingsinstrument voor structuurbeleid) en SAPARD (Pretoetredingsinstrument voor de landbouw) vóór de toetreding. Deze beleidsinstrumenten zijn geen wezenlijk onderdeel van dit partnerschap, maar hun prioriteiten zijn daarmee wel verenigbaar.

De follow-up van de tenuitvoerlegging van het partnerschap voor toetreding zal plaatsvinden in het kader van de Europa-overeenkomst tussen de Europese Unie en Estland.

2. Prioriteiten

De prioriteiten zijn ingedeeld in twee categorieën: de korte en de middellange termijn. De eerste categorie omvat prioritaire vraagstukken die

Estland in de loop van het jaar 2000 geheel of ten dele moest kunnen oplossen. Het afwikkelen van de prioriteiten van de tweede categorie zal waarschijnlijk verschillende jaren in beslag nemen. In het algemeen beantwoordt Estland aan alle kortetermijnprioriteiten van het partnerschap voor toetreding. Wat de prioriteiten op middellange termijn betreft, maakt het land goede vorderingen, met name op de gebieden interne markt, landbouw, visserij, vervoer, milieu, werkgelegenheid en sociale zaken alsook justitie en binnenlandse zaken. In december 1999 zijn de prioriteiten van het partnerschap voor toetreding herzien (zie punt 3 van de bijlage bij Besluit 1999/855/EG). In februari 2002 is een nieuwe herziening gepubliceerd (Besluit 2002/86/EG), maar die vormt niet het referentie-document waarop het verslag van de Commissie over het jaar 2001 is gebaseerd.

De prioritaire terreinen zijn:

- Politieke criteria
- Economische hervorming
- Versterking van de institutionele en administratieve capaciteit
- Interne markt
- Justitie en binnenlandse zaken
- Milieu
- Economisch beleid
- Landbouw- Visserij
- Vervoer
- Werkgelegenheid en sociale zaken
- Regionaal beleid en cohesie

3. Financieel kader

Phare

Het Phare-programma 2000 voor Estland voorzag in een nationale toewijzing van 24 miljoen euro. Voorts was in het kader van het programma voor grensoverschrijdende samenwerking een aanvullend bedrag van 3 miljoen euro toegekend voor investeringen op het gebied van infrastructuur, verbetering van de waterkwaliteit en een steunmechanisme voor microprojecten in het Oostzeegebied. In het kader van Phare 2001 wordt een bedrag van 26,3 miljoen euro aan Estland toegekend. Een aanvullend bedrag van 3 miljoen is bestemd voor programma's voor grensoverschrijdende samenwerking. De autoriteiten van het partnerland zijn bevoegd inzake de contracten en de betalingen in verband met de hulp. Krachtens het Financieel reglement van de Europese Gemeenschappen is de Commissie evenwel verplicht toezicht te houden op de procedure voor het sluiten van overeenkomsten en de door Phare gefinancierde en door het partnerland ondertekende contracten goed te keuren vóór de inwerking-treding ervan.

Pretoetredingssteun

Vanaf het jaar 2000 omvat de financiële bijstand ook steun voor de landbouw en de plattelandsontwikkeling (SAPARD) en een structureel instrument (ISPA), waarbij prioriteit wordt toegekend aan maatregelen op het gebied van vervoer en milieu. De verordening tot coördinatie van de steun uit Phare, SAPARD en ISPA, die in juni 1999 is goedgekeurd, stelt de Commissie in staat de contracten achteraf te controleren wanneer zij de financiële controle door het partnerland onvoldoende acht. Over de periode 2000–2002 zal het jaarlijks bedrag van de financiële steun voor Estland 30 miljoen euro belopen voor het Phare-programma, 12,1 miljoen euro voor SAPARD en ongeveer 35 miljoen euro voor het programma ISPA.

Kernpunten:

Estland

- voldoet aan de eisen over democratie
- moet zich meer inspannen voor naturalisatie van de Russische minderheid
- is trager met het toepassen van Europese wetgeving over interne markt, landbouw, justitie en binnenlandse zaken, dan het zelf had aangekondigd
- moet het toezicht voor voedselveiligheid verbeteren
- moet dringend de aanpassing van de visserij aan de Europese wetgeving verbeteren
- moet het milieubeleid aanpassen en investeren in infrastructuur voor afvalverwerking
- moet wetgeving aanpassen op het gebied van migratie, asiel en witwassen
- moet de grenscontrole versterken en meer doen ter bestrijding van de georganiseerde criminaliteit

5. Administratieve capaciteit

De heer Lang, voorzitter van de Commissie voor Europese Zaken van het Estse parlement, opende door te stellen dat de administratieve capaciteit en de daarmee samenhangende absorptiecapaciteit voor de structuurfondsen het lidmaatschap van Estland van de Europese Unie niet in de weg hoeft te staan.

De absorptiecapaciteit loopt gevaar door een kennistekort over de structuurfondsen bij met name de lokale autoriteiten. Aangetekend zij dat Estland is ingedeeld in 241 gemeenten en dat één derde van de totale bevolking in twee gemeenten verblijft. De heer Lang meldde dat het noodzakelijk is om een goede structuur voor de aanvraag en ontvangst van structuurfondsgelden in te richten, met name in de kleine lokale overheden. Experts uit het bedrijfsleven kunnen daarbij dienstbaar zijn. Aanvragen, ontvangst en besteding van SAPARD-gelden zijn goed verlopen.

6. Sociaal beleid en gelijke behandeling

Met betrekking tot gelijke beloning van mannen en vrouwen kan gesteld worden dat Estse vrouwen gemiddeld 70% verdienen van het salaris van mannen, die een vergelijkbare functie hebben. Estland heeft de gelijkheid van mannen en vrouwen wel Grondwettelijk gewaarborgd.

7. Russische minderheid

De Estse Wet op het burgerschap uit 1993 stelt als vereisten voor het verkrijgen van de Estse nationaliteit dat de Estse taal moet worden beheerst en dat de aanvrager kennis moet hebben van de Estse Grondwet. In Estland leven 160 000 niet-burgers, vooral Russen die voornamelijk in het noord-oosten van Estland wonen. Estse parlementariërs, die de Russische etniciteit hebben, gaven aan dat de wet in de praktijk niet werkt en dat het nationalisatieproces zwaar is gemaakt. Voorts meldden zij dat de suggesties en aanbevelingen in de rapportage van de Europese Commissie van oktober 2002 in juni 2003 nog niet waren verwerkt. Weliswaar is agendering daarvan in het parlement inmiddels geaccepteerd, maar behandeling heeft nog niet plaatsgevonden.

Hiertegenover stond de mening van de regering dat de wet weliswaar onderscheid maakt, maar dat dit in de praktijk weinig uitmaakt. De Russische niet-burgers hebben dezelfde mogelijkheden als de Estse burgers, maar maken van die mogelijkheden te weinig gebruik. Er zijn Russische scholen op alle niveau's. Alleen in het wetenschappelijk onderwijs is lesgeven in de Russische taal moeilijk, omdat er te weinig Russisch-sprekende docenten zijn.

8. Landbouw

De delegatie heeft gesproken met minister van Landbouw Tammsaar over de herstructurering van de landbouw en visserij.

Met betrekking tot de herstructurering van de landbouw meldde de heer Tammsaar dat 4% van de beroepsbevolking werkzaam is in de landbouw. In totaal zijn er in Estland 8 500 landbouwondernemingen, waarvan 1 000 bedrijven twee derde van de totale Estse landbouwproductie voor hun rekening nemen. Hierboven bestaan er duizenden niet-geregistreerde landbouwbedrijven; de heer Tammsaar sprak over «100 000 familiebedrijven». Hij meldde dat deze situatie moeilijk te wijzigen is.

Met betrekking tot veterinaire en fytosanitaire installaties meldde de heer Tammsaar dat Estland in het algemeen goed voorbereid is op de toetreding en dat met name de vleesverwerking op een goed niveau is gebracht.

Met betrekking tot de visserij, dat in Estland onder het ministerie van Milieu valt, werd gemeld dat de inspectie en controle verbeterd is.

9. Grenscontrole

De delegatie heeft gesproken met kolonel Evisalu, Chief of Staff, Estonian Board of Border Guards, dat onder het Ministerie van Binnenlandse zaken valt. Sinds 1995 is de huidige grensbewakingsdienst in ontwikkeling. De uitgangspunten voor de dienst zijn dat hij exclusief verantwoordelijk is voor grenssurveillance en voor paspoortcontrole. De dienst heeft dezelfde rechten als de politie maar voert ook defensietaken uit. Ook is inmiddels een fysieke grensafscheiding met Rusland gerealiseerd.

Met betrekking tot de samenwerking met Rusland meldde de heer Evisalu het volgende. Hoewel Estland geen grensovereenkomst met Rusland heeft gesloten, is er wel op operationeel niveau samenwerking tussen Estse en Russische functionarissen. Eén keer per jaar houden de hoofden van de diensten een bijeenkomst en er is een werkgroep van plaatsvervangende commandanten die vier keer per jaar samenkomt. Verder is er samenwerking tussen de regionale commandanten.

Rusland en Estland hebben geen noemenswaardige grensconflicten.

10. NGO-structuur

De delegatie heeft gesproken met mevrouw Hellam, Uitvoerend directeur van de «Open Estonian Foundation», mevrouw Katrin Enno, directeur van het «Baltic-American Partnership Fund» en mevrouw Kool, de co-ordinator van de «Estonian Civil Society of the Group of the Estonian Convention». Hoofdonderwerp van gesprek was de ontwikkeling van een NGO-structuur in Estland. De medewerkers meldden dat men bezig is met het oprichten van fondsen ten behoeve van instandhouding van het contact van het maatschappelijk middenveld met de regering en dat de ontwikkeling van het concept «maatschappelijk middenveld» inmiddels is onderschreven door het parlement. Hierbij richt men zich op drie hoofdterreinen. Ten eerste wordt geijverd voor permanente consultatie van het maatschappelijk middenveld door de regering bij de besluitvorming. Ten tweede moet een betere opleiding op de scholen plaatshebben. Voor het

maatschappelijk middenveld zelf tenslotte, dient een deugdelijke fiscale en juridische omgeving gecreëerd te worden.

Ten behoeve van de Estse bevolking richten de NGO's zich op informatie-verschaffing over de Europese Unie. Men wil vooral uitleggen wat de EU voor de burger betekent. Op dit moment richt men zich op drie hoofd-thema's:

- Europese integratie
- (het concept van) goed bestuur, en
- de Structuurfondsen.

11. Bilaterale relaties Nederland-Estland

De bilaterale betrekkingen tussen Nederland en Estland zijn goed en hebben zich de laatste jaren verder verdiept. Uit de diverse contacten komt een zekere gelijkgezindheid naar voren die toekomstige samenwerking waardevol maakt. Het Estse uitzicht op lidmaatschap van EU en NAVO speelt in deze context een belangrijke rol. Nederland biedt de Estland op diverse manieren steun bij de noodzakelijke hervormingen in de aanloop tot toetreding tot de Europese Unie. Programma's als Matra (maatschappelijke transformatie), PSO (interne markt) en Twinning (uitwisseling van experts) maken deel uit van het instrumentarium.

Op dit moment is Nederland de vierde investeerder, na Zweden en Finland en de Verenigde Staten. De Nederlandse investeringen concentreren zich op de transport, opslag, communicatie, groothandel, onroerend goed en detailhandel. Nederlandse investeringen bedragen ruim € 222 miljoen, 5,2% van de totale buitenlandse investeringen in Estland. De Nederlandse handelsbalans met Estland vertoont al een aantal achtereenvolgende jaren een tekort. In 2002 werd voor ruim € 148,5 miljoen uitgevoerd naar Estland. Een prominente plaats wordt hierbij ingenomen door machines, vervoermaterieel en voedingsmiddelen. De invoer bedroeg € 164,1 miljoen in 2002, bijna het driedubbele van de uitvoer. De oorzaak voor het handelstekort komt vrijwel geheel voor rekening van de invoer van ruwe en geraffineerde olieproducten. Ook de Nederlandse invoer van hout en houtproducten, ijzer en staal, en voedingsmiddelen als zuivel en vis uit Estland blijkt succesvol te zijn.

12. Gesprekspartners tijdens het werkbezoek

In volgorde van de gevoerde gesprekken:

Hotel	briefing ambassadeur
Commissie voor Europese Zaken	de heer Lang, voorzitter
Parlement	leden van het parlement inzake minderheden de heer Ivanov, mevrouw Kalikova, de heer Mihkelson, mevrouw Saks, de heer Stalnuhhin , de heer Velman
Grensbewaking	de heer Evisalu, Chief of Staff, Estonian Board of Border Guards
Ministerie van Landbouw	de heer Tammsaar, minister van Landbouw
Open Estonian Foundation	mevrouw Hellam, Uitvoerend directeur van de «Open Estonian Foundation», mevrouw Katrin Enno, directeur van het «Baltic-American Partnership Fund» en mevrouw Kool, de co-ordinator van de «Estonian Civil Society of the Group of the Estonian Convention»

13. Bronnen:

- Landeninformatie Ministerie van Buitenlandse Zaken
- Strategiedocument en Verslag van de Europese Commissie over de vorderingen van de kandidaat-lidstaten op weg naar toetreding, COM (2002) 700 def. d.d. 9 oktober 2002
- Nota naar aanleiding van het verslag bij het Toetredingsverslag (TK 28 972 nr. 5)
- Nederlandse ambassade in Tallinn
- Estse ambassade in Nederland
- Internet: diverse bronnen

Rapportage van het werkbezoek aan Hongarije door een delegatie namens de vaste commissie voor Europese Zaken

Van 6–7 november 2003 heeft een delegatie namens de vaste commissie voor Europese Zaken bestaande uit mevrouw Karimi (Groen Links), rapporteur en de heer Van Dijk (CDA) een bezoek gebracht aan de Republiek Hongarije. De delegatie is begeleid door mevrouw Fawcett, adjunct-griffier van de vaste commissie voor Europese Zaken.

Het werkbezoek vond plaats in het kader van tien werkbezoeken door verschillende delegaties namens de vaste commissie voor Europese Zaken, aan de tien staten die in mei 2004 wensen toe te treden tot de Europese Unie.

Doel van het werkbezoek was, evenals van de andere werkbezoeken van de vaste commissie in dit kader:

- een nadere kennismaking met de Republiek Hongarije en het Hongaarse parlement, mede met het oog op het Nederlands Voorzitterschap van de Europese Unie in de tweede helft van 2004 en
- het verwerven van inzicht in de wijze waarop de Republiek Hongarije zich voorbereidt op de toetreding tot de Europese Unie en omgaat met de punten die in dit verband nog extra aandacht verdienen.

De gespreksonderwerpen waar de delegatie in Hongarije zich vooral op gericht heeft, zijn:

- implementatie van het milieu-acquis
- positie van minderheden (in het bijzonder de Roma en de Hongaarse minderheden in de buurlanden)
- conventie/IGC
- sociale dialoog
- voedselveiligheid

Onderstaand volgt een rapportage van dit werkbezoek. De rapportages van de bezoeken aan de 10 zogeheten toetredende staten, zijn met opzet uitgebreider van aard dan verslagen van werkbezoeken door kamercommissies normaliter zijn. Hierdoor hoopt de commissie dat de rapportages ook informatief zijn voor diegenen (binnen en buiten de Tweede Kamer) die minder goed op de hoogte zijn van de situatie in de toetredende landen. De commissie wil hiermee bijdragen aan het vergroten van de kennis bij burgers en politiek over deze landen. Concluderend komt de delegatie tot een positief oordeel over de voorbereidingen van Hongarije op de toetreding tot de Europese Unie per 1 mei 2004. Wel merkt zij op dat de smalle politieke marge waarbinnen de regering moet opereren zorgt voor veel politieke druk. De delegatie is van mening dat Hongarije nog speciale aandacht dient te vestigen op de problemen op het gebied van de voedselveiligheid en de positie van de Roma.

Graag willen de leden van de delegatie op deze plaats de Minister van Buitenlandse Zaken danken voor het feit dat een beroep mocht worden gedaan op zijn ambtenaren, waardoor de delegatie onder meer een zeer informatieve ambtelijke briefing kon krijgen over de stand van zaken in Hongarije. In het bijzonder dankt de delegatie H.M. ambassadeur in Boedapest, de heer mr. F. P. R. van Nouhuys en zijn medewerkers, voor de uitstekende wijze waarop zij bij de voorbereiding en uitvoering van dit werkbezoek de delegatie hebben ondersteund. Ook spreekt de delegatie haar dank uit aan Commissaris Verheugen van de Europese Commissie voor het feit dat hij bereid was voorafgaand aan de werkbezoeken de

delegaties te laten delen in zijn kennis over de stand van de voorbereiding op de toetreding in de tien landen.

Karimi, rapporteur
Van Dijk, delegatielid
Fawcett, adjunct-griffier

President
Premier
Minister van Buitenlandse zaken
Staatssecretaris voor Europese Zaken
Parlement
Voorzitter Nationale Assemblée
Hoofdonderhandelaar voor toetreding
Voorzitter commissie voor Europese Zaken
Referendum inzake toetreding

Inwonertal
Oppervlakte

1. Enkele feitelijke gegevens

President Ferenc Mádl
Péter Medgyessy (sinds mei 2002)
László Kovács (sinds april 2002)
Péter Gottfried (sinds april 2002)

Eénkamerparlement met 386 afgevaardigden, voor 4 jaar gekozen
Katalin Szili
Péter Gottfried

Dr. Szent – Iványi

12 april 2003
Opkomst: 45,6 procent, waarvan 83,76 ja
10,2 miljoen (2001)
93 032 km² (2,3 maal Nederland)

2. Staatsinrichting

Hongarije is een parlementaire republiek, met een voor vijf jaar gekozen voornamelijk ceremonieel functionerende president als staatshoofd. Het heeft een éénkamerparlement met 386 afgevaardigden waarvan iets minder dan 50% wordt gekozen via een districtenstelsel, en de overigen via directe stemmen op partijlijsten met een kiesdrempel van 5%. Er is een sterke centrale overheid, met circa 3000 locale overheden.

3. Binnenlandse politiek

De regering bestond tot april 2002 uit een coalitie van de rechts-liberale Fidesz (148 zetels), de Conservatieve partij van Onafhankelijke Boeren, Landarbeiders en Burgers FKGP (48 zetels) en het christen-democratische MDF (17 zetels). De (oud- communistische) Socialistische partij MSzP, die van 1994 tot 1998 de regering leidde, vormt nu samen met de sociaal liberale SzDSz de regering. De nieuwe regering heeft in december 2002 de EU-toetredingsonderhandelingen afgerond.

4. Economische situatie

De MSZP (socialistische partij) die deel uitmaakt van de regering heeft aangekondigd zich in te zullen zetten voor hervorming van de gezondheidssector en vermindering van de welvaarts kloof tussen rijk en arm. Andere punten zijn transparante overheidsfinanciën, onafhankelijkheid van de centrale bank, bestrijding corruptie, bevordering van openbare aanbesteding en verdere privatisering van staatsbedrijven. Het Hongaarse bruto binnenlands product (BBP) groeide in 2002 met 3,3 procent. De verwachting is dat het BBP voor 2003 groeit met 3,7 procent. Het Hongaarse economische beleid is al wel gericht op het voldoen aan de Maastricht-criteria. Het land hoopt rond 2006–2007 aan die criteria te voldoen en de euro in 2008 in te voeren. Problemen die met het oog daarop nog moeten worden aangepakt zijn de inflatie en het begrotings-tekort.

5. Voorbereiding op de toetreding tot de EU

Na de val van het communisme zocht Hongarije al snel verdere toenadering tot het westen. In 1994 vroeg het land lidmaatschap van de EU aan. In 1997 werd Hongarije uitgenodigd tot het voeren van toetredingsonderhandelingen. Hongarije werd en wordt beschouwd als een van de koplopers onder de toetredende landen. De toetredingsonderhandelingen verliepen voorspoedig en werden tijdens de EU-top van Kopenhagen in december succesvol afgerond, waardoor Hongarije naar verwachting per 1 mei 2004 tot de EU toe zal treden.

In de toetredingsonderhandelingen werden 26 hoofdstukken voorlopig afgesloten. Hongarije komt in het algemeen de toezeggingen die het tijdens de onderhandelingen heeft gedaan, na. De Commissie concludeerde in haar strategiedocument van oktober 2002 wel dat Hongarije vertraging had opgelopen bij de omzetting van gedeelten van het veterinaire acquis, de wetgeving inzake de controle op de grootte van ingevoerde vis, de goedkeuring van de gaswet en diverse onderdelen van de milieuwetgeving (de nationale klimaatveranderingstrategie, het landelijke afvalbeheersplan, de regionale en lokale afvalbeheersplannen, verpakking en verpakkingsafval en afvalolie). Deze kwesties moeten worden aangepakt. Rekening houdend met de vooruitgang die Hongarije sinds het advies heeft geboekt, de mate waarin het tot dusver zijn wetgeving heeft aangepast en zijn bestuurlijke capaciteit heeft opgebouwd, en de wijze waarop het uitvoering heeft gegeven aan de toezeggingen die het in de onderhandelingen heeft gedaan, verwacht de Commissie dat Hongarije volgens het beoogde tijdschema in staat zal zijn de verplichtingen van het lidmaatschap op zich te nemen. In de verdere aanloop naar de toetreding moet Hongarije zijn voorbereidingen voortzetten in overeenstemming met de toezeggingen die het tijdens de toetredingsonderhandelingen heeft gedaan.

De belangrijkste knelpunten die de Europese Commissie in haar rapportage van oktober 2002 signaleerde zijn:

- gebrekkige administratieve capaciteit
- gebrek aan bestuurlijke structuren op het gebied van regionaal beleid en coördinatie van structuurinstrumenten
- voedselveiligheid
- discriminatie minderheden (o.a. Roma-gemeenschap)
- gebrekkige implementatie en handhaving van het milieu-acquis
- corruptie (o.a. in de rechterlijke macht)

In februari en in juni heeft de Europese Commissie «*early warning* brieven» verzonden aan de toetredende staten, waarin werd aangegeven op welke punten zij achterbleven bij de overname en implementatie van het acquis communautaire. In het geval van Hongarije betrof het:

1. hoofdstuk 28, financiële controle
2. hoofdstuk 7, landbouw

In het finale monitoringrapport dat op 5 november 2003 is verschenen heeft de Commissie haar bezorgdheid geuit over de implementatie van het acquis op het gebied van de landbouw, in het bijzonder over het bestaande niveau van voedselveiligheid.

6. Milieu

Evenals alle andere toetredende staten heeft Hongarije overgangstermijnen gevraagd en gekregen voor diverse milieuriichtlijnen die grote investeringen of infrastructurele aanpassingen vergen. Het betreft in het bijzonder regelgeving op het gebied van afval en waterbeheer. Uit de gesprekken met vertegenwoordigers van de Unie van Hongaarse

Natuurbescherming, de Hongaarse Groenen en het Eco-service Fonds blijkt dat er in Hongarije nog problemen zijn met de administratieve capaciteit en de ontwikkeling van de infrastructuur. Ook ontbreekt een nationaal plan voor de duurzame ontwikkeling van het milieu. De regering zou zich actiever moeten inzetten voor het milieubeleid en het behoud van de bio-diversiteit. De EU doneert in het kader van de richtlijn water geld aan Hongarije om de loop van de Donau te verleggen, maar de regering wil uit oogpunt van de natuur- en milieubescherming de loop van de rivier helemaal niet veranderen.

Hongarije staat voor verschillende uitdagingen, waaronder de ontwikkeling van de infrastructuur. Tot nu toe waren hiervoor onvoldoende middelen beschikbaar, maar nu krijgt Hongarije geld beschikbaar uit de Europese fondsen voor de ontwikkeling van de infrastructuur. Het gevaar is echter dat de regering – mede vanwege het feit dat Hongarije een doorvoerland is – onvoldoende rekening zal houden met de effecten op het milieu, waardoor ook de bio-diversiteit in gevaar komt.

7. Discriminatie minderheden

Vanaf 1989 worden formeel de in het buitenland woonachtige Hongaarse minderheden (in totaal ca. 3,5 miljoen Hongaren) door de Hongaarse Republiek gesteund. De rechten van de Hongaarse minderheden zijn ook in de Hongaarse grondwet opgenomen. In 2001 is de zgn. «*Statuswet*» in het leven geroepen, welke op 23 juni 2003 is gewijzigd. Op grond van deze wet wordt onder meer steun verleend op het gebied van (taal)onderwijs en culturele ontwikkeling aan in het buitenland woonachtige Hongaren. Met Roemenië is op 22 december 2001 een bilateraal «Memorandum of Understanding» ondertekend en in september 2003 jl. is een akkoord bereikt over de praktische toepassing van de wet voor de in Roemenië woonachtige Hongaarse minderheid. Slowakije blijft zich tegen toepassing van de wet in Slowakije verzetten. Velen hopen dat de toetreding van Hongarije tot de EU het voor de in het buitenland woonachtige Hongaren makkelijker maakt om naar Hongarije te reizen.

Positie van de Roma

Er wonen in Hongarije ca. 500 000 Roma. Hongarije beschikt over een actieplan op het gebied van Roma en over een nationale ombudsman voor minderheden. De Roma-problematiek valt in Hongarije onder de verantwoordelijkheid van de minister voor gelijke kansen («minister for equal opportunities»). De centrale overheid werkt aan verbetering en integratie van de Roma. In tegenstelling tot bijvoorbeeld Slowakije zitten er in de Hongaarse regering en het parlement wel Roma's, maar een Roma-politieke partij ontbreekt. Toch is het Roma-beleid niet goed geïntegreerd in de algemene strategieën voor sociale ontwikkeling en vormt het een apart en parallel project.

De Roma zouden in de toekomst gebruik moeten maken van de regionale ontwikkelingsfondsen die worden uitgekeerd op regionaal niveau.

8. Sociale dialoog

De delegatie gaf aan geïnteresseerd te zijn in de sociale consequenties van de toetreding en de verwachtingen voor de toekomst, alsmede de stand van zaken rond de sociale dialoog.

Van de zijde van de vakbond voor overheidspersoneel werd aangegeven dat het regeringsbeleid erop gericht is om het personeelsbestand met 10% te laten krimpen. Tegelijkertijd moet de regering meer investeren in meer specifieke kennis, o.a. mensen met talenkennis. De lonen in Hongarije blijven sterk achter bij het EU-gemiddelde (ca. 1/3 van het EU-gemiddelde). Met name werknemers in dienst van de overheid worden slecht betaald, ondanks een loonsverhoging van 50% vorig jaar. De vraag is hoe

lang mensen in de publieke sector dit nog accepteren. Het is een bekend fenomeen dat patiënten artsen extra geld toesteken voor een snellere behandeling. Overigens wordt dit in Hongarije in het algemeen niet als een vorm van corruptie gezien. De angst bestaat dan ook dat hoog opgeleiden, waaronder artsen, Hongarije zullen verlaten en naar het westen zullen vertrekken.

De vakbonden in Hongarije staan over het algemeen positief tegenover de uitbreiding en beschouwen de economische en sociale maatregelen die tot dusver zijn genomen niet als schadelijk. Wat betreft de sociale dialoog: de vakbond voor overheidspersoneel heeft geen contacten met andere vakbonden. De ambtenarencentrale heeft geen andere partner dan de overheid.

Van de zijde van de Vereniging van Hongaarse Vakbonden worden geen drastische veranderingen verwacht na de toetreding; 75–80% van de handel ging al naar de EU, bovendien zijn de grootste multinationals al aanwezig in Hongarije. Wel wordt verwacht dat kleine ondernemers problemen zullen ondervinden met het vinden van laaggeschoolde en goedkope arbeidskrachten. Deze zullen zich meer richten op de arbeidsmarkt in Roemenië en de Oekraïne, waar de lonen lager zijn. Wat betreft de sociale dialoog hoopt men op een verbetering. Er is in de afgelopen 12 jaar weinig overleg geweest op brancheniveau. De Vereniging van Hongaarse vakbonden acht het van groot belang dat Hongarije toegang krijgt tot de fondsen van de Unie (naar het voorbeeld van Portugal en Ierland). In de komende maanden moet aan alle voorwaarden voor toetreding worden voldaan.

De delegatie vroeg of de vakbonden in Hongarije nog mogelijkheden zien om werkgelegenheid voor de Roma te creëren. De vakvereniging heeft het initiatief genomen richting de overheid om de wet gelijke behandeling aan te nemen. De vakvereniging vindt echter niet dat de Roma bevoordeeld moeten worden, maar veeleer minderheden in het algemeen. De sociale dialoog is in de afgelopen jaren in Hongarije verbeterd. De vakbonden zijn meer actief met de overheid gaan meedenken over het ontwikkelen van programma's en instituties, maar de vakbonden zouden meer de kans moeten krijgen om zich vroegtijdig voor te bereiden.

9. Voedselveiligheid

Uit de gesprekken met vertegenwoordigers uit de landbouwsector komt naar voren dat Hongarije op landbouwgebied slecht voorbereid is op de toetreding, vanwege het niet voldoen aan de Europese eisen van voedselveiligheid en het onvolkomen computersysteem voor de uitbetaling van de directe inkomenssteun aan boeren. Van alle toetredende staten had Hongarije als enige land altijd een surplus wat betreft de export van landbouwproducten. Men is van mening dat als de overheid de problemen rond voedselveiligheid eerder had onderkend, Hongarije wel op tijd klaar was geweest voor toetreding. Naar de mening van de vertegenwoordigers uit de landbouwsector zou de huidige regering de subsidiëring van individuele boeren moeten stopzetten. Het zou beter zijn wanneer het geld afkomstig uit de directe inkomenssteun wordt gebruikt om de landbouwsector te herstructureren en de infrastructuur te verbeteren dan dit geld aan de boeren te geven, omdat een groot aantal bedrijven in de landbouwsector inefficiënt en onvoldoende concurrerend zijn.

10. Conventie/IGC

Hongarije is van het begin af aan voorstander geweest van een bepaling in de Europese grondwet die naar de nationale minderheden verwijst. Hongarije is een voorstander van 25 commissarissen met stemrecht. Hongarije is voorstander van gekwalificeerde meerderheid op de meeste

onderwerpen. Hongarije wil wel unanimiteit wil behouden op onderwerpen zoals cultuur onderwijs. Er zal waarschijnlijk geen referendum over de Europese grondwet in Hongarije worden gehouden.

11. Betrekkingen met Nederland

De bilaterale betrekkingen zijn uitstekend. Hongarije behoort samen met Polen, Tsjechië en Slowakije (de zgn. Visegrad 4) voor Nederland tot de «prioriteitslanden» in Midden-Europa. In Hongarije bestaat over het algemeen veel sympathie voor Nederland, dat wordt beschouwd als een land waaraan men zich als het ware kan spiegelen: ongeveer van gelijke grootte en, evenals Nederland, een doorvoerland. Tussen Nederland en Hongarije bestaan intensieve contacten op het gebied van handel, landbouw, onderwijs en cultuur, defensie, politie en justitie, alsmede vervoer. Ons land is nu de negende handelspartner van Hongarije. Sinds 1991 hebben Nederlandse bedrijven ruim € 800 miljoen in Hongarije geïnvesteerd. Nederland is de eerste investeerder in Hongarije, gevolgd door Duitsland, Oostenrijk en de

12. Transformatiesteun

In het kader van de intensivering van de EU-(pre)accessie betrekkingen met Hongarije, waartoe door het kabinet in het najaar van 1999 in de Accentennotitie besloten werd, is een cyclus van thematische besprekingen opgezet. In 2000 concentreerde die samenwerking zich rond de beide ministeries van V&W: op 6 februari 2000 werd door voormalig minister Netelenbos en haar collega in Boedapest een «Memorandum of Understanding» getekend. In 2001 heeft de samenwerking zich voortgezet met de focus, in de eerste helft van 2001, op Sociale Zaken en Werkgelegenheid. In 2002 en 2003 is en wordt samengewerkt met de ministeries van Justitie en VROM. De Nederlandse handel met Hongarije is de afgelopen jaren sterk toegenomen. VS. Het MATRA-programma besteedt ruime aandacht aan Hongarije. Op jaarbasis bedragen de uitgaven gemiddeld € 1 tot 1,4 miljoen. Daarnaast komt Hongarije in aanmerking voor steun vanuit het Nederlandse bilaterale programma, gericht op toetreding tot de EU (pre-accesssiesteun).

13. Conclusie

De delegatie was onder de indruk van de vorderingen die de politiek, het bestuur, en maatschappelijk middenveld hebben gemaakt om het land voor te bereiden op de toetreding tot de Europese Unie. Opvallend vond de delegatie de gedrevenheid en ambitie van de gesprekspartners. Concluderend komt de delegatie tot een positief eindoordeel over de mate van gereedheid van Hongarije voor de toetreding tot de EU op 1 mei 2004. Zij merkt op dat er aanzienlijke spanningen zijn tussen de huidige regering en het parlement. Wat betreft de uitbreiding is de delegatie van mening dat Hongarije speciale aandacht dient te vestigen op de problemen op het gebied van de voedselveiligheid en de positie van de Roma.

14. Gesprekspartners tijdens het werkbezoek

In volgorde van de gesprekken:

Nederlandse ambassade te
Boedapest

Hongaarse Groenen
Eco-service Fonds

- dhr. mr. F. P. R van Nouhuys, ambassadeur
- dhr. mr. Tom van Oorschot, plv. Chef de Poste
- dhr. György Droppa
- dhr. Péter Mészáros

Unie van Hongaarse Natuurbe- scherming	– mw. Erszébet Schmuck
UNHCR Hungarian Helsinki Comité Voormalig plv. stas ministerie van onafhankelijk expert	– mw Françoise Lauritzen – dhr. Ferenc Köszeg – mw. Eva Orsós, Gezondheid, Sociale en Familiezaken – dhr. András Biró
Teleki László Instituut	– dhr. Zoltán Kantor
Vice-voorzitter van de Standing	– dhr. Csaba Tabajdi Committee on European Integration, Hongaars parlement
Vakbond overheidspersoneel Vereniging Hongaarse vakbonden Ministerie van Werkgelegenheid en Arbeid	– dhr. Endre Szabo – dhr. Tamás Wittich – dhr. Belá Benyó
Ministerie van Buitenlandse zaken Econoom, expert, wijnboer Landbouwraad van de ambassade Pré-accessie-adviseur twinning Voormalig stas LNV, voorm. parlements lid Director Institute of Business Economics	– dhr. Péter Gottfried, Staatssecretaris Europese Zaken – dhr. Zoltán Heimann – dhr. Dzsingisz Gabor, – dhr. Gerard van der Kleij – dhr. György Raskó – dhr. Csaba Székely and Management

15. Bronnen:

- Landeninformatie Ministerie van Buitenlandse Zaken
- Landenrapportage van de Commissie van oktober 2002, resp.
november 2003
- Strategiedocument van de commissie van oktober 2002, resp.
november 2003
- Nota n.a.v. het verslag betreffende de Goedkeuring van het Verdrag
van Athene van 16 april 2003
- Nederlandse ambassade te Boedapest

Rapportage van het werkbezoek aan Letland door een delegatie namens de vaste commissie voor Europese Zaken

Op 15 oktober 2003 heeft een delegatie namens de vaste commissie voor Europese Zaken bestaande uit de heer Timmermans (PvdA), rapporteur, de heer Hessels (CDA) en de heer Oplaat (VVD) een bezoek gebracht aan de Republiek Letland. De delegatie is begeleid door de heer Mittendorff, adjunct-griffier van de vaste commissie voor Europese Zaken.

Het werkbezoek vond plaats in het kader van tien werkbezoeken door verschillende delegaties namens de vaste commissie voor Europese Zaken, aan de tien staten die in mei 2004 wensen toe te treden tot de Europese Unie.

Doel van het werkbezoek was, evenals van de andere werkbezoeken van de vaste commissie in dit kader:

- een nadere kennismaking met de Republiek Letland en het Letse parlement, mede met het oog op het Nederlands Voorzitterschap van de Europese Unie in de tweede helft van 2004 en
- het verwerven van inzicht in de wijze waarop de Republiek Letland zich voorbereidt op de toetreding tot de Europese Unie en omgaat met de punten die in dit verband nog extra aandacht verdienen.

De gespreksonderwerpen waar de delegatie in Letland zich vooral op gericht heeft, zijn:

- Minderheden
- Landbouwhervormingen
- corruptie

Onderstaand volgt een rapportage van dit werkbezoek. De rapportages van de bezoeken aan de 10 zogeheten toetredende staten, zijn met opzet uitgebreider van aard dan verslagen van werkbezoeken door kamercommissies normaliter zijn. Hierdoor hoopt de commissie dat de rapportages ook informatief zijn voor diegenen (binnen en buiten de Tweede Kamer) die minder goed op de hoogte zijn van de situatie in de toetredende landen. De commissie wil hiermee bijdragen aan het vergroten van de kennis bij burgers en politiek over deze landen.

Concluderend komt de delegatie tot een positief oordeel over de voorbereidingen van Letland op de toetreding tot de Europese Unie per 1 mei aanstaande.

Graag willen de leden van de delegatie op deze plaats de Minister van Buitenlandse Zaken danken voor het feit dat een beroep mocht worden gedaan op zijn ambtenaren, waardoor de delegatie onder meer een zeer informatieve ambtelijke briefing kon krijgen over de stand van zaken in Estland. In het bijzonder dankt de delegatie H.M. ambassadeur in Riga, de heer drs. N. Beets en zijn staf, voor de goede wijze waarop zij bij de voorbereiding en uitvoering van dit werkbezoek de delegatie hebben ondersteund.

Ook spreekt de delegatie haar dank uit aan Commissaris Verheugen van de Europese Commissie voor het feit dat hij bereid was voorafgaand aan de werkbezoeken de delegaties te laten delen in zijn kennis over de stand van de voorbereiding op de toetreding in de tien landen.

Timmermans, rapporteur
Hessels, delegatielid
Oplaat, delegatielid
Mittendorff, adjunct-griffier

1. Republiek Letland: enkele feitelijke gegevens

President:	Mw. Vaira Vike-Freiberga
Premier:	Andris Berzins
Minister van Buitenlandse Zaken:	Indulis Berzins
Staatssecretaris voor Europese Zaken/Hoofd-onderhandelaar voor toetreding:	Andris Kesteris (Permanent Vertegenwoordiger bij de EU)
Parlement, unicameraal	Saeima, 100 leden.
Voorzitter Saeima	Ingrida Udre
Voorzitter commissie voor Europese Zaken	Guntars Krasts
Inwonertal:	2,35 mln
Oppervlakte:	64 589 km ² (1,9 x Nederland)
Referendum:	20 september 2003 resultaat 67% voor toetreding opkomst 72,5%

2. Staatsinrichting

Letland is een parlementaire republiek waarbij de wetgevende macht in handen is van het unicamerale parlement (Saeima). De 100 parlementariërs worden rechtstreeks en op basis van evenredige vertegenwoordiging verkozen voor een periode van vier jaar. De laatste verkiezingen vonden plaats in juni 1999, de volgende verkiezingen zullen op 5 oktober 2002 plaatsvinden. Het Letse partijsysteem is nog niet volledig stabiel: met iedere verkiezing komen nieuwe invloedrijke politieke partijen op.

Na herstel van onafhankelijkheid trad de Grondwet uit 1922 (Satversme) in 1993 weer in werking ter ondersteuning van de continuïteit van de Letse soevereine staat van voor en na de Sovjet overheersing.

Aan de president, die tevens staatshoofd is, kent de Grondwet voornamelijk ceremoniële functies toe. De president wordt voor een termijn van vier jaar verkozen door het parlement. De huidige president Vaira Vike-Freiberga, de eerste vrouwelijke president in Midden- en Oost-Europa, geniet veel aanzien onder de bevolking en haar (informele) politieke invloed is dan ook groot.

3. Politieke situatie

De eerste parlamentsverkiezingen na herstelde onafhankelijkheid werden in 1993 gehouden. De eerste vrijgekozen centrumregering, o.l.v. de liberaal Birkavs, had als taak de economie uit het slop te krijgen. Dit mislukte echter. De uitslag van de verkiezingen in 1995 reflecteerde het algemene onbehagen (bankcrisis, traag economisch herstel): oppositiepartijen, en met name de radicale nationalisten, boekten forse winst. Dit, en het feit dat de vier grootste partijen ongeveer evenveel stemmen behaalden, bemoeilijkte het vormen van een nieuwe coalitie. Uiteindelijk werd een nieuwe regering gevormd zonder nationalistische extremisten maar met Groenen, Christen-democraten, Conservatieven, de Boerenpartij en Centristen. De regering stond onder leiding van de op dat moment nog partijloze zakenman Andris Skele.

In juli 1997 trad premier Skele, onder druk van de regeringspartijen af. Hem werd te solistisch optreden verweten. Op 7 augustus 1997 werd een nieuwe regering gevormd onder leiding van premier Krasts (Vaderland-unie). De nieuwe regeringsploeg week, met slechts een gering aantal ministerswisselingen, weinig af van de voorgaande. Echter, zonder het krachtige voorzitterschap van Skele kwam de coalitie al snel onder druk.

Na verkiezingen kwam in oktober 1998 een centrumrechtse minderheidsregering o.l.v. Vilis Kristopans aan de macht. Hij stapte echter op toen bleek dat zijn coalitiepartners onderhandelingen met de oppositie voerden. In juli 1999 keerde Andris Skele, dit keer als partijleider van de door hem opgerichte Volkspartij, terug als premier.

In mei 2000 brak er een politieke crisis uit in verband met diverse schandalen rond premier Skele en diverse ministers uit zijn kabinet. De centrumrechtse coalitie regeerde echter door onder aan andere leider. Premier werd Andris Berzins, voormalig burgemeester van Riga. Hij slaagde er in de coalitie bijeen te houden dankzij zijn op consensus gerichte leiderschap. Belangrijke beslissingen, met name op het terrein van de privatisering, bleven mede daardoor echter uit.

4. Voorbereiding op de toetreding tot de EU

Het partnerschap voor toetreding met Letland

In de mededeling «Agenda 2000» deed de Europese Commissie een reeks voorstellen ter versterking van de pretoetredingsstrategie voor alle kandidaat-landen in Midden- en Oost-Europa (PECO). Deze strategie beoogt in het algemeen een samenhangend programma te bieden om deze landen op de toetreding tot de Europese Unie voor te bereiden en in het bijzonder:

- de verschillende vormen van door de Europese Unie geboden steun in één kader, de partnerschappen voor toetreding, samen te brengen,
- de kandidaat-landen vertrouwd te maken met de procedures en het beleid van de Europese Unie door hun de mogelijkheid te bieden aan communautaire programma's deel te nemen.

1. Doelstelling

Het partnerschap voor toetreding (dat in maart 1998 werd goedgekeurd en in december 1999 en januari 2002 werd gewijzigd) had als doelstelling het in een juridisch kader samenbrengen van de in het advies van de Commissie over de toetredingsaanvraag van Letland vastgestelde prioritaire werkterreinen, van de beschikbare financiële middelen om Letland te helpen deze prioriteiten te verwezenlijken en van de voor deze steunverlening geldende voorwaarden. Dit partnerschap is bedoeld ter ondersteuning van een aantal beleidsinstrumenten om de kandidaat-landen te helpen bij hun voorbereiding op de toetreding.

Deze instrumenten omvatten onder andere een nationaal programma voor de overname van het communautaire acquis (NPOA), dat in april 2002 werd herzien, de gezamenlijke evaluatie van de prioriteiten op middellange termijn van het economisch beleid, het pact tegen de georganiseerde misdaad, het nationale ontwikkelingsplan en andere sectorale programma's om na de toetreding aan de Structuurfondsen en vóór de toetreding aan de tenuitvoerlegging van ISPA (pretoetredingsinstrument voor structuurbeleid) en SAPARD (http://www.europa.eu.int/scadplus/leg/nl/lvb/l60_023.htm pretoetredingsinstrument voor de landbouw) te kunnen deelnemen. Het partnerschap voor toetreding diende in 2002 als uitgangspunt voor de uitwerking van een actieplan voor de versterking van de administratieve en gerechtelijke capaciteiten van Letland. Deze beleidsinstrumenten zijn geen wezenlijk onderdeel van dit partnerschap, maar hun prioriteiten zijn daarmee wel verenigbaar.

De follow-up van de tenuitvoerlegging van het partnerschap voor toetreding zal plaatsvinden in het kader van de Europa-overeenkomst tussen de Europese Unie en Letland.

2. De prioriteiten

Deze zijn in twee groepen verdeeld: op korte en op middellange termijn. De prioritaire kwesties van de eerste groep zijn die welke Letland in de loop van het jaar 2000 kon oplossen of vooruitbrengen. Die van de tweede groep zouden vóór eind 2003 afgewikkeld moeten zijn. Letland heeft zich gehouden aan de prioriteiten die gesteld werden in verband met de economische criteria, het vrij verkeer van personen, goederen en kapitaal en de statistieken. Op verreweg de meeste gebieden werden de prioriteiten gedeeltelijk gerealiseerd. In december 1999 zijn de prioriteiten van het partnerschap voor toetreding herzien (zie blz. 3 van de bijlage van Besluit 1999/854/EG). In februari 2002 is een laatste herziening gepubliceerd (Besluit 2002/88/EG). Zij vormt het uitgangspunt voor de evaluatie van de Commissie in haar verslag voor het jaar 2002. De prioritaire terreinen zijn:

- Politieke criteria
- Economische hervorming
- Versterking van de institutionele en bestuurlijke capaciteit
- Interne markt
- Justitie en Binnenlandse Zaken
- Milieu
- Economisch beleid
- Landbouw – visserij
- Vervoer
- Werkgelegenheid en sociale zaken
- Regionaal beleid en cohesiebeleid

3. Financieel kader

Phare

In het kader van het Phare-programma 2001 werd Letland 31,4 miljoen euro voor het nationale programma ter beschikking gesteld en nog eens 3 miljoen euro voor het programma voor grensoverschrijdende samenwerking in het Oostzeegebied. In het kader van Phare 2002 werd 27 miljoen euro voor Letland alsook 5 miljoen euro voor de financiering van de versterking van de instellingen beschikbaar gesteld. Een aanvullend bedrag van 3 miljoen euro was bestemd voor het programma voor grensoverschrijdende samenwerking in het Oostzeegebied. De overheid van het partnerland neemt de verantwoordelijkheid voor de contracten en de betalingen in verband met de hulpverlening op zich. Het financieel reglement van de Europese Gemeenschappen legt de Commissie evenwel de verplichting op om toezicht te houden op de procedure voor de gunning van overheidsopdrachten en om alle door Phare gefinancierde en door het partnerland getekende contracten goed te keuren, voordat deze laatste in werking treden.

Pretoetredingssteun

Vanaf het jaar 2000 omvat de financiële hulp ook steun voor de landbouw en voor de ontwikkeling van het platteland (SAPARD) en een structureel instrument (ISPA), waarbij voorrang wordt gegeven aan maatregelen op het gebied van vervoer en milieubescherming. Door de in juni 1999 aangenomen verordening ter coördinatie van de hulp van Phare, SAPARD en ISPA, kan de Commissie achteraf controle op de uitvoering van de contracten uitoefenen, wanneer zij de door haar partnerland uitgeoefende financiële controle onvoldoende acht. Tijdens de periode 2000–2002 waren met deze financiële hulp in totaal de volgende bedragen gemoeid: 90 miljoen euro voor PHARE, 66 miljoen euro voor SAPARD en tussen 105 en 165 miljoen euro voor ISPA. De jaarlijkse bedragen bedroegen 35 miljoen euro voor Phare, 22,2 miljoen euro voor SAPARD en tussen 36,4

en 57,2 miljoen euro voor ISPA. De aan Letland in het kader van Sapard voorlopig toegewezen middelen bedroegen in 2002 22,9 miljoen euro, in het kader van ISPA was dat 38,1 à 59,9 miljoen euro. Om de inspanningen van de landen die over toetreding tot de Unie onderhandelen te ondersteunen, heeft de Commissie in 2002 als bijzondere financiële hulp een bedrag ter beschikking gesteld van 250 miljoen euro.

4. Verslag van de Europese Commissie over de vorderingen van de kandidaat-lidstaten op de weg naar de toetreding d.d. 9 oktober 2002 (doc COM (2002) 700 def.)

Kernpunten:

Letland

- voldoet aan de eisen over democratie
- Heeft de tekortkomingen van het justitiële systeem nog onvoldoende aangepakt
- heeft vooruitgang geboekt bij de bestrijding van corruptie, maar toch blijft dit een zaak van «ernstige zorg»
- heeft zich minder ingespannen voor de versterking van het bestuur dan voor de aanpassing van de wetgeving aan Europese regelgeving
- moet voorrang geven aan een computersysteem voor de douane
- heeft een Voedsel en Veterinaire Dienst opgericht, maar moet toch het bestuur versterken om het Europese landbouwbeleid volledig te kunnen uitvoeren
- moet wetgeving over migratie witwassen en bescherming van financiële belangen aanpassen

5. Minderheden

De delegatie heeft gesproken over de positie van de minderheden met de minister voor integratiezaken, de heer Muizniks, twee etnisch-Russische parlementariërs (de heer Bartasevics en mevrouw Bogushevitch) en met mevrouw Djackova van de NGO: het Letse centrum voor mensenrechten en etnische studies.

In Letland wonen 500 000 niet-burgers; dit betreft 20% van de totale bevolking.

De etnisch-Russische parlementariërs gaven aan dat de kern van het probleem met de etnische minderheden is dat deze in Letland niet als deel van de bevolking worden ervaren en dat de minderheden zich achtergesteld voelen. Bovendien is 95% van het ambtenarenapparaat van origine Lets. Ook is er volgens hen nog geen samenhangende anti-discriminatie wetgeving. Toch dienen de minderheden van hun kant ook loyaal richting de staat te zijn.

De minister van integratiezaken, een nieuwe portefeuille die door de nu zittende regering is ingesteld, gaf aan dat het hoofddoel is minderheden te betrekken bij de Letse maatschappij. Allereerst wil hij alle minderheidsaangelegenheden interdisciplinair samentrekken. Daartoe is onder meer de Society Integration Foundation opgericht, die zich richt op drie hoofdthema's: burgerschap, culturele aspecten en scholing. De hoofddoelstellingen zijn: verminderen van het aantal niet-burgers, onderwijsherziening en het doorvoeren van culturele herzieningen.

De minister richt zich verder op de ontwikkeling van een deugdelijke NGO-structuur om het maatschappelijk middenveld beter bij besluitvorming te betrekken. Ook de bestrijding van discriminatie vormt een speerpunt van het beleid.

Sinds 1993 heeft Letland na een onderwijshervorming nieuw taalonderwijs ingevoerd. Het onderwijs wordt gefinancierd door de staat. Uitgangs-

punt bij het onderwijs is de zogenaamde 40–60 regel, die inhoudt dat 40% van het onderwijs in de Russische taal wordt gegeven en 60% in de Letse taal. Tegen deze regel bestaat veel verzet onder de etnische minderheden. Volgens de nieuwe Onderwijswet van 1998 zal het middelbaar onderwijs vanaf 2004 uitsluitend in de Letse taal gegeven worden. De minister van integratiezaken stelde dat het hoofdprobleem binnen het onderwijs is dat te weinig leraren de Letse taal beheersen en dat er een gebrek is aan goed opgeleide onderwijskrachten.

De positie van de Roma in Letland is vergelijkbaar met die in Tsjechië: er heerst een hoge werkloosheid en er is een matige deelname aan onderwijs. Voorts wonen Roma in afgescheiden gemeenschappen.

6. Landbouwhervormingen

De minister van Landbouw, de heer Roze, deelt mee dat agrariërs 12–15% van de totale beroepsbevolking vormen en verantwoordelijk zijn voor 5–6% van het Letse BNP.

Met betrekking tot de hervorming van het landbouwbeleid meldde de minister dat de landconsolidatie niet wettelijk geregeld is en dat agrariërs steeds meer in coöperaties gaan werken.

Voor wat betreft de administratieve absorptiecapaciteit voor structuurfondsgelden meldde de heer Roze dat in 2000 de Rural Support Service is opgericht, die negen regionale kantoren heeft en heel Letland dekt. De RSS helpt bij aanvragen voor structuurfondsgelden en valt uiteindelijk onder de minister van Financiën.

Uitgebreider ging de minister in op de stand van zaken met betrekking tot veterinaire en fytosanitaire installaties. Op dit moment voldoen 2 slachthuizen aan de EG-criteria. Onder ongeveer 300 kleine slachthuizen bestaat veel sociale onrust, omdat de ondernemers vrezen dat de benodigde investeringen om te voldoen aan de EG-normen tot hun faillissement zullen leiden.

7. Corruptie

De secretaris-generaal van Buitenlandse Zaken (naar Nederlands begrip te vergelijken met een staatssecretaris), de heer Riekstins, deelde mee dat corruptie een probleem is in Letland, waarvan de bestrijding door de minister-president is aangewezen als een prioriteit in het te realiseren beleid. Letland heeft een speciaal corruptiebestrijdingsbureau opgericht. Ook de financiering van politieke partijen door het bedrijfsleven heeft een te grote vlucht genomen.

8. Bilaterale relaties Nederland-Letland

De bilaterale betrekkingen tussen Nederland en Letland zijn goed en hebben zich de laatste jaren verder verdiept. Uit de diverse contacten komt een zekere gelijkgezindheid naar voren die toekomstige samenwerking waardevol maakt. Het Letse uitzicht op lidmaatschap van EU en NAVO speelt in deze context een belangrijke rol. Nederland biedt Letland op diverse manieren steun bij de noodzakelijke hervormingen in de aanloop tot toetreding tot de Europese Unie. Programma's als Matra (maatschappelijke transformatie), PSO (interne markt) en Twinning (uitwisseling van experts) maken deel uit van het instrumentarium. Er zijn diverse samenwerkingsovereenkomsten tussen overheidsdiensten van beide landen, zoals sinds januari 2002 tussen de ministeries van Justitie. Ook de provincie Overijssel heeft al sinds 1989 een actieve samenwerkingsrelatie met Letland. Letland is de belangrijkste handelspartner van

Nederland in het Balticum. De import bestaat voor een belangrijk deel uit ruwe en geraffineerde aardolieproducten. Hout en textiel zijn andere belangrijke importproducten. De Nederlandse uitvoer naar Letland bestaat voor bijna de helft uit voedingsmiddelen (groenten, fruit en vers vlees). De uitvoer van kapitaalgoederen (m.n. transportmaterieel) neemt relatief sterk toe.

9. Gesprekspartners tijdens het werkbezoek

Centrum voor mensenrechten en	mevrouw Djackova, medewerkster etnische studies
Parlement	de heer Bartaevîs en mevrouw Bogushevitch, etnisch-Russische parlementariërs
Ministerie van Landbouw	de heer Roze, minister van Landbouw
Werklunch	de heer Guntars Krasts, voorzitter commissie voor Europese Zaken, de heer Karins, fractieleider Jaunas Laiks (Nieuw Tijdperk), de heer Karstens, fractieleider Pirmais Partija (Eerste Partij) en mevrouw Aboltina, voorzitter van de commissie voor Justitie en Binnenlandse Zaken
Ministry for Special Assignment for	de heer Muiznieks, minister Society Integration Affairs
Ministerie van Buitenlandse Zaken	de heer Riekstins, secretaris-generaal
Vliegveld	de heer Rasbash, vertegenwoordiger van de Europese Commissie in Letland

10. Bronnen:

- Landeninformatie Ministerie van Buitenlandse Zaken
- Strategiedocument en Verslag van de Europese Commissie over de vorderingen van de kandidaat-lidstaten op weg naar toetreding, COM (2002) 700 def. d.d. 9 oktober 2002
- Nota naar aanleiding van het verslag bij het Toetredingsverslag (TK 28 972 nr. 5)
- Nederlandse ambassade in Riga
- Letse ambassade in Nederland
- Internet: diverse bronnen

Rapportage van het werkbezoek aan Litouwen door een delegatie namens de vaste commissie voor Europese Zaken

Op 13 oktober 2003 heeft een delegatie namens de vaste commissie voor Europese Zaken bestaande uit de heer Hessels (CDA), rapporteur, de heer Timmermans (PvdA) en de heer Oplaat (VVD) een bezoek gebracht aan de Republiek Litouwen. De delegatie is begeleid door de heer Mittendorff, adjunct-griffier van de vaste commissie voor Europese Zaken.

Het werkbezoek vond plaats in het kader van tien werkbezoeken door verschillende delegaties namens de vaste commissie voor Europese Zaken, aan de tien staten die in mei 2004 wensen toe te treden tot de Europese Unie.

Doel van het werkbezoek was, evenals van de andere werkbezoeken van de vaste commissie in dit kader:

- een nadere kennismaking met de Republiek Litouwen en het Litouwse parlement, mede met het oog op het Nederlands Voorzitterschap van de Europese Unie in de tweede helft van 2004 en
- het verwerven van inzicht in de wijze waarop de Republiek Litouwen zich voorbereidt op de toetreding tot de Europese Unie en omgaat met de punten die in dit verband nog extra aandacht verdienen.

De gespreksonderwerpen waar de delegatie in Litouwen zich vooral op gericht heeft, zijn:

- Administratieve capaciteit
- Landbouw
- Grensbewaking

Daarnaast is de delegatie geïnformeerd over activiteiten van de haven van Klaipėda.

Onderstaand volgt een rapportage van dit werkbezoek. De rapportages van de bezoeken aan de 10 zogeheten toetredende staten, zijn met opzet uitgebreider van aard dan verslagen van werkbezoeken door kamercommissies normaliter zijn. Hierdoor hoopt de commissie dat de rapportages ook informatief zijn voor diegenen (binnen en buiten de Tweede Kamer) die minder goed op de hoogte zijn van de situatie in de toetredende landen. De commissie wil hiermee bijdragen aan het vergroten van de kennis bij burgers en politiek over deze landen.

Concluderend komt de delegatie tot een positief oordeel over de voorbereidingen van Litouwen op de toetreding tot de Europese Unie per 1 mei aanstaande.

Graag willen de leden van de delegatie op deze plaats de Minister van Buitenlandse Zaken danken voor het feit dat een beroep mocht worden gedaan op zijn ambtenaren, waardoor de delegatie onder meer een zeer informatieve ambtelijke briefing kon krijgen over de stand van zaken in Litouwen. In het bijzonder dankt de delegatie H.M. ambassadeur in Vilnius, de heer mr. P. R. J. Dumoré en zijn staf, voor de goede wijze waarop zij bij de voorbereiding en uitvoering van dit werkbezoek de delegatie hebben ondersteund.

Ook spreekt de delegatie haar dank uit aan Commissaris Verheugen van de Europese Commissie voor het feit dat hij bereid was voorafgaand aan de werkbezoeken de delegaties te laten delen in zijn kennis over de stand van de voorbereiding op de toetreding in de tien landen.

Hessels, rapporteur
Timmermans, delegatielid
Oplaat, delegatielid
Mittendorff, adjunct-griffier

1. Republiek Litouwen: enkele feitelijke gegevens

President:	Rolandas Paksas
Premier:	Algirdas Brazauskas
Minister van Buitenlandse Zaken:	Antanas Valionis
Staatssecretaris voor Europese Zaken/Hoofd-onderhandelaar voor toetreding :	Petres Autrevicius (DG Europese commissie, ressorterend onder de minister-president)
Parlement, unicameraal	Seimas, 141 leden
Voorzitter Seimas	Arturas Paulauskas
Voorzitter commissie voor Europese Zaken	Vytenis Povilas Andriukaitis
Inwonertal:	3,69 mln
Oppervlakte:	65 200 km ² (1,9 x Nederland)
Referendum:	10–11 mei 2003 resultaat 91% voor toetreding opkomst 64%

2. Staatsinrichting en binnenlandse politiek

Litouwen is een parlementaire republiek waarbij de wetgevende macht in handen is van het unicamerale parlement (Seimas). In oktober 1992 is d.m.v. een referendum een grondwetsvoorstel aangenomen waarin het parlement relatief grote bevoegdheden heeft gekregen. Het parlement, de Seimas, heeft 141 leden, waarvan 71 direct en 70 via evenredige vertegenwoordiging worden gekozen.

De president (die voor een periode van 5 jaar wordt verkozen) heeft echter ruime bevoegdheden v.w.b. de benoeming van een minister-president en de stafchef van de strijdkrachten, waarvoor echter wel goedkeuring door het parlement vereist is.

3. Politieke situatie

Na het uitroepen van de onafhankelijkheid in 1990 werd de communistische LDLP de regeringspartij. In 1996 kwam de macht in handen van de conservatieven, toen de centrum-rechtse Vaderlandunie met de christendemocraten een coalitie vormden. Binnen deze coalitie hebben veel personele wisselingen plaatsgevonden. Zo werd premier Vagnorius in 1999 vervangen door Paksas, aangezien hij niet met de sinds 1998 zittende onafhankelijke president Adamkus kon samenwerken. Ook Paksas was geen langdurig premierschap gegund; door een politieke crisis werd hij eind 1999 gedwongen op te stappen en vervangen door Kubilius.

In oktober 2000 hebben er reguliere parlementsverkiezingen plaatsgevonden. Deze verkiezingen hebben een overwinning voor de liberalen en sociaal-liberalen opgeleverd maar beide partijen behaalden samen geen meerderheid waardoor samenwerking met een aantal kleine partijen noodzakelijk was. Echter, deze regering onder leiding van Rolandas Paksas heeft niet lang stand gehouden. In juli 2001 moest het centrum-rechtse kabinet aftreden na een verschil van mening binnen de coalitie over het beleid rond privatiseringen, belastinghervormingen en de pensioenen. Litouwen heeft daarna een centrum-linkse regering gekregen onder leiding van oud-president Brazauskas. Brazauskas is leider van de grootste fractie, de sociaal-democraten; zijn partij heeft een coalitie gevormd met de oud-regeringspartij, de New Union social-liberals. Voorts wordt hij gesteund door de Boerenpartij en een aantal splinterpartijen. Het aantreden van de nieuwe regering heeft niet geleid tot ernstige discontinuïteit in beleid.

Economisch herstel en voortzetting van het privatiseringsproces zijn de grote binnenlandspolitieke onderwerpen, waarbij vooralsnog maar langzaam vooruitgang wordt geboekt. Op buitenlandspolitiek terrein spelen de integratie in de Westelijke structuren en de regeling van de Kaliningrad-transito een grote rol.

4. Voorbereiding op de toetreding tot de EU

Partnerschap voor de toetreding van Litouwen

In haar mededeling «Agenda 2000» deed de Europese Commissie een aantal voorstellen ter versterking van de pretoetredingsstrategie voor alle aspirant-lidstaten in Midden- en Oost-Europa. Deze strategie biedt in het algemeen een samenhangend programma voor de voorbereiding van deze landen op de toetreding tot de Europese Unie, waarbij in het bijzonder wordt beoogd:

- de verschillende vormen van door de Europese Unie geboden steun samen te brengen in één kader, de partnerschappen voor toetreding,
- de aspirant-lidstaten vertrouwd te maken met de procedures en het beleid van de Europese Unie door hun de mogelijkheid te bieden aan communautaire programma's deel te nemen.

1. De doelstelling

Het partnerschap voor toetreding (dat in maart 1998 is goedgekeurd en in december 1999 en in januari 2002 is gewijzigd) creëerde een juridisch kader voor de prioritaire werkterreinen die in het advies van de Commissie over de toetredingsaanvraag van Litouwen zijn vastgesteld, voor de financiële middelen die beschikbaar zijn om Litouwen te helpen bij de tenuitvoerlegging van deze prioriteiten en voor de voorwaarden die op die steun van toepassing zijn. Dit partnerschap vormt de ondersteuning van een reeks instrumenten die de kandidaat-lidstaten moeten helpen bij hun inspanningen in het kader van het toetredingsproces. Deze instrumenten omvatten onder andere een in februari 2002 herzien nationaal programma voor de overname van het Gemeenschapsacquis (NPOA), de gezamenlijke evaluatie van de prioriteiten op middellange termijn van het economisch beleid, het pact tegen de georganiseerde misdaad, het nationaal ontwikkelingsplan en andere sectorale programma's die nodig zijn voor de deelname aan de structuurfondsen na toetreding, en voor de tenuitvoerlegging van ISPA (Pretoetredingsinstrument voor structuurbeleid;) en SAPARD (pretoetredingsinstrument voor de landbouw) vóór de toetreding.

In 2002 diende het partnerschap voor de toetreding als uitgangspunt bij de uitwerking van een actieplan ter versterking van de administratieve en gerechtelijke capaciteiten van Litouwen. Deze instrumenten maken geen integrerend deel uit van het huidige partnerschap, maar de prioriteiten zijn er wel mee verenigbaar.

De follow-up van de tenuitvoerlegging van het partnerschap voor toetreding vindt plaats in het kader van de Europa-overeenkomst tussen de Europese Unie en Litouwen.

2. De prioriteiten

Deze zijn in twee groepen onderverdeeld: op korte en op middellange termijn. De prioritaire vraagstukken van de eerste groep zijn die welke Litouwen in 2000 kon regelen of ten aanzien waarvan vooruitgang kon worden geboekt. De regeling van die in de tweede groep zal waarschijnlijk

voor eind 2003 zijn beslag krijgen. Litouwen heeft zich merendeels gehouden aan de prioriteiten met betrekking tot de politieke en economische criteria. Dit geldt ook voor die inzake vrij verkeer van goederen, het ondernemingenrecht, mededinging, statistieken, werkgelegenheid en sociaal beleid, energie, milieu, consumentenbescherming en volksgezondheid. De meeste overige prioriteiten zijn slechts ten dele gerespecteerd. In december 1999 werden de prioriteiten van het partnerschap voor toetreding herzien (zie bladzijde 3 van de bijlage van Besluit 1999/856/EG). Een laatste herziening is in februari 2002 bekendgemaakt (Besluit 2002/89/EG) en is daarmee de basis voor het verslag van de Commissie voor 2002. De prioritaire gebieden zijn:

- Economische hervorming
- Versterking van de institutionele en administratieve capaciteit
- Interne markt
- Justitie en Binnenlandse aangelegenheden
- Milieu
- Energie
- Economisch beleid
- Landbouw-visserij
- Vervoer
- Werkgelegenheid en Sociale Zaken
- Regionaal beleid en cohesie

3. Financieel kader

Phare

In het Programma Phare 2000 voor Litouwen was een nationale toelage van 38,3 miljoen euro vastgesteld. Daarnaast is 1 miljoen euro vastgelegd voor de grensoverschrijdende samenwerking (CTC). Deze omvatte een steunmechanisme voor kleine samenwerkingsprojecten in het Oostzeegebied. Phare 2001 verleende 45,5 miljoen euro aan Litouwen. Voor de Baltische grensoverschrijdende samenwerking werd aanvullend 3 miljoen euro vastgelegd. Phare 2000 kende 43,7 miljoen euro aan Litouwen toe, plus een supplement van 18,5 miljoen krachtens de faciliteit van het programma om de instellingen van het land te versterken. Tevens is aan Litouwen een enveloppe van 3 miljoen toegekend in het kader van de grensoverschrijdende samenwerking. Tot 2006 heeft de Commissie financiële hulp à 165 miljoen euro toegezegd voor de buitengebruikstelling van de kerncentrale van Ignalina. Het merendeel van deze hulp zal worden uitgekeerd via het internationale fonds voor steun bij de sluiting van Ignalina, in juni 2000 opgericht en beheerd door de EBWO. Een eerste protocol van 10 miljoen euro was de Litouwse regering in 1999 reeds toegekend, met 35 miljoen euro voor 2000 en 55 miljoen euro voor 2001.

De autoriteiten van het partnerland nemen de verantwoordelijkheid voor de met de hulpverlening verband houdende contracten en betalingen op zich. Niettemin verplicht het Financieel Reglement van de Europese Gemeenschappen de Commissie tot het toezicht op de procedure voor het sluiten van contracten en tot de goedkeuring van elk contract dat door Phare wordt gefinancierd en door het partnerland vóór zijn vankrachtwording wordt ondertekend.

Pretoetredingssteun

Vanaf 2000 bestaat de financiële steun uit steun voor landbouw en voor plattelandsontwikkeling (SAPARD) en uit een structureel instrument (ISPA) waardoor prioriteit verleend wordt aan maatregelen op vervoer- en milieugebied. De in juni 1999 vastgestelde verordening die de steun van Phare, SAPARD en ISPA coördineert, stelt de Commissie in staat de contracten ex-post te controleren, wanneer zij de door haar partnerland

verrichte financiële controle onvoldoende acht. In de periode 2000–2002 bedroeg de totale beschikbare steun 126 miljoen euro voor Phare, 90 miljoen euro voor SAPARD en voor ISPA ongeveer 155 miljoen euro. Sapard 2002 heeft een indicatieve enveloppe van 31,3 miljoen euro voor Litouwen bestemd. Die van Ispa lag tussen 44 en 65 miljoen euro.

4. Verslag van de Europese Commissie over de vorderingen van de kandidaat-lidstaten op de weg naar de toetreding d.d. 9 oktober 2002 (doc COM (2002) 700 def.)

Kernpunten:

Litouwen

- voldoet aan de eisen over democratie
- moet de professionaliteit van rechters en openbare aanklagers verbeteren
- heeft «aanzienlijke vooruitgang» geboekt bij de bestrijding van corruptie
- heeft de kwaliteit van het bestuurlijk apparaat de laatste jaren aanzienlijk verbeterd
- heeft slechts beperkte vooruitgang geboekt bij aanpassingen op het gebied van landbouw, visserij en milieu
- moet de ambtelijke staf beter opleiden
- moet de laatste aanpassingen aan de Europese wetgevingen doen op terreinen als witwassen, de bescherming van financiële belangen, grensbewaking en asiel.

5. Administratieve capaciteit

De voorzitter van de Commissie voor Europese Zaken van het Litouwse parlement, de heer Andriukaitis, gaf aan dat Litouwen over een relatief klein ambtelijk apparaat beschikt, waardoor de overname van het acquis soms moeizaam gaat. Wel is het ambtelijk apparaat opgeleid in EU-aangelegenheden en is de administratieve capaciteit voldoende voor participatie in de EU. Op korte termijn voorziet de heer Andriukaitis voornamelijk kwantitatieve moeilijkheden bij de bezetting van het ambtelijk apparaat. Het niveau van de EU-opleidingen is inmiddels verhoogd. Universiteiten bieden gespecialiseerde opleidingen aan. De eerste golf ambtenaren die naar Brussel gaan is goed opgeleid; ook hun opvolgers zullen dat zijn. De heer Ignatavicius, Secretaris-generaal van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, meldde dat Litouwen een coördinatiestructuur en nieuwe besluitvormingsprocedures ontwikkelt om zich aan te passen aan de EU-processen.

De heer Austrevicius, hoofdonderhandelaar in het toetredingsproces voor Litouwen, voegde toe dat de administratieve capaciteit kan gaan lijden aan een «brain-drain» door de uitzending van personeel naar Brussel.

Ten behoeve van het absorberen van gelden uit de structuurfondsen is in Litouwen een associatie van lagere overheden ingericht, waarin structuurfondsen-experts zijn opgenomen. Inzake het regionaal beleid zijn tien regionale ontwikkelingsagentschappen ingesteld. De heer Ignatavicius meldde dat de administratieve capaciteit inzake de structuurfondsen te laag is en dat m.n. de agrariërs nog niet naar behoren georganiseerd zijn.

De heer Andriukaitis ging kort in op de stand van zaken met betrekking tot de bestrijding van corruptie. Hij stelde dat het eigen Litouws detectiesysteem naar behoren werk en dat Litouwen de ambitie heeft om de Zweedse norm voor corruptiebestijding te halen.

6. Landbouw

Kernprobleem in Litouwen is dat de landbouw kleinschalig is. Er zijn weliswaar 46 000 geregistreerde boeren, maar daarvan kunnen slechts 17 000 boeren aan de EU-normen voldoen. Dit werd aangegeven door de heer Andriukaitis en onderstreept door mevrouw Miniataite, vice-minister voor Landbouw. Speerpunt van het Litouws beleid is de huidige kleinschalige landbouw om te vormen door het creëren van commerciële boerderijen. Achtergrond hiervan is de erfenis van het voormalige Sovjet-systeem.

De Litouwse overheid heeft een intensieve informatiecampagne over landbouw gevoerd, waarin de agrariërs gedetailleerd zijn geïnformeerd over het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. Ook is er een Landbouwondersteuningsdienst ingesteld die de agrariërs helpt bij het indienen van projecten t.b.v. gelden uit de Structuurfondsen. Wel gaf de heer Andriukaitis daarbij aan dat het administratieve systeem ten behoeve van de agrariërs nog verder ontwikkeld dient te worden.

Litouwen heeft vijf hoofdterreinen voor de Structuurfondsen geïdentificeerd:

- agrarische productie,
- verwerkende industrie,
- plattelandsontwikkeling,
- milieu, en
- opleiding en ondersteuning van jonge boeren.

Een punt van aandacht vormde de zogenaamde landconsolidatie. Sinds de onafhankelijkheid van Litouwen worden landbouwgronden teruggegeven aan de rechthebbenden. Tegelijkertijd moeten landbouwhervormingen plaatshebben. Dit zorgt voor de nodige complexiteit. Voor wat betreft de landconsolidatie wordt gezocht naar een optimaal evenwicht tussen staatseigendom en privé-eigendom. Inmiddels is wetgeving in voorbereiding die de landconsolidatie moet faciliteren.

Mevrouw Miniataite stelde dat de problematiek rond de slachthuizen het grootste probleem vormt bij voedselveiligheid en dat dit het tweede speerpunt is in het Litouwse beleid. De heer Andriukaitis gaf aan dat er van de in totaal 22 slachthuizen in Litouwen op dit moment 13 gecertificeerd zijn. Hij zag de toekomst hoopvol tegemoet: de private sector streeft modernisering na en ook de afvalverwerkende industrie reageert alert, vooral bij de oplossing van het afvalprobleem. Zo meldde mevrouw Miniataite dat er in de zomer van dit jaar een nieuwe installatie voor verwerking van dierlijk afval in gebruik is genomen.

7. Grensbewaking

De delegatie heeft gesproken met de heer Zabarauskas, plaatsvervangend commandant van de Grensbewakingsdienst van Litouwen, die valt onder het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Vóór de onafhankelijkheid van Litouwen was er geen fysieke grens met Wit-Rusland. Daarna is er enige tijd geen zichtbare grens geweest, wat heeft geleid tot illegale immigratie met een piek in 1995 (van 5 800 personen) van m.n. uit Azië afkomstige personen. Na de instelling van een fysieke grens, bemand door getraind personeel, is de illegale immigratie zeer gering geworden.

Bij het instellen van de fysieke grens heeft Litouwen veel steun gehad van Finland in het algemeen, de Zweedse kustwacht (die patrouillevaartuigen ter beschikking heeft gesteld) en Duitsland (inzake grenspolitie en documentatiecontrole). De heer Zabarauskas achtte samenwerking met de buurlanden van wezenlijk belang. Met betrekking tot de instelling van een Europese grenspolitie meldde de heer Zabarauskas daar op termijn mogelijkheden voor te zien.

De grensinfrastructuur bestaat uit veiligheidshelmen, voetafdrukverklaren en er vinden patrouilles plaats. Ook zullen wachttorens worden geplaatst.

Dit jaar heeft Litouwen een grensovereenkomst gesloten met Rusland.

8. Transport

De delegatie is geïnformeerd over activiteiten van de haven van Klaipėda. Daarbij is vooral ingegaan op de samenwerking met de havens van Rotterdam en Amsterdam. Deze heeft plaats tussen de verschillende industrieën en via de havenautoriteiten tussen individuele bedrijven. Met name de containerverwerking is daarbij een punt van aandacht.

9. Bilaterale relaties Nederland-Litouwen

De betrekkingen met Nederland zijn goed en verlopen in constructieve sfeer. De handelsrelatie met Litouwen is beperkt. Nederlandse uitvoer was in 2000 ca. 146,4 mln Euro en de Nederlandse invoer bedraagt ongeveer 134,6 mln Euro. Dit is minder dan de Nederlandse handelsrelatie met Letland, terwijl dit land qua bevolkingsomvang kleiner is.

10. Transformatiesteun

Naast de reguliere handelsbetrekkingen heeft Nederland in Litouwen PSO projecten (twee lang lopende projecten en diverse kort lopende projecten) en MATRA-projecten (drie projecten waarvoor ruim 1,5 mln gulden beschikbaar is). Tot slot heeft Nederland ook een Phare Twinning-project in Litouwen.

11. Gesprekspartners tijdens het werkbezoek

In volgorde van de gevoerde gesprekken:

Nederlandse ambassade Vilnius
Commissie voor Europese Zaken
van de Seimas

Pim Dumoré, Ambassadeur
de heer Andriukaitis, Voorzitter, en enkele leden.

Werklunch

de heer Ignatavicius, Secretaris-generaal van het ministerie van Buitenlandse Zaken

Ministerie van Transport

de heer Vaitkus, Undersecretary van het Ministerie van Transport, en de heer Sturys, Directeur voor de strategie van de Staatshavenautoriteit van Klaipėda

Ministerie

de heer Austrevicius, Algemeen Directeur van het Europees Comité voor de Regering van de Republiek Litouwen

Ministerie van Landbouw

mevrouw Miniotaite, vice-minister voor Landbouw

Nederlandse Ambassade Vilnius

de heer Zabarauskas, plaatsvervangend commandant van de Grensbewakingsdienst van Litouwen van het Ministerie van Binnenlandse Zaken.

12. Bronnen:

- Landeninformatie Ministerie van Buitenlandse Zaken
- Strategiedocument en Verslag van de Europese Commissie over de vorderingen van de kandidaat-lidstaten op weg naar toetreding, COM (2002) 700 def. d.d. 9 oktober 2002

- Nota naar aanleiding van het verslag bij het Toetredingsverslag (TK 28 972 nr. 5)
- Nederlandse ambassade in Vilnius
- Litouwse ambassade in Nederland
- Internet: diverse bronnen

Rapportage van het werkbezoek aan Malta door een delegatie namens de vaste commissie voor Europese Zaken

Van 4–6 november 2003 heeft een delegatie namens de vaste commissie voor Europese Zaken bestaande uit de heer Van Bommel (SP), rapporteur, en de heer Van Baalen (VVD) een bezoek gebracht aan de Republiek Malta. De delegatie is begeleid door mevrouw de Boer, adjunct-griffier van de vaste commissie voor Europese Zaken.

Het werkbezoek vond plaats in het kader van tien werkbezoeken door verschillende delegaties namens de vaste commissie voor Europese Zaken, aan de tien staten die in mei 2004 wensen toe te treden tot de Europese Unie.

Doel van het werkbezoek was, evenals van de andere werkbezoeken van de vaste commissie in dit kader:

- een nadere kennismaking met de Republiek Malta en het Maltese parlement, mede met het oog op het Nederlands Voorzitterschap van de Europese Unie in de tweede helft van 2004 en
- het verwerven van inzicht in de wijze waarop de Republiek Malta zich voorbereidt op de toetreding tot de Europese Unie en omgaat met de punten die in dit verband nog extra aandacht verdienen.

De gespreksonderwerpen waar de delegatie in Malta zich vooral op gericht heeft, zijn:

- het financieel beleid, en specifiek het begrotingstekort;
- het immigratiebeleid
- het sociaal beleid
- de politieke situatie en de tegenstellingen tussen de twee grote partijen

Onderstaand volgt een rapportage van dit werkbezoek. De rapportages van de bezoeken aan de 10 zogeheten toetredende staten zijn met opzet uitgebreider van aard dan verslagen van werkbezoeken door kamercommissies normaliter zijn. Hierdoor hoopt de commissie dat de rapportages ook informatief zijn voor diegenen (binnen en buiten de Tweede Kamer) die minder goed op de hoogte zijn van de situatie in de toetredende landen. De commissie wil hiermee bijdragen aan het vergroten van de kennis bij burgers en politiek over deze landen.

Graag willen de leden van de delegatie op deze plaats de Minister van Buitenlandse Zaken danken voor het feit dat een beroep mocht worden gedaan op zijn ambtenaren, waardoor de delegatie onder meer een zeer informatieve ambtelijke briefing kon krijgen over de stand van zaken in Malta. In het bijzonder dankt de delegatie H.M. ambassadeur in Valletta, de heer drs. R. Wilton, voor de uitstekende wijze waarop hij bij de voorbereiding en uitvoering van dit werkbezoek de delegatie heeft ondersteund. Ook spreekt de delegatie haar dank uit aan Commissaris Verheugen van de Europese Commissie voor het feit dat hij bereid was voorafgaand aan de werkbezoeken de delegaties te laten delen in zijn kennis over de stand van de voorbereiding op de toetreding in de tien landen.

Van Bommel, rapporteur
Van Baalen, delegatielid
De Boer, adjunct-griffier

1. Enkele feitelijke gegevens

President:	Guido de Marco (sinds 4 april 1999)
Premier:	Eddie Fenech Adami (sinds 6 september 1998, herbenoemd in april 2003)
Minister van Buitenlandse Zaken:	Joe Borg (sinds maart 1999, herbenoemd in april 2003)
Hoofd-onderhandelaar voor toetreding:	Richard Cachia Caruana, Chairman Core Negotiating Group voor Malta bij de EU
Parlement, unicameraal:	Huis van Afgevaardigden (65 zetels)
Voorzitter Huis van Afgevaardigden:	Anton Tabone
Voorzitter commissie voor Buitenlandse en Europese Zaken:	Dr. Michael Frendo
Inwonertal:	391 415
Oppervlakte:	316 km ² (0,009 x Nederland)
Referendum:	8 maart 2003 opkomst 91% 53,65% voor, 46,35% tegen

2. Staatsinrichting

Malta is een parlementaire republiek met een president als staatshoofd. Het parlement is unicameraal (Huis van Afgevaardigden). De 65 leden worden direct verkozen op basis van evenredige vertegenwoordiging vanuit kiesdistricten die meerdere afgevaardigden leveren. De leden worden verkozen voor een periode van vijf jaar (laatste verkiezingen werden gehouden in april 2003). De constitutie voorziet in het formeren van extra zetels wanneer een partij wel de absolute meerderheid van de stemmen heeft, maar een minderheid aan zetels binnen het Huis van Afgevaardigden. Het aantal zetels wordt dan aangevuld tot er ook binnen het parlement een meerderheid ontstaat.

De president wordt door het Huis van Afgevaardigden gekozen voor een periode van vijf jaar (laatste verkiezingen werden gehouden in april 1999). Zijn positie is voor een groot deel ceremonieel. Het kabinet wordt voorgedragen door de premier en is verantwoordelijk aan het parlement. De premier wordt benoemd door de president en is gewoonlijk de leider van de grootste partij of de leider van een meerderheidscoalitie. De Maltese rechterlijke macht is onafhankelijk. De opperrechter en negen rechters worden door de president benoemd, geadviseerd door de minister-president.

3. Binnenlandse politiek

De Maltese politiek wordt gedomineerd door twee partijen: de conservatieve «Nationalist Party» (PN) en de sociaal-democratische «Malta Labour Party» (MLP). De MLP heeft een sterke band met de grootste vakbond van Malta (General Workers Union). Haar beleid is betrekkelijk centralistisch en protectionistisch van aard. De MLP is traditioneel geen voorstander van Maltese aansluiting bij internationale gremia als de EU en NAVO. De NP is meer gericht op het bedrijfsleven en heeft een relatief liberale en pro-Westerse opstelling.

De laatste verkiezingen van 12 april 2003, die – met een opkomst van 97% – werden gewonnen door de PN van premier Fenech Adami, maakten een einde aan een lange periode van intensieve politieke strijd tussen de MLP en PN over EU-toetreding. Met een meerderheid van 52% voor de PN – in internationale begrippen vrij klein, maar in Maltese termen een politieke aardverschuiving – werd bevestigd dat Malta tot de EU zal toetreden. In een consultatief referendum op 8 maart 2003 had reeds 53,65% van de bevolking zich uitgesproken vóór toetreding. De oppositiepartij, de anti-Europese MLP, had in de verkiezingscampagne aangegeven – ondanks de

uitslag van dit referendum – niet het EU-toetredingsverdrag te zullen ondertekenen, indien de MLP de verkiezingen zou winnen.

De laatste jaren heeft «Europa» de politieke discussie in Malta vrijwel geheel beheerst. Met het zekerstellen van EU-toetreding per 1 mei 2004 is de PN nu voornemens de aandacht te richten op de uitdagingen die met EU-toetreding te maken hebben en andere zaken, zoals de haperende economie, het toerisme dat weer op gang moet komen, infrastructuur, milieu etc.

Het beleid van de oppositiepartij MLP is sinds de nederlaag in de verkiezingen van april 2003 enigszins ambivalent. Aan de ene kant zijn er nog steeds de symptomatische uitingen van dwarsliggerij en verongelijkheid, aan de andere kant heeft men zich vanuit een pragmatisch oogpunt ogenschijnlijk neergelegd bij het onvermijdelijke en vestigt men de indruk loyaal aan de gang naar Europa te willen meewerken.

4. Voorbereiding op de toetreding tot de EU

In 1990 diende Premier Fenech Adami in Brussel een aanvraag in om lid te worden van de Europese Unie. Drie jaar later bracht de Europese Commissie een positief advies uit. Samen met Cyprus schaarde Malta zich in de rij van Midden- en Oost-Europese landen die tot de EU wilden toetreden. Ze konden rekenen op de steun van de Zuid-Europese lidstaten, die enig tegenwicht voor de uitbreiding naar Midden- en Oost-Europa wensten. Het eiland zelf was echter jarenlang politiek verdeeld over de vraag of Malta moest toetreden tot de EU, waarbij de Nationalist Party (PN) vóór toetreding was en de Malta Labour Party (MLP) tegen. Na de verkiezingen van 1996 die de MLP won, zette de toen aangetreden socialistische Premier Sant vrijwel direct een streep door de Maltese kandidatuur door het overleg met Brussel te bevriezen. Malta zou volgens hem «het Zwitserland van de Middellandse Zee» kunnen worden. Door bij de verkiezingen van september 1998 toch weer voor Adami van de PN te kiezen, hebben de Maltezers laten zien dat zij voor een toekomst binnen Europa kiezen. Vier dagen na de beëdiging van het nieuwe kabinet had minister-president Adami zijn Minister van Buitenlandse Zaken al gemachtigd om een brief aan de Europese Commissie te zenden. In dit schrijven werd de toetredingsaanvraag gereactiveerd, die de vorige regering in oktober 1996 had bevroren.

Tijdens de Europese Raad in Helsinki (december 1999) trad Malta officieel toe tot de groep van kandidaat-landen. In februari 2000 zijn de toetredingsonderhandelingen geopend en in december 2002 afgerond. 25 hoofdstukken werden voorlopig afgesloten. In maart/april 2003 kwam de politieke discussie omtrent toetreding tot de EU tot een hoogtepunt met het referendum over EU-toetreding op 8 maart 2003 en de daaropvolgende verkiezingen op 12 april 2003. Met de uitslag van het referendum (53,6% vóór toetreding) en de uitslag van de verkiezingen (waarbij de pro-Europese partij NP als winnaar uit de bus kwam) is de toetredingswens van Malta zeker gesteld. Op 16 juli 2003 ondertekende President Guido de Marco het door het Maltese parlement geratificeerde toetredingsverdrag tot de EU.

Malta voldoet inmiddels aan alle politieke criteria voor toetreding tot de EU, en is een functionerende markteconomie die de concurrentiedruk en marktkrachten binnen de Unie het hoofd zou moeten kunnen bieden. De Europese Commissie heeft in haar rapportage van oktober 2002 de volgende resterende knelpunten gesignaleerd:

- a. financieel (begrotingstekort)
- b. immigratiebeleid
- c. sociaal beleid (gelijke kansen werknemers)
- d. vrij verkeer van personen (burgerrechten en vrij verkeer werknemers.
n.b. Malta heeft voor 7 jaar een uitzonderingsclausule bedongen op het laatste onderdeel.)

- e. visserij (volgsysteem/registratie schepen, marktbeleid)
- f. vervoer (maritiem: veiligheid, vlagcontrole. weg: fiscale, technische en sociale regelgeving mbt transport)

De delegatie heeft ervoor gekozen om zich gedurende het bezoek aan Malta te richten op vier thema's, te weten het begrotingstekort, het immigratiebeleid, het sociaal beleid en de politieke situatie.

5. Financieel beleid/begrotingstekort

Malta kampt nog met een aantal problemen op het terrein van het financiële beleid. Het acquis betreffende BTW en accijnzen is nog niet volledig overgenomen; er bestaan nog aanmerkelijke discrepanties met de eisen die door de EU worden gesteld op die gebieden.

Het fiscale beleid ten opzichte van ondernemingen is nog niet aangepast aan de EU-vereisten inzake mededinging, en te veel bedrijven genieten ook nog staatssteun.

In de «early warning» brief van maart 2003 kreeg Malta een waarschuwing met betrekking tot het hoofdstuk belastingen; in de «early warning» brief van juni 2003 kwam het hoofdstuk mededinging daar nog bij.

In haar rapportage van oktober 2002 stelt de Europese Commissie dat het gemiddelde begrotingstekort van Malta tussen 1997 en 2001 8,8% van het BBP bedroeg. Malta moet volgens dat rapport nodig maatregelen treffen om de overheidsuitgaven te verminderen. Het pensioenstelsel moet hervormd worden en verliesmakende bedrijven uit de publieke sector (o.a. nutsbedrijven) moeten geherstructureerd worden. Ook moet het privatiseringsprogramma van de overheid voortgezet worden.

Het «pre-accession report» van de delegatie van de Europese Commissie in Malta van juli/augustus 2003 is niet optimistischer. De economische groei over het eerste kwartaal van 2003 viel tegen, en de verwachting was dat het begrotingstekort, mede door de extra kosten die de voorbereiding op toetreding met zich mee bracht, verder zou oplopen.

De Nederlandse regering stelt in de nota naar aanleiding van het verslag inzake het voorstel van wet inzake goedkeuring van het Toetredingsverdrag dat «onder de huidige regering [meer] daadkracht [wordt] verwacht met betrekking tot de herstructurering van verliesgevende staatsbedrijven».

Recente cijfers uit andere bronnen:

In de Public Information Notice (PIN) No. 03/108 September 3, 2003 van de IMF (www.imf.org/external/np/sec/pn/2003/pn03108.htm) wordt de economische situatie van Malta uiteen gezet. In datzelfde rapport staat ook dat het begrotingstekort over 2003 7% bedraagt, dus ruim 4% boven de grens die vastgelegd is in het EU Stabiliteitspact. Echter, de cijfers die de regering noemt in de nota naar aanleiding van het verslag inzake goedkeuring van het Toetredingsverdrag zijn bemoedigender. Gesteld wordt dat het begrotingstekort over 2003 5,2% zal bedragen, en het tekort over 2004 4,1%. Deze cijfers zijn afkomstig uit de Economic Forecast Spring 2003 van de Europese Commissie.

Volgens staatssecretaris van Financiën en Economische Zaken dr. Anthony Abela wordt het begrotingstekort vooral veroorzaakt door de investeringen die er zijn en worden gedaan in de infrastructuur. Het wegennet wordt aangepast om meer en zwaardere auto's te kunnen verdragen, de aanleg van de nieuwe luchthaven was kostbaar evenals de bouw van een nieuw ziekenhuis. Ook in de telecomsector zijn er investeringen gedaan die Malta tot één van de voorlopers heeft gemaakt op dit terrein. Om het tekort te bestrijden, zijn er plannen om de pensioenen te herzien en eigen bijdragen te introduceren in de gezondheidszorg die nu geheel gratis is.

Over de gedeeltelijke privatisering van de havenactiviteiten in de Malta Dry Docks, veroorzaker van 25% van het begrotingstekort, is net een akkoord gesloten met de grootste vakbond. Berichten dat de BTW en de touristenbelasting omhoog zullen gaan in deze periode worden niet ontkend of bevestigd. Het toerisme is één van de belangrijkste economische activiteiten op Malta en de komst van toeristen is de laatste vijf jaar stabiel, boven de miljoen. De staatssecretaris wijst erop dat Malta na toetreding netto-ontvanger zal worden hetgeen de financiële positie zal versterken.

Volgens Evarist Bartolo en Leo Brincat van de oppositionele Maltese Labour Party stelt de regering het economisch herstel te rooskleurig voor. Zij zien wél een terugval in het toerisme in de zin dat toeristen minder besteden op het eiland en signaleren een achteruitgang in buitenlandse investeringen op Malta. Malta moet concurreren met Italië, Marokko en Tunesië waar de lonen lager liggen.

Vakbondsleider Tony Zarb van de General Workers Union (48 000 leden) verwacht dat er als gevolg van de nieuwe begroting meer werkloosheid zal ontstaan. Met het akkoord over de havenactiviteiten is massa-ontslag voorkomen maar toch ziet hij de gedeeltelijke privatisering als een negatief effect van de toetreding tot de EU. Hij is ook geen voorstander van de introductie van eigen bijdragen in de gezondheidszorg. Gaetano Vella, secretaris-generaal van de Union Haddiema Maghqudin (26 000 leden), verzet zich niet tegen privatisering zolang dat niet tot massa-ontslag leidt. Als voorbeeld noemt hij de privatisering van de luchthaven die voor werknemers goed is uitgevallen. Eigen bijdragen voor medicijnen vindt hij niet bezwaarlijk, nu wordt er misbruik gemaakt van de gratis medicijnen die soms worden geruild tegen andere producten. De overheid moet naar zijn mening wel de belastingontduiking beter bestrijden.

6. Immigratiebeleid

Malta moet verder werk verrichten op het gebied van immigratie en asiel. Het ontbreekt nog aan samenwerking met buurlanden waar het grenscontrole betreft. De instrumenten voor het tegengaan van illegale immigratie moeten verder versterkt worden. Ook moet er wetgeving aangenomen worden die de detentie van uitgeprocedeerde en uitgewezen asielzoekers regelt.

Van 20–21 oktober jl. bracht de Commissaris voor de Mensenrechten van de Raad van Europa, de heer Alvaro Gil-Robles, een bezoek aan Malta. Tijdens dat bezoek uitte hij stevige kritiek op het Maltese beleid ten opzichte van asielzoekers. De detentiecentra zijn volgens hem volledig onacceptabel voor hun huisvesting, en bovendien worden ze daar vaak veel te lang vastgehouden. Op het dagelijkse niveau worden de asielzoekers wel goed behandeld door de bewakers, maar op sommige momenten worden ze onnodig benaderd als criminelen (zo worden ze bijvoorbeeld geboeid naar het hospital vervoerd). De heer Gil-Robles kon uit gesprekken met de Maltese autoriteiten wel melden dat deze zich bewust waren van de problemen en bereid waren om de nodige maatregelen te treffen om deze op te lossen.

Malta hanteert nog drie voorbehouden op de Conventie van Genève (betreffende vluchtelingen-zeelieden, naturalisatie en ondersteuning van overheidswege) die opgeheven dienen te worden. Ook is er onvoldoende capaciteit aanwezig om de toenemende stroom asielaanvragen te verwerken, moet de beroepsautoriteit voor afgewezen asielzoekers versterkt worden en verloopt de integratie van erkende vluchtelingen in de Maltese samenleving nog niet goed.

Immigratie is volgens minister van Justitie en Binnenlandse Zaken Tonio Borg een ernstig probleem. In 2002 kwamen er 1680 asielzoekers naar Malta hetgeen betekent dat op elke twee geboorten er één vluchteling bij kwam op het eiland. Malta is al zeer dichtbevolkt met 1200 inwoners per vierkante kilometer (NL: 438) en het eiland moet daarom immigratie afremmen. Illegale immigratie naar Malta is strafbaar en leidt tot detentie. Er zijn vier detentiecentra die worden bewaakt door de politie en het leger. Detentie wordt ook gezien als middel ter afschrikking van de komst van asielzoekers. Berichten dat asielzoekers slecht worden behandeld, spreekt de minister tegen. Asielzoekers krijgen gratis onderwijs en gezondheidszorg. Hij erkent wel dat asielzoekers bij ziekenhuisbezoek worden geboeid, maar acht dit redelijk omdat er vluchtgevaar bestaat. Er wordt gewerkt aan het versnellen van de procedures; nu komt door de beroepsmogelijkheden detentie van 18 maanden voor. Er wordt gestreefd naar het terugbrengen van deze periode tot 6 maanden.

Na toetreding zal Malta aantrekkelijker worden voor asielzoekers. Malta zou graag ondersteuning willen bij het bewaken van de buitengrens van Europa. In Libië zitten 500 000 tot één miljoen vluchtelingen die graag naar Europa willen.

In vrijwel alle gesprekken komt het thema asiel aan de orde. Volgens Derek Fee van de EU-missie op Malta is de bejegening in de detentiecentra een probleem. Er zitten meer dan 1000 vluchtelingen gevangen. Volgens parlamentsleden Bartolo en Brincat zijn er duizenden illegalen werkzaam in de bouwsector. Ook minister Borg noemt die sector als werkgever van veel immigranten. Vakbondsleider Tony Zarb meent dat het in dienst nemen van illegalen de lonen op Malta naar beneden brengen.

7. Sociaal beleid

Op 27 december 2002 is de «Employment and Industrial Relations Act» in Malta van kracht geworden, welke discriminatie op verschillende gronden verbiedt. Er wordt geen uitputtende opsomming gegeven van die gronden; «sexuele geaardheid» wordt niet expliciet genoemd maar valt wel binnen het bereik van deze wet. Desondanks is het de vraag of met deze wet wordt voldaan aan de EU Richtlijn voor gelijke behandeling in arbeid en beroep. De Malta Gay Rights Movement lobbyt momenteel bij de Maltese regering voor een minimale erkenning van homoseksuele relaties; in het Verenigd Koninkrijk is men bezig homoseksuele paren dezelfde rechten te geven als getrouwde (hetero-) stellen.

Op het gebied van de gelijke kansen voor mannen en vrouwen valt eveneens nog veel te verbeteren. In haar rapportage van oktober 2002 stelt de Commissie dat slechts 31,6% van de vrouwelijke beroepsbevolking werkt, tegenover 76,4% van de mannelijke. Malta moet nog een aantal stukken wetgeving aannemen die mannen en vrouwen gelijke kansen verzekert bij de toegang tot arbeid, promotie en opleidingen. Voorts moet werk gemaakt worden met implementatie. Er wordt onvoldoende voortgang geboekt op dit beleidsterrein.

In de gesprekken ontstaat onduidelijkheid over de omvang van de werkloosheid op Malta. Volgens Tony Zarb zijn er zijn er 12 000 werklozen (7% van de beroepsbevolking) maar de staatssecretaris van Financiën en Economische Zaken meent dat dit er officieel 8000 zijn. Dit zijn personen die na ontslag zijn geregistreerd. De telling is naar zijn overtuiging vervuild omdat deze deels bestaat uit partners die weliswaar als werkzoekend staan ingeschreven, maar feitelijk huisvrouw zijn. Zarb meent dat de komende twee tot drie jaar de werkloosheid tot 16 000 kan oplopen.

Bij de gedeeltelijke privatisering van de havenactiviteiten zijn de werknemersrechten goed geregeld. De vakbond van Tony Zarb die de meeste werknemers in de haven vertegenwoordigt, was naar eigen zeggen een volwaardige gesprekspartner.

De komst van werknemers naar Malta als gevolg van het vrije verkeer van werknemers wordt door de staatssecretaris van Financiën en Economische Zaken niet gevreesd. Malta heeft voor zeven jaar een uitzonderingsclausule bedongen op dat vrije verkeer. Eerder zal er sprake zijn van een braindrain omdat er niet voor alle hoogopgeleide jongeren werk op het eiland is. Nu al is er sprake van een overschot aan leraren op Malta. Om overschotten te voorkomen is er een numerus clausus ingevoerd voor medicijnen, recht en bepaalde technische opleidingen.

8. Politieke situatie

Het politieke debat op Malta wordt volledig overheerst door de toetreding tot de Europese Unie en de mogelijke gevolgen daarvan. Bij het gehouden referendum stemde 53,6% voor toetreding en de verkiezingen die daarop volgde werden door de tegenstander van die toetreding, de Malta Labour Party, verloren. De Nationalist Party regeert nu en de strijd om de toetreding is gestreden.

Het parlement op Malta is een part time parlement dat plenair slechts drie keer per week bijeenkomt van 18.00 tot 21.30 uur. Daarnaast zijn er commissievergaderingen. De commissie voor Buitenlandse en Europese Zaken wijst op de problemen die voortvloeien uit het feit dat het parlement slechts in deeltijd werkt. Men zou graag een uitbreiding van de parlementaire activiteiten zien en voert daarover een discussie. Wellicht is er ook op Malta een fulltime parlement nodig, zo wordt opgemerkt. De commissie is in zijn huidige vorm een experiment. Het instellen van een aparte commissie voor Europese Zaken zou een te grote belasting hebben betekend voor het parlement.

Om het proces van toetreding goed te laten verlopen en het parlement te ondersteunen, is er een apart secretariaat opgericht dat zich bezighoudt met de omzetting van het acquis in wetgeving. De centrale vraag van de commissieleden is hoe het parlement zo vroeg mogelijk bij de Europese besluitvorming kan worden betrokken. Men ziet een democratisch gat op nationaal en Europees niveau. Niet gekozen functionarissen zijn vaak de bron van beleidsvoorstellen op beide niveaus. Het dichten van dat democratisch gat ziet men als de grootste uitdaging voor de komende periode. De balans tussen een Europa van mensen en een Europa van overheden moet nauwlettend in het oog worden gehouden, zo is de overtuiging van de commissie.

Van de kant van de oppositie wordt opgemerkt dat een consensusbenadering de komende periode noodzakelijk is. Het secretariaat is overbelast en het succes van haar activiteiten mede afhankelijk van de kwaliteit van de staf. Er zijn subcommissies nodig om het vele werk dat met de toetreding samenhangt goed te laten verlopen.

9. Bilaterale relaties Nederland-Malta

Bilaterale contacten staan vooral in het teken van Malta's kandidaat-lidmaatschap van de EU. Naar te voorzien valt, zal de relatie door de toekomstige toetreding van Malta tot de EU aan intensiteit winnen. Nederland geeft bilateraal geen pre-accessie steun aan Malta, maar behoort wel tot de top tien van belangrijke handelspartners van het eiland. Daarnaast bezoeken ieder jaar veel Nederlandse toeristen Malta.

Om het Maltese parlement een handreiking te doen is voorgesteld om een eventuele vertegenwoordiger van dat parlement contact te laten opnemen met de Nederlandse vertegenwoordiger voor de Tweede Kamer in Brussel. Tevens is gesuggereerd om stukken over de nieuwe commissie die zich gaat bezighouden met het vraagstuk van subsidiariteit in het Engels te vertalen ten behoeve van de Maltese commissie voor Buitenlandse en Europese Zaken.

10. Conclusie

Het enthousiasme voor de toetreding tot de EU is in de Maltese politiek groot. Regering en oppositie zien in die toetreding een algemeen belang voor de bevolking. Of Malta in staat is om met het huidige beleid het begrotingstekort terug te dringen, zal nog moeten blijken. Het proces van privatisering dat hier een bijdrage aan zal leveren, is met instemming van de vakbonden in gang gezet. Mogelijk zal door dat beleid, de concurrentie met lage lonen landen in de regio en door tegenvallende inkomsten uit toerisme de werkloosheid op het eiland toenemen. Het immigratiebeleid en de opvang van asielzoekers is onderwerp van kritiek. De situatie in de detentiecentra is voor verbetering vatbaar. In de gelijke behandeling van mannen en vrouwen moet nog vooruitgang worden geboekt op het gebied van toegang tot opleiding en werk door het aannemen van een aantal wetten.

11. Gesprekspartners tijdens het bezoek

Nederlandse ambassade Valletta	– Rienko Wilton, Ambassadeur
EU-missie Malta	– Derek Fee, Hoofd – Francesco Straniero
Maltees Huis van Afgevaardigden	– Tonio Borg, minister van Justitie en Binnenlandse Zaken – Anthony Abela, staatssecretaris van Financiën en Economische Zaken – Michael Frendo, voorzitter van de commissie voor Buitenlandse en Europese Zaken – Evarist Bartolo (MLP) – Leo Brincat (MLP) – Jose Herrera (MLP)
General Workers Union	– Tony Zarb, vakbondsleider – Saviour Sammut, voorzitter – Helen Mallia, vice-voorzitter – Emmanuel Micallef, vice-secretaris general
Union Haddiema Maghqudin	– Gaetano Vella, secretaris-generaal
Kamer van Koophandel	– Reginald Fava, voorzitter

12. Bronnen:

- Landeninformatie Ministerie van Buitenlandse Zaken
- Strategiedocument en Verslag van de Europese Commissie over de vorderingen van de kandidaat-lidstaten op weg naar toetreding, COM (2002) 700 final, 09.10.2002
- Malta Pre-Accession Report, Delegation of the European Commission in Malta, juli/augustus 2003
- Nota naar aanleiding van het verslag bij het Toetredingsverdrag (Tweede Kamer 28 972, nr. 5)

- Internet diverse bronnen
- Nederlandse ambassade in Valletta

Rapportage van het werkbezoek aan Polen door een delegatie namens de vaste commissie voor Europese Zaken en een delegatie namens de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Van 14 tot en met 17 oktober 2003 heeft een delegatie namens de vaste commissie voor Europese Zaken bestaande uit de ondervoorzitter van de commissie, de heer Nawijn (LPF, tevens delegatieleider), de heer Algra (CDA) rapporteur en de heer Koenders (PvdA), een bezoek gebracht aan Polen. Tevens bracht gedurende deze dagen een delegatie namens de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, bestaande uit de heer Waalkens (PvdA, rapporteur), de heer Koopmans (CDA) en mevrouw Snijder-Hazelhoff (VVD) een bezoek aan Polen. Bij meerdere onderdelen van het programma zijn de twee delegaties als één gezamenlijke delegatie opgetreden. Immers, de voorgenomen toetreding van de Polen tot de EU zal grote consequenties hebben voor de Poolse landbouw en voor het gemeenschappelijk landbouwbeleid. De interesses van beide commissies liepen hier dan ook parallel. De delegaties zijn begeleid door mevrouw Mattijssen, griffier van de vaste commissie voor Europese Zaken en mevrouw Van der Sman, adjunct-griffier van de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Het werkbezoek van de delegatie namens de vaste commissie voor Europese Zaken vond plaats in het kader van tien werkbezoeken door verschillende delegaties namens deze commissie, aan de tien staten die in mei 2004 wensen toe te treden tot de Europese Unie.

Doel van het werkbezoek was, evenals van de andere werkbezoeken van de vaste commissie in dit kader:

- een nadere kennismaking met de Republiek Polen en het Poolse parlement, mede met het oog op het Nederlands Voorzitterschap van de Europese Unie in de tweede helft van 2004 en
- het verwerven van inzicht in de wijze waarop Polen zich voorbereidt op de toetreding tot de Europese Unie en omgaat met de punten die in dit verband nog extra aandacht verdienen.

De gespreksonderwerpen waar de delegatie namens de vaste commissie voor Europese Zaken zich in Polen vooral op gericht heeft, zijn:

- het wetgevingstraject gericht op overname van het acquis tot dusver;
- het wetgevingstraject tot 1 mei 2004;
- hervorming van het justitieel en apparaat en rechterlijke macht;
- georganiseerde misdaad, grensoverschrijdende criminaliteit en politieke samenwerking
- versterking van het openbaar bestuur mede met het oog op beheer van de structuurfondsen;
- bestrijding van corruptie en economische criminaliteit;
- bewaking van de toekomstige nieuwe buitengrens van de Unie;
- sociaalfinanciële gevolgen van de toetreding.

De gespreksonderwerpen waar de delegatie namens de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit zich in Polen vooral op gericht heeft, zijn:

- het wetgevingstraject gericht op overname van het acquis tot dusver;
- het wetgevingstraject tot 1 mei 2004;
- organisatie van toezicht, controle en handhaving
- de administratieve capaciteit om EU-gelden te verdelen (absorptie capaciteit)
- veterinaire en fytosanitaire regelgeving in het kader van voedselveiligheid
- implementatie van wet- en regelgeving op bedrijfsniveau
- sociaal-financiële gevolgen in de landbouwsector van de toetreding

Onderstaand volgt een rapportage van deze werkbezoeken aan Polen. Gezien de grote onderlinge samenhang is ervoor gekozen de rapportages van de twee delegaties samen te voegen tot één compleet verslag. De rapportages van de bezoeken aan de 10 zogeheten toetredende staten, zijn met opzet uitgebreider van aard dan verslagen van werkbezoeken door kamercommissies normaliter zijn. Hierdoor hoopt de commissie dat de rapportages ook informatief zijn voor diegenen (binnen en buiten de Tweede Kamer) die minder goed op de hoogte zijn van de situatie in de toetredende landen. De commissie wil hiermee bijdragen aan het vergroten van de kennis bij burgers en politiek over deze landen.

Concluderend stelt de delegatie vast dat de Poolse politieke situatie, waarin een minderheidsregering zeer ingrijpende sociale en financiële maatregelen moet nemen in de aanloop naar de toetreding, een voor alle betrokkenen lastig parket vormt. De delegatie maakt zich zorgen over de verschillende malen geuite opmerkingen dat het Pools ambtelijk apparaat verpolitiseert, dit zal een eerlijk en slagvaardig opereren van het bestuur bemoeilijken. Corruptie is een taai probleem, waar Polen nog lange tijd mee zal worstelen. De delegatie is echter hoopvol gestemd over het feit dat de publieke opinie blijkbaar genoeg heeft van de corruptie en dat de media corruptiezaken opsporen en naar buiten brengen. De hervorming van het justitieel apparaat lijkt op de goede weg, waarbij het niet kunnen vervullen van vacatures (bij rechters en ondersteuning) een probleem is dat naar het oordeel van de delegatie pas echt zal kunnen worden opgelost als de financiële situatie van Polen versterkt is. De delegatie is onder de indruk van de politiesamenwerking tussen Nederland en Polen en hoopt dat deze goede relatie blijvend zal worden benut. Ten aanzien van de grenscontrole heeft de delegatie een goedfunctionerende grensovergang bezocht. Daarbij geldt voor de onvervulbare vacatures hier, hetzelfde als ten aanzien van de rechterlijke macht. De delegatie heeft de oproep van Polen om begrip te hebben voor de noodzaak van een goede relatie met haar Oosterburen, goed begrepen. In hoeverre de toetreding van Polen tot de Unie de oorzaak is van een aantal grote sociale problemen is maar de vraag, zeker is echter dat de hervorming naar een markteconomie het voor de sociaal zwakkeren danig bemoeilijkt heeft. De delegatie concludeert met betrekking tot de landbouw in Polen dat de kaderwetgeving redelijk tot goed op orde is, maar dat het systeem van toezicht en controle onvoldoende op orde is. Het is de delegatie opgevallen dat er veel verschil is tussen de verschillende sectoren. De zuivelsector is al verder dan de vleessector, al moet er in beide sectoren nog veel werk verricht worden. De overheid is op dit moment nog niet in staat zich voldoende krachtig te positioneren en een faciliterende rol te spelen.

Graag willen de leden van de delegaties op deze plaats de Minister van Buitenlandse Zaken danken voor het feit dat een beroep mocht worden gedaan op zijn ambtenaren, waardoor de delegaties onder meer een zeer informatieve ambtelijke briefing kon krijgen over de stand van zaken in Polen. In het bijzonder danken de delegaties H.M. ambassadeur in Warschau, de heer drs. J. E. Craanen en zijn medewerkers, voor de uitstekende wijze waarop zij bij de voorbereiding en uitvoering van dit werkbezoek de delegaties hebben ondersteund. Ook spreken de delegaties dank uit aan Commissaris Verheugen van de Europese Commissie voor het feit dat hij bereid was voorafgaand aan de werkbezoeken de delegaties te laten delen in zijn kennis over de stand van de voorbereiding op de toetreding in de tien landen.

Nawijn, delegatieleider
Algra, rapporteur namens delegatie Europese Zaken
Waalkens, rapporteur namens delegatie LNV
Koopmans

1. Enkele feitelijke gegevens

President:
Premier:
Minister van Buitenlandse Zaken:
Staatssecretaris voor Europese
Zaken/Hoofd-onderhandelaar voor
toetreding:
Parlement, bicameraal

Aleksander Kwasniewski (sinds 1995, vanaf 2000 2e termijn)
Leszek Miller (sinds oktober 2001)
Włodzimierz Cimoszewicz
Danuta Huebner

Voorzitter Huis van Afgevaardig-
den:
Voorzitter commissie voor
Europese Zaken Sejm
Referendum inzake toetreding

Sejm [sijm]: 460 leden
Senate: 100 leden
Marek Borowski
Josef Olesky (voormalig premier)

Inwonertal:
Oppervlakte:

7 en 8 juni 2003
Opkomst 57%, waarvan 77% ja
38,3 mln
312 685 km² (7,5 maal Nederland)

2. Staatsinrichting

Sinds oktober 1997 is in Polen een nieuwe grondwet van kracht (waarover bij referendum werd besloten) die de oude communistische grondwet heeft vervangen.

De President (thans Kwasniewski) is staatshoofd en opperbevelhebber van de strijdkrachten. Zijn ambtstermijn duurt 5 jaar. In bepaalde gevallen kan de president het parlement ontbinden en hij kan parlementaire wetgeving tegenhouden. Een presidentieel veto kan weer ongedaan worden gemaakt indien een meerderheid van 60% in zowel de Sejm als de Senaat hier voor stemt.

Sinds 1 januari 1999 is een bestuurlijke herindeling van kracht waarbij het aantal provincies (województwa) is teruggebracht van 49 naar 16, en de 380 gewesten (powiat) als bestuurslaag zijn toegevoegd.

De relatie tussen de katholieke kerk en de staat is vastgelegd in het zgn. concordaat van 25 april 1998.

3. Politieke situatie

Sinds in 1989 de vorming van politieke partijen mogelijk werd, zijn er tientallen partijen opgericht. De belangrijkste zijn: de Kiesactie Solidariteit (AWS), de Alliantie van Democratisch Links (SLD), de Poolse Boerenpartij (PSL, bestaat al sinds jaren '20 vorige eeuw), de Liga van Poolse Families (LPR), het Burgerplatform (PO) en Recht en Rechtvaardigheid (PiS), de unie van de Arbeid en de Vrijheidsunie (UW). Zowel President Kwasniewski als premier Miller behoren tot de SLD. Miller werd na de verkiezingen van 23 september 2001 de leider van een coalitieregering met de PSL (Boerenpartij) van Kalinowski en de partij Samoobrona (Zelfverdediging) onder leiding van Lepper. In februari 2003 ontstond een kabinetscrisis doordat de PSL in het parlement tegen de wet op de infrastructuur stemde. Dit feit, gevoegd bij de weinig enthousiaste houding van de PSL ten opzichte van het EU-beleid van Miller, leidde ertoe dat de PSL onder druk van Miller uit de coalitie trad. Dat maakt de huidige regering Miller tot een minderheidsregering van 216 van de 460 zetels. De politiek lijkt de slag om de publieke opinie vooralsnog te hebben verloren.

Uit zogeheten vertrouwenspolls blijkt dat het vertrouwen van de Poolse burger in de politiek uitzonderlijk laag is. Een uitzondering daarop vormt President Kwasniewski, in wie het volk veel vertrouwen stelt. De financiële situatie in Polen is precair met een staatsschuld van 60% en een begrotingstekort van ruim 5%. Een oplossing hiervan wordt bemoeilijkt door het feit dat boeren in Polen vrijgesteld zijn van betaling van belasting en sociale premies, en 22% van de beroepsbevolking aangemerkt wordt als boer. De kleine landbouw (2 a 3 koeien, klein stukje land) fungeert als sociaal vangnet voor diegenen die werkloos zijn geworden of een te klein inkomen hebben om van te bestaan.

4. Voorbereiding op toetreding tot de EU

In haar advies van 1997 kwam de Europese Commissie tot de conclusie dat Polen aan de politieke criteria van Kopenhagen voldeed, wat zij in 2002 nog eens bevestigde. In haar rapportage van oktober 2002 concludeert de Commissie dat Polen een functionerende markteconomie is, die indien het ingeslagen hervormingspad gevolgd blijft worden, de concurrentiedruk en marktkrachten binnen de Unie moet kunnen weerstaan. In oktober 2002 waren 27 hoofdstukken van het acquis voorlopig afgesloten.

Punten waarop Polen (volgens de Commissie in haar rapport van oktober 2002) verdere voortgang moet boeken in de voorbereiding op de toetreding zijn:

1. het realiseren van een onafhankelijk, goed opgeleid en gemotiveerd *ambtenarencorps* en versterking van de bestuurlijke capaciteit op diverse terreinen
2. verbetering van de doelmatige werking van *justitie*
3. het ontwikkelen van een politieke, bestuurlijk een zakelijke cultuur die *corruptie* kan weerstaan
4. versterken van m.n. *politiediensten* die georganiseerde misdaad en drugshandel moeten bestrijden
5. inrichting van de vereiste structuren en bestuurlijke capaciteit om goede uitvoering van toekomstige *structuurfondsen* te kunnen garanderen.
6. herstructurering en *privatisering* van m.n. de zware industrie, de financiële sector, de energiedistributie en de landbouw
7. onafhankelijkheid van de *centrale bank*
8. *(uitvoerings)wetgeving* op het gebied van veterinaire aangelegenheden, milieubescherming en voedselveiligheid, landbouwsector, bank- verzekerings- en effectenbranche, energiemarkt, vervoer en inzake staatssteun (bijvoorbeeld t.g.v. industrie en visserij)
9. *IT-infrastructuur* t.b.v. uitwisseling van gegevens tussen de EG en Polen en inzake douane
10. verbetering van de faillissementsprocedures en het kadaster

5. Versterking bestuursstructuur

Het bestuurlijk apparaat van Polen is nog bezig aan een inhaalslag vanuit het oude communistisch systeem. Anders dan in een aantal andere voormalig-communistische landen is er niet voor gekozen om de oude generatie ambtenaren versneld uit te laten stromen. Polen is van mening dat hun ervaring niet gemist kan worden. Dit heeft ertoe geleid dat de cultuur op de ministeries nog altijd tamelijk hiërarchisch is, wat het voor jonge, ambitieuze ambtenaren tot een minder aantrekkelijke werkomgeving kan maken. Hoewel de Poolse Grondwet voorschrijft dat ambtenaren niet politiek-gelieerd zijn, dreigt vooral de laatste jaren het ambtenarenapparaat meer en meer gepolitiseerd te worden. Door de snelle wisseling van bewindspersonen leidt dat ook tot een snelle wisseling van ambte-

naren (de gemiddelde aanstellingsduur van een ambtenaar zou op dit moment 1 jaar en 8 maanden zijn). Op zichzelf kan dat weer bijdragen tot corruptie: pakken wat je pakken kan zolang je er nog zit, en goed gedrag om problemen later in de carrière te voorkomen is overbodig. Ook het bedrijfsleven vormt door zijn hogere salariëring een bedreiging voor een goed ambtenarencorps. Veel academici vertrekken na enkele jaren ervaring opgedaan te hebben bij de overheid naar het bedrijfsleven. In 1997 is gestart met de oprichting van een civil service naar Brits model. Deze komt echter maar ten dele van de grond. Volgens een eigen rapport van het bureau voor de civil service zijn de belangrijkste knelpunten: het ontbreken van een goede wijze van aanwijzing van kandidaten voor functies, het onvervulbaar zijn van vacatures vooral in de lagere segmenten door te lage salarissen en het ontbreken van regelgeving op een aantal punten. De civil service steunt de tijdelijke voorstellen van de vorige regering gericht op het depolitiseren van het ambtenarenapparaat. Wetgeving (ambtenarenwet 1999) moet ertoe bijdragen dat aanwerving sneller wordt uitgevoerd. Een onafhankelijk, goed, efficiënt en gemotiveerd bestuurlijk apparaat is ook nodig om de wetswijzigingen, uitvoeringsregelgeving en toezicht daarop adequaat door te voeren. Het ontbreken van goede bestuurlijke structuren is een lastig knelpunt (dat zich overigens in meer kandidaat-lidstaten voordoet).

6. Bestrijding corruptie

Corruptie, waarmee bijna alle voormalig communistische landen kampen, is eveneens een hardnekkig probleem in Polen. Volgens de Europese Commissie in haar rapport van oktober 2002 heeft Polen de meeste maatregelen genomen die vereist zijn om doeltreffend te kunnen optreden. In december 2000 is de wet in werking getreden ter wijziging van het strafwetboek en de strafrechtelijke procedure¹, alsmede de wet ter bestrijding van de concurrentievervalsing, de wet op de openbare orde en de wet betreffende bankactiviteiten. In september 2002 heeft Polen de burgerlijke overeenkomst inzake corruptie van de Raad van Europa (1999) geratificeerd. De Raad van Ministers heeft in september 2002 een plan aangenomen voor de strijd tegen de corruptie. Polen moet de Overeenkomst van 1995 betreffende de bescherming van de financiële belangen van de Gemeenschappen echter nog ratificeren, alsook de Overeenkomst van 1997 betreffende de strijd tegen de corruptie waarbij ambtenaren van de Gemeenschap betrokken zijn (stand oktober 2002). Krachtens de in september 2000 aangenomen wet op het witwassen van geld zal er een horizontale structuur worden opgericht die belast wordt met de verzameling, verwerking en uitwisseling van informatie over financiële transacties. Toch kampt Polen ook nu nog met grootschalige corruptie-affaires.

Leden van de commissie voor Justitie en Mensenrechten van de Sejm, lichtten toe dat het voorheen als ondernemend werd beschouwd, als men voor zichzelf opkwam door de communistische bureaucratie met geld of cadeaus te bewegen om diensten te verrichten. Zelfs Premier Miller zelf lijkt zijdelings betrokken bij een corruptieschandaal (Rwyngate)². Ook de onderminister van Binnenlandse Zaken is betrokken bij het zgn. Starachowice-gate waar plaatselijke politici door ambtenaren van zijn ministerie zijn getipt over een op handen zijnde inval door de politie in verband met fraude. Voor eerstgenoemde zaak heeft het parlement inmiddels een parlementaire onderzoekscommissie ingesteld. Volgens recent opinie-onderzoek waarover twee auteurs berichten in een uitgave van het WODC³ over Polen, zou corruptie het meest voorkomen in de gezondheidszorg, maar ook bij politie, justitie, rechterlijke macht en in het bedrijfsleven is corruptie een normaal fenomeen. Volgens de meerderheid van de respondenten zou corruptie de afgelopen jaren zijn toegenomen.

¹ Voorbeeld van enkele maatregelen: wie een ambtenaar omkoopt maar hiervan aangifte doet wordt zelf niet langer gestraft en de straf voor het aannemen van smeergeld is verhoogd van 3 naar 8 jaar.

² Rwyngate betreft een omkoopaffaire waarin filmproducent Lex Rywin de grootste uitgever van Polen, Agora, namens een «machthebbende groep» aanbood de mediawet zo te wijzigen dat Agora zijn positie in de mediawereld verder zou kunnen versterken. In ruil hiervoor vroeg Rywin 17,5 mln dollar en de toezegging dat de Agora-kranten voortaan positief zouden schrijven over de SLD en premier Miller. Een parlementaire enquêtecommissie en het openbaar ministerie onderzoeken deze zaak.

³ Justitiële Verkenningen, jrg. 29, nr. 4, mei 2003: B. Gruszczynska en A. Rzeplinski.

Het hoofd van de afdeling georganiseerde misdaad van het ministerie van Justitie, de heer Szimanski, lichtte toe dat binnen politie opereren 19 speciale, regionale eenheden voor de bestrijding van corruptie, georganiseerde misdaad en grote economische delicten. Het OM heeft 250 gespecialiseerde Officieren van Justitie. In 2002 zijn 2400 corruptiezaken afgedaan. In de wet is onlangs de mogelijkheid geopend van een kroongetuige die vrijuit gaat als hij degene die door hem is omgekocht aangeeft. Ook uitlokking door under-cover agenten geldt als bewijs van corrupt gedrag. Sinds 1 juli heeft deze werkwijze al 20 zaken opgeleverd. Door de invoering van de kroongetuige is, aldus Szimanski, de solidariteit tussen dader en slachtoffer van corruptie gebroken. Naar het oordeel van Szimanski is de corruptie in Polen niet erger dan in bijvoorbeeld Denemarken. De statistieken van bijvoorbeeld Transparency International waren naar zijn oordeel onjuist.

In het gesprek met de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en Administratie van de Sejm werd opgemerkt dat corruptie door het parlement wel degelijk als een belangrijk probleem wordt beschouwd en dat men van oordeel is dat tot dusver alleen het topje van de ijsberg zichtbaar is geworden. Langs verschillende lijnen wordt actie ondernomen om corruptie te bestrijden, een daarvan is het openbaar register voor politici en hoge ambtenaren van eigendom en inkomen. Ook worden declaraties van politici beter beoordeeld dan voorheen. Ook is een groot aantal financieel-economische functies niet verenigbaar verklaard met politieke of hoge ambtelijke functies.

Staatssecretaris voor Europese Zaken, mevrouw Danuta Huebner, gaf aan dat de grote corruptieschandalen ook voortkomen uit pogingen tot politieke beschadiging. Zij achtte de kleine corruptie een zorgwekkender probleem dan de grote corruptie: het feit dat je voor publieke services geld of goederen zou moeten geven, is haar een doorn in het oog. Zij gaat er van uit dat de verdergaande privatisering leidt tot afname van deze kleine corruptie, evenals het drastisch verminderen van het aantal zaken waarvoor nu nog een vergunning vereist is. De aanscherping van de strafwet en de openbare aanbestedingswet, zullen bijdragen aan vermindering van de kleine en grote corruptie.

Volgens Transparency International (TI) leidt de privatisering vooralsnog echter tot een verdere toename van de corruptie. Privatisering en openbare aanbesteding die nog niet altijd conform de wetgeving verloopt, geven corruptie nu een kans. TI was ook tamelijk somber over de rol van de politiek in dezen, volgens de woordvoerder is er geen politieke partij die op dit punt schone handen heeft. TI betitelde de Poolse situatie inzake corruptie als «Italiaanse toestanden». De banden tussen politiek en maffia worden langzaam zichtbaar. Lichtpunten in de strijd tegen corruptie, zoals ook door TI werd opgemerkt, zijn het feit dat de bevolking de corruptie helemaal beu is en vooral het feit dat de media zich op dit probleem hebben gestort. De oude «non-interventie afspraak» tussen politiek en media is op dit punt, duidelijk verbroken. Corruptie komt daardoor in elk geval in de openbaarheid. Hoewel TI zeer kritisch is over de situatie in Polen, was de woordvoester voorzichtig optimistisch over de wettelijke maatregelen die zijn genomen ter bestrijding van corruptie:

- wet op de financiering van politieke partijen en verkiezingscampagnes heeft naar het oordeel van TI goed gewerkt;
- wet op de declaratieverplichting van politici en controle door ethische commissie werkt nog niet optimaal omdat de sanctie van inhouding van de tegemoetkoming niet wordt toegepast, maar het feit dat declaraties op het internet worden gepubliceerd is goed, aldus TI;
- de invoering van de Wet openbaarheid van bestuur geeft burgers meer mogelijkheden om inzicht te krijgen in overheidsoptreden;
- wetsvoorstel tot wijziging strafwet waardoor niet langer alleen

corrupte ambtenaren bestraft kunnen worden maar ook anderen, is een verbetering.

Zwakke plek vormt nog steeds de corruptie in de gezondheidszorg. In de internationale corruptie-index die TI jaarlijks opstelt, scoort Polen dit jaar een 3,6 (in vergelijking: Finland heeft de hoogste score een 9,7, Nederland scoort een 8,9 maar ook Griekenland bijvoorbeeld een 4,3 en Italië een 5,3, Tsjechië een 3,9 zie voor de gehele index <http://www.transparency.org/cpi/2003/cpi2003.en.html>).

De hoofdcommissaris van politie lichtte de nieuwe regels toe die de politie kan hanteren bij het opsporen van corruptie. Zo is de bewijslast ten aanzien van crimineel vermogen omgedraaid en moet de verdachte bewijzen dat hij het vermogen op reguliere wijze heeft verkregen. Het is uiteraard aan de rechtbank om te beoordelen of het bewijs overtuigend is. Ook de mogelijkheid om gecontroleerd smeergeld aan te bieden (indien verdacht dat heeft geëist) en bij accepteren betrokkene te arresteren, heeft de politie veel extra mogelijkheden gegeven. Tevens is er een kliklijn geopend inzake corruptie, worden klokkenluiders beschermd en mogen mensen anoniem getuigen van corruptie. De wetgeving illustreert, aldus de politiecommissaris, hoezeer de Poolse overheid gebrand is op de bestrijding van corruptie.

De plaatsvervangend hoofdcommandant van de grenswacht lichtte toe dat ter voorkoming van corruptie binnen het apparaat van de grenswacht vergaande maatregelen zijn getroffen. Zo mogen medewerkers geen privé mobiele telefoons bij zich dragen tijdens hun werk (daarop zouden ze gebeld kunnen worden door smokkelaars die illegaal een grens willen oversteken) en moeten zij voor aanvang en na afloop van hun dienst de inhoud van hun portemonnaie laten controleren. Ook geldt een 4-ogen-beleid waarbij altijd twee medewerkers samen moeten zijn om handelingen te verrichten. Tevens loopt een programma gericht op cultuurverandering binnen het corps. Een speciale eenheid, bekleed met alle opsporingsbevoegdheden, is belast met het opsporen van corruptie binnen het apparaat en is gehouden direct aan de landelijk hoofdcommandant te rapporteren. Jaarlijks worden door deze eenheid tussen de 20 en 35 medewerkers opgespoord en voor de rechter gebracht.

Corruptie binnen de douane wordt hard aangepakt, aldus de directeur van het douanekantoor in de provincie Padlaskie. Het personeel staat nu eenmaal dagelijks bloot aan verleidingen. Met gebruikmaking van de nieuwe wetgeving zijn in heel Polen, in de eerste helft van 2003 80 corrupte douane-medewerkers opgespoord en ontslagen.

Als belangrijkste wapen tegen corruptie en fraude binnen het openbaar bestuur, wordt algemeen de wet op de openbare aanbesteding gezien. De wet op de openbare aanbesteding is ook noodzakelijk voor het verkrijgen van EU-middelen in het kader van bijvoorbeeld infrastructuur. Het is dus in de eerste plaats voor Polen zelf van belang dat deze wet er snel komt, en dat hij voldoet aan de EU-normen. De wetgeving op dit punt lijkt naar het oordeel van de delegatie zelfs een beetje door te slaan en wellicht onwerkbaar te worden, waar een investering vanaf € 3 000 openbaar aanbesteed zou moeten worden.

7. Landbouw, veterinaire- en fytosanitaire wetgeving en voedselveiligheid

Op landbouwgebied moeten nog veel inspanningen worden geleverd voor de toetreding. Op macro-niveau (aanpassing wetgeving) lijkt het goed te gaan, maar de uitvoering op regionaal en lokaal niveau laat te wensen over.

Volgens de Landbouwwraad in Polen, de heer Bovee, telt Polen 2 miljoen

boerenbedrijven, waarvan 1,2 miljoen zeer kleine, zelfvoorzienende, bedrijven. 85 procent van de productie wordt gerealiseerd door 15 procent van de bedrijven. Met betrekking tot de landbouwbegroting is er weinig productief geld; tweederde van het budget gaat naar pensioenvoorzieningen voor mensen op het platteland. Er bestaat momenteel geen nationaal systeem van subsidieverstrekking.

De monitoring van boerenbedrijven vormt een probleem. Het ministerie van landbouw heeft een informatiesysteem opgezet voor de ruimtelijke registratie van boerenbedrijven en agrarische productie (IACS). Het is de vraag of deze registratie genoeg vordert. Gevreesd wordt dat door een onvolledige registratie en gebrek aan administratieve capaciteit, landbouwelden niet bij de boeren weggezet kunnen worden.

Staatssecretaris Huebner meent dat de regionale en lokale administratieve capaciteit sterk is toegenomen. Regionale overheden zullen de Europese gelden beheren. Voor het beheer zijn conceptprogramma's beschikbaar. De onderminister van Landbouw, Plewa, spreekt zijn zorg uit over hoge kosten voor het opzetten en laten functioneren van een goed administratief systeem. Uiteindelijk zal slechts 25 procent van de EU-gelden bij de boeren zelf terecht komen. Poolse verzoeken om hulp bij de Europese Unie worden tot nu toe niet beantwoord.

Verwacht wordt dat de hervormingen zullen zorgen voor veel faillissementen en werkloosheid, bijvoorbeeld in de melkveehouderij. Dit zal voor bepaalde regio's veel problemen veroorzaken, omdat het platteland jaren als sociaal vangnet heeft gefungeerd bij werkloosheid in andere sectoren. Een ander aspect van de problematiek zijn de lage grondprijzen. Grond is niet geschikt als onderpand en er bestaat nauwelijks ruilverkaveling, waardoor bedrijfsverbetering en schaalvergroting niet van de grond komt. Poolse boeren zijn niet goed georganiseerd. Er bestaan weinig coöperaties. Dit heeft verschillende consequenties. Vernieuwing vanuit de sector komt bijvoorbeeld weinig voor, boeren zijn slecht te bereiken en er zijn grote verschillen in kwaliteit en betrouwbaarheid op het gebied van levering. Dit heeft bijvoorbeeld tot gevolg dat (grote, buitenlandse) retailers slechts met een beperkt aantal agrarische ondernemingen zaken doen. Volgens de leden van de Poolse vaste commissie voor Landbouw zal er meer aandacht uit moeten gaan naar de extensieve veehouderij, om boeren te stimuleren in de landbouw actief te blijven. De commissie voor Landbouw spreekt zich uit voor steun aan regio's in plaats van aan individuele boeren.

Voor Polen is het toekomstige nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) minstens zo belangrijk als de implementatie van de huidige wet- en regelgeving. Nieuwe lidstaten zullen, voornamelijk uit kosten-oogpunt, niet meteen op alle punten voor vergelijkbare steun in aanmerking komen. Belangrijk punt van discussie zijn bijvoorbeeld de directe betalingen waarover in de aanloop naar de hervorming van het GLB is gesproken en die in de toetredingsonderhandelingen (op basis van Agenda 2000) niet aan bod zijn gekomen. Directe betalingen zullen de reductie van interventieprijzen moeten compenseren en zullen voor de kandidaat lidstaten vergelijkbaar moeten zijn met de betalingen aan de huidige 15 landen om verslechtering van de concurrentiepositie van de nieuwe leden te voorkomen, aldus Polen. In de huidige voorstellen krijgen de boeren een inkomenstoetslag van 25 procent van de toeslag die boeren in de EU-15 krijgen. Op het gebied van quota-toedeling in de zuivel en zetmeel streeft Polen ook naar een redelijke verdeling.

Onderminister Plewa benadrukt dat Polen het idee van liberalisatie van de markt steunt, maar het gaat om de vorm waarin de directe betalingen zullen worden gedaan.

De leden van de vaste commissie voor Landbouw menen dat Europa moet inzetten op een systeem van gelijke steun aan de verschillende

regio's (level playing field). Men zou moeten inzetten op de versterking van de gehele Europese sector (ook met het oog op WTO-onderhandelingen).

Op veterinaire gebied kan het acquis in Polen worden omgezet dank zij de in september 2001 goedgekeurde kaderwet. De wet op de kwaliteitsnormen voor de afzet van landbouwproducten en voedingsmiddelen treedt in januari 2002 in werking. Eind 2000 is een strategie vastgesteld voor de herstructurering van de vlees- en zuivelindustrie, die echter nog niet voldoende vergevorderd is. De maatregelen inzake dierlijk afval zijn, op de groeibevorderende stoffen na, in overeenstemming met het acquis. Er zullen aanzienlijke inspanningen moeten worden geleverd ten aanzien van het welzijn, het vervoer en de registratie van dieren, de controle op de verplaatsingen, de invoering van het I&R voor rundvee en de draaiboeken voor uitbraak van besmettelijke dierziekten. Sinds 2001 is er een programma voor de opsporing van BSE dat in overeenstemming is met de communautaire normen. Wat de beoordeling van het geografisch risico voor BSE betreft, is Polen ingedeeld in categorie III.

De veterinaire diensten zijn regionaal georganiseerd in Polen (ingedeeld naar provincies). Volgens Nederlandse pre-accessie assistenten mogen deze diensten nog zelf uitmaken hoe ze de wet implementeren. Naleving en implementatie van veterinaire wetgeving varieert nu dus nog sterk per provincie.

De implementatie van veterinaire wetgeving loopt ver achter op de implementatie van de fytosanitaire wetgeving. Staatssecretaris Huebner noemt dit een van de meest kritieke punten bij de implementatie, al zijn er veel vorderingen gemaakt en is er veel verbeterd. Men werkt aan de laatste twee van vijf veterinaire wetten.

Wat de fytosanitaire maatregelen betreft, blijft de omzetting van het acquis, ondanks een zekere vooruitgang dankzij de goedkeuring van wetten inzake de bescherming van zaaizaad en vermeerderingsmateriaal, ontoereikend volgens de voortgangrapportage 2002 van de Europese Commissie.

Wouter van Schaik, pre-accessie adviseur namens de Plantenziektenkundige Dienst Wageningen (PD) in Warschau constateert echter dat Polen op fytosanitair gebied in algemene zin klaar is voor accessie. Polen heeft een goed georganiseerde PD, met een over het hele land dekkend netwerk (ca. 2400 werknemers). Over enige tijd moet de PD in staat zijn een monitoringssysteem op te zetten, maar op dit moment is de registratie nog niet goed op orde. Ook is de traceerbaarheid van voedingsmiddelen nog onvoldoende ontwikkeld, bijvoorbeeld omdat niet alle producenten geregistreerd zijn. Probleem bij de Poolse PD is verder de slechte betaling en tekort aan financiële middelen voor implementatie.

De potentie op plantaardig gebied is groot (veel goede grond, redelijk klimaat, voldoende en goedkope arbeid, goed water voorhanden). Polen zou veel meer kunnen betekenen voor de teelt van uitgangsmateriaal, sierteelt en fijne groentegewassen en fruit. De toegang tot de markt in het oosten biedt eveneens veel perspectief. Problemen in de plantaardige productie in algemene zin vormen de gebrekkige voorlichting, de slechte afzetstructuur, een matig kwaliteitsbewustzijn, slechte organisatie van telers en weinig stimulans van de overheid.

De Poolse regering legt volgens Van Schaik de laatste hand aan de fytosanitaire regelgeving en verwacht in december/ januari de publicatie en implementatie. Bij deze planning kunnen volgens Van Schaik vraagtekens worden geplaatst, hoewel de regering en het parlement (weinig amendementen) op dit moment een versnelde wetgevingsprocedure hanteren om op tijd klaar te zijn. Andere kanttekeningen moeten worden gemaakt bij de aardappelteelt (het probleem van Ringrot is niet onder controle en vormt een groot risico voor de EU), de harmonisatie van de lijst van toegelaten

stoffen en pesticiden (zal nog enkele jaren duren) en de harmonisatie van residue toleranties.

Met betrekking tot voedselveiligheid heeft de Raad van ministers een informatiedocument over de juridische en organisatorische aspecten van de voedselveiligheid goedgekeurd. Er is echter nog geen algemene strategie, volgens de voortgangsrapportage 2002.

Volgens de Nederlandse pre-accessieadviseurs en de Nederlandse Landbouwrap is er inmiddels wel een strategie opgesteld, maar is er nauwelijks overleg gevoerd tussen de betrokken partijen. De samenwerking tussen de ministeries van volksgezondheid en landbouw is slecht. Volgens staatssecretaris Huebner vormt het registratiesysteem IACS, dat inmiddels vergevorderd is, een goede basis voor de controle op de voedselveiligheid, waardoor zij geen problemen voorziet.

8. Hervorming justitieel apparaat

Vice- Minister van Justitie Krolik, lichtte toe dat dankzij de institutionele hervorming de gerechtshoven vergeleken met 12 jaar geleden, ruim 4x zoveel zaken behandelen. De hervorming voorziet er onder andere in, dat meer zaken door de rechter worden afgedaan dan door de administratie. Dit is mede voortgekomen uit het feit dat de burger meer vertrouwen heeft in de rechter dan in de administratie. De hervorming is vormgegeven volgens het principe: de rechtspraak dichterbij de burger. In tegenstelling tot vroeger is de rechterlijke organisatie dan ook niet meer gecentraliseerd, maar zijn er op regionaal niveau rechtbanken ingericht. Thans zijn dat er 346 wat zal moeten groeien tot ruim 400. De 600 000 lichte overtredingen die jaarlijks worden voorgebracht, zullen door deze rechtbanken moeten worden afgedaan. Het aantal rechters wordt flink uitgebreid. Dat is een moeizaam proces omdat niet op de kwaliteit kan worden ingeboet. De opleiding tot rechter duurt 3 jaar en alleen de beste studenten kunnen rechter worden. Op de rijksbegroting 2004 is het budget voor de rechtspraak met 20% verhoogd. Het grootste probleem voor de rechtspraakvormen de achterstanden, de materiële voorzieningen waaronder computers en de grote aantallen onvervulbare vacatures voor ondersteunend personeel en in de regio's ook voor rechters.

Een wetswijziging die thans in voorbereiding is, betreft het uiteen halen van de positie van de Minister van Justitie en de hoofdaanklager van het OM. Thans is de Minister tevens hoofdaanklager, die rechtstreeks instructies kan geven aan Officieren van Justitie. De regering is er huiverig voor, aldus de leden van de commissie voor Justitie en Mensenrechten van de Sejm, om de invloed op de strafvervolgning uit handen te geven. Tevens ligt een voorstel voor om de onderzoeksrechter in Polen weer in te voeren (net als voor WO II). Grondwettelijk is geregeld dat rechtszalen open zijn voor het publiek en de media, tenzij de rechter anders beslist. Verbetering van het rechtssysteem zou, aldus de leden van de commissie gevonden kunnen worden door het versterken van de regels rond immuniteit van rechters (en politici). Om de immuniteit van betrokkenen op te kunnen heffen, moet er een verzoek liggen van collega's. Daarover zou een onafhankelijk orgaan moeten kunnen beslissen. Anders dan vroeger zijn criminele activiteiten gepleegd door rechters nu wel strafbaar en worden disciplinaire maatregelen tegen rechters openbaar gemaakt.

9. Politiesamenwerking en de strijd tegen de georganiseerde misdaad

Sinds de fluwelen revolutie heeft de criminaliteit in Polen een enorme vlucht genomen, aldus de politiecommissaris in Warschau. Vooral de georganiseerde criminaliteit zag in Polen veel kansen. De Poolse politie

heeft de strijd tegen deze georganiseerde misdaad dan ook als hoogste prioriteit aangemerkt.

In dat verband is in augustus 2001 een wijziging doorgevoerd van de politiewet teneinde de operationele middelen van de politie te versterken (bijvoorbeeld vergunning voor de verificatie van bankrekeningen en verzekeringen van verdachte personen). Er is met name grote vooruitgang geboekt bij de uitrusting van de politiediensten met moderne en hoog-technologische apparatuur (het centrale systeem voor de automatische herkenning van vingerafdrukken is nu ook uitgebreid tot het regionale en lokale niveau). Het in 2000 opgerichte centrale opsporingsbureau heeft 158 criminele organisaties opgespoord en is een cruciale speler geworden in de strijd tegen de criminaliteit. Krachtens de wet op de verzameling, verwerking en verspreiding van informatie van strafrechtelijke aard is er een nationaal inlichtingencentrum opgericht dat belast is met de coördinatie en de uitwisseling van informatie tussen de Poolse misdaadbestrijdingsdiensten. Ten gevolge van de ondertekening van een associatieovereenkomst met Europol is er nu op permanente basis een Poolse verbindingsofficier gedetacheerd bij Europol. Er zijn ook samenwerkingsovereenkomsten ondertekend met Spanje, België, Litouwen, Finland, Duitsland en Oekraïne.

In februari 2001 is tenslotte een plan voor de strijd tegen de gewone criminaliteit (autodiefstallen, inbraken, diefstallen met geweld, enz.) gelanceerd. De criminaliteit van Poolse origine die in Nederland plaatsvindt, betreft vooral auto-inbraken, ramkraken en autodiefstal. Voor de Poolse politie is deze vorm van criminaliteit moeilijk te bestrijden doordat deze naar zijn aard tot de verantwoordelijkheid van de lokale of regionale politie valt, terwijl juist internationale politiecontacten en informatie-uitwisseling nodig zijn. De bestrijding zou op z'n minst op nationaal niveau gecoördineerd moeten worden.

In november 2001 heeft Polen het verdrag van de Verenigde Naties ter bestrijding van de georganiseerde criminaliteit uit 2000 geratificeerd (Verdrag van Palermo); het land heeft twee van de drie protocollen (handel in vrouwen en kinderen en migrantensmokkel) ondertekend maar niet geratificeerd en het heeft het derde inzake de handel in vuurwapens niet ondertekend.

De samenwerking van de Poolse met de Nederlandse politie is al jaren oud, doordat de Nederlandse politie als eerste van alle Lidstaten aanbood om ervaring en expertise te delen met de Poolse collega's. Dat heeft geleid tot een aantal Twinning-projecten waarin experts werden uitgewisseld en kennis over het opzetten opleiding en trainingen werd gedeeld. Ook operationele kennis (op werkvloerniveau) is uitgewisseld. Jaarlijkse verricht de Poolse politie via interpol circa 1 000 onderzoeken voor de Nederlandse politie en lopen er nog eens zo'n 1 000 gezamenlijke onderzoeken al dan niet in gezamenlijke opsporingsteams. De meeste samenwerkingsgevallen betreft de opsporing van drugscriminaliteit (70%), waaronder cocaïnesmokkel uit de Nederlandse Antillen. Bijna alle softdrugs die op de Poolse markt komen, zijn uit Nederland afkomstig.

Verschil tussen de Poolse en de Nederlandse politie is dat de eerste aanmerkelijk ruimere bevoegdheden heeft. Acties waarvoor in Nederland een machtiging van de Officier of de rechter nodig is, kan de Poolse politie op eigen gezag verrichten (bijvoorbeeld instellen van observaties, zetten van telefoontap etc). Tevens staat het Poolse rechtssysteem criminele infiltratie toe, het op de markt brengen van een gecontroleerde zending van bijvoorbeeld verdovende middelen en het werken met kroongetuigen.

Mensenhandel, en in het bijzonder vrouwenhandel, is geen omvangrijk probleem maar wel een belangrijk probleem. Uit politiegegevens blijkt dat circa 100 vrouwen per jaar in de vrouwenhandel terechtkomen. Om de

bendes die hierachter zitten op te rollen wordt nauw samengewerkt met de grensbewaking.

10. Vreemdelingenbeleid

De wijziging van de vreemdelingenwet, die in juli 2001 van kracht is geworden, brengt de Poolse wetgeving op dit gebied in lijn met het acquis van de Unie. Bovendien heeft Polen een einde gemaakt aan de uitzonderingsregel voor visa die gold voor verschillende landen (zoals Georgië, Kazakstan, Moldavië, Mongolië en Azerbeidzjan). Polen moet zijn inspanningen voortzetten om zijn administratieve capaciteit, die bij gebrek aan middelen te zwak blijft, te versterken. De wijziging van de vreemdelingenwet heeft positieve effecten gehad op het immigratie- en asielbeleid. Wat de immigratie betreft, hadden de voornaamste wijzigingen betrekking op de verblijfsvergunning voor familieleden, de voorwaarden voor familiehereniging, de uitwijzing en de toegang tot het land voor studie- of werkgelegenheidsredenen. Op het gebied van het asielbeleid zijn een aantal begrippen nu duidelijk geformuleerd, zoals klaarblijkelijk ongegronde aanvragen, niet-begeleide minderjarigen en veiligheid in het land van herkomst. Voorts is er, aldus de Commissie, vooruitgang geboekt inzake de toetreding tot de Overeenkomst van Dublin en is er een vorm van tijdelijke bescherming ingevoerd voor asielzoekers.

Opmerkelijk is overigens dat 33% van het aantal emigranten van Polen naar Nederland «bruiden» betreft die in 80% van de gevallen trouwen met een Nederlandse man. Daarnaast is een groot aantal Polen met een Duits paspoort voor korte of langere tijd werkzaam in Nederland.

Volgens onderzoekers van het Instituut voor Public Affairs, zal de arbeidsmigratie van Polen naar andere Lidstaten geen extreme vormen aannemen. Ook nu al werken er mensen in West-Europese landen, in met name de bouw en de huishouding. Polen zou graag quota overeenkomen met West-Europese landen, enerzijds om noodzakelijke arbeidskrachten beschikbaar te houden voor de Poolse arbeidsmarkt (met name artsen en verpleegkundigen) anderzijds om beter invulling te kunnen geven aan de overgangsmaatregelen.

Polen zelf is, aldus het Instituut voor Public Affairs, niet langer een transitland maar een bestemmingsland. Immigratie verloopt nauwelijks via asiel (minder dan 10 000 asielzoekers per jaar), maar een toenemend aantal buitenlanders vraagt een verblijfsvergunning aan voor Polen. Een vreemdelingenbeleid ontbreekt in Polen echter vooralsnog. Veel vreemdelingen komen uit Zuid-Europese landen en Balkanlanden. Illegale immigratie betreft vooral mensen uit Afghanistan, Pakistan, Bangladesh, India en Vietnam.

11. Controle aan de buitengrenzen

De totale buitengrens van Polen bedraagt 2 788 km, waarvan 1139 km buitengrens van de Unie zal worden. In 1991 is de Poolse grensbewaking opgericht (voorheen taak militairen) met als taak het tegengaan van illegale immigratie en smokkel en het bewaken van de grenzen. Polen (net zomin als de andere toetreders) valt niet direct vanaf de toetreding onder het open grenzen regime van Schengen. Daarvoor moet aangetoond kunnen worden dat men hiervoor gereed is middels een Schengen Implementation Action Plan. Toetreding tot Schengen wordt op z'n vroegst in 2006 verwacht. Dan pas zullen de interne grenzen tussen de oude en de nieuwe lidstaten worden opgeheven overeenkomstig het Schengenverdrag. Wat de controle van de buitengrenzen en de aanpassing aan het Schengen-acquis betreft, heeft Polen continue en aanmerkelijke vooruit-

gang geboekt. In augustus 2001 is een Schengen-actieplan aangenomen teneinde de strategie voor het toezicht op de grenzen beter te integreren. Krachtens de gewijzigde wet van 1990 betreffende de grenswachtdienst worden de bevoegdheden van de grenswachters aanzienlijk uitgebreid (operationele bevoegdheden voor de grensbewaking, voor de corruptiebestrijding, enz.). Voorts is er een begin gemaakt met de werkzaamheden ter voorbereiding van de invoering van het SIS-systeem (Schengen-informatiesysteem) en van de scheiding tussen Schengen-passagiers en andere passagiers op de luchthaven van Warschau. De Commissie onderstreept dat Polen een opmerkelijke inspanning heeft gedaan op het gebied van infrastructurele en personele middelen, iets wat des te belangrijker is gezien de toename van de smokkel van bepaalde producten zoals alcohol en sigaretten. Polen rekent op bijdragen uit de Schengenfondsen van € 200 mln. voor de komende 3 jaar. Daarmee kan Polen aan de Schengenvereisten gaan voldoen. Cruciaal zal echter de inzet van de gelden zijn, aldus de leden van de commissie voor Binnenlandse Zaken en Administratie van de Sejm. Uiteindelijk zal Polen echter juist door toetreding tot Schengen te maken krijgen met een aantal bedreigingen, aldus het instituut voor public affairs: verhoging van corruptie bij de grensbewaking en de douane, meer smokkel en meer mensenhandel. Polen zal dan ook aandringen op burdesharing mede met het oog op het feit dat bijvoorbeeld Tsjechië op termijn helemaal geen buitengrens meer zal hebben. Polen zou voorstander zijn van het verdelen van de menskracht op het terrein van grensbewaking van alle Oost-Europese landen en van financiële ondersteuning door alle lidstaten van de Unie. Teven zal van het grootste belang zijn dat Polen (en de andere toetreders) snel toegang krijgen tot het SIS-2.

Polen heeft jarenlang veel geïnvesteerd in een goede relatie met zijn (Ooster)buren, aldus Staatssecretaris Huebner, ook bijvoorbeeld op het terrein van milieusamenwerking. Men is dan ook beducht dat de EU nu van Polen zou vragen om een hermetisch gesloten Oostgrens te bewaken waardoor de relatie met Rusland, Oekraïne en Wit-Rusland op het spel zou komen te staan. Vooral de Poolse-Oekraïense grens is van belang omdat veel Polen in de West-Oekraïne wonen maar in Polen werken. Sinds 1 oktober 2003 zijn alle voormalige USSR-staten visumplichtig. Dat heeft tot een enorme daling (met 80%) van het grensverkeer geleid, echter ten tijde van het bezoek van de delegatie (eind oktober 2003) kon dus pas gemeten worden over een beperkte periode. De verwachting was dat dit aantal dan ook wel weer zou gaan aantrekken. Het EU-beleid ten aanzien van «wider Europe» zal voor Polen ontzettend belangrijk worden, het moet voorkomen dat de Poolse oostgrens Europa opnieuw in tweeën zal delen. Jarenlang kwam het grootste aantal illegale immigranten Polen binnen via de grens met Litouwen (jaarlijks circa 1200 immigranten), nu is dat aantal drastisch teruggebracht tot 103 in de eerste helft van 2003 (m.n. afkomstig uit Afghanistan, Iran en Vietnam). Aan de grens met Wit-Rusland zijn in de eerste helft van 2003 23 illegalen aangehouden. De samenwerking met de grensbewaking van Litouwen en Wit-Rusland is goed. Door de nieuwe verhoudingen ten aanzien van de buitengrenzen, wordt personeel verplaatst van de zuid- en de westgrens naar de oostgrens. Er zullen zeker 2 000 ambtenaren worden overgeplaatst. Daarnaast moeten, aldus plv. hoofdcommandant van de landelijke grenswacht, de heer Kasinski, jaarlijks 1350 extra grenswachten worden aangenomen en opgeleid en getraind in de nieuwe technologische hulpmiddelen.

Een speciaal probleem bij de grensbewaking vormt Kaliningrad een havenstad aan de Oostzee. Kaliningrad is een Russische enclave (voormalige hoofdstad Königsberg van Oost-Pruisen die na WOII tot Rusland is gaan behoren) die geheel omsloten wordt door Litouwen en Polen. Op dit moment vormt Kaliningrad nog niet zo'n probleem, het grensverkeer van Russen die van Rusland naar de enclave reizen op een Russisch binnen-

lands reisdocument verloopt zonder al te grote problemen. Maar zodra Polen onder de werking van het Schengenverdrag valt is dit een kwetsbaar punt. De reizigers zullen dan naar EU-maatstaven ook moeten beschikken over een geldig internationaal reisdocument. De Russen hebben echter aangegeven dit niet voor 2006 te kunnen realiseren. Daarmee is Kaliningrad voor de Russische Federatie een belangrijk presiemiddel in onderhandelingen met de EU.

De douane valt ook in Polen onder de verantwoordelijkheid van de Minister van Financiën. Grootste probleem bij de smokkel betreft sigaretten. In 2000 werden 5 miljoen pakjes sigaretten onderschept, waarvan 90% via Litouwen. De sigarettenvangst maakt 67% van de totale douanevangst uit. Tot nu toe zijn in 2003 1 miljoen pakjes sigaretten onderschept. Dit komt door versterking van de Poolse douane, maar zeker ook door een betere technologische toerusting van de Litouwse douane (o.a. vrachtwagenscanners). Andere veel gesmokkelde producten zijn alcohol en immitatie-merkartikelen. Anderzijds wordt natuurlijk ook de eerlijke handel door de douane gefaciliteerd. Zo heeft het systeem van elektronische aangifte van in te klaren goederen, de eerste prijs van heel Europa gewonnen.

12. Sociale gevolgen van de toetreding

De delegatie heeft met twee vakbonden gesproken over de sociale gevolgen van de toetreding van Polen tot de Unie: de OPZZ een landelijke confederatie van 100 zelfstandige vakbonden en de vakbond Solidariteit. Het aantal bij een vakbond aangesloten werknemers is tamelijk laag in Polen (14 tot 23%). Dit is mede het gevolg van de privatisering (waardoor men niet altijd lid durft te blijven) en de hoge werkloosheid. De formele geregistreerde werkloosheid in Polen bedroeg in 2001 3,3 mln. mensen, 17,5%. De invoering van de markteconomie heeft geleid tot een sterke polarisatie met inkomensverschillen. Tevens heeft de omwenteling grote gevolgen gehad voor de toegang tot het onderwijs, de gezondheidszorg en cultuur, wat leidt tot een zekere mate van degradatie van delen van de bevolking. Volgens gegevens van het Poolse arbeidsinstituut leeft 60% van de Poolse gezinnen onder het sociaal minimum (800 Zloty per maand = € 164,50), 8% leeft zelfs onder het bestaansminimum (400 Zloty). De voorbereiding op de toetreding tot de Unie heeft er mede toe geleid, dat de overheidsuitgaven ingrijpend moesten worden gesaneerd. De hieruit voortvloeiende hervorming van het pensioenstelsel en systeem van gezondheidszorg, hebben de situatie voor de sociaal zwakkeren nog nijpender gemaakt. De vakbonden hebben echter ook oog voor de moeilijke financiële positie van Polen, waardoor hen soms het verwijt wordt gemaakt «te redelijk» te zijn.

De vertegenwoordigers van Solidariteit wezen er nog op dat de economische klasse in Polen zich niet zoals in de rest van Europa, in eeuwen heeft kunnen ontwikkelen, maar in de laatste 10 jaar is opgekomen. Bovendien zijn ondernemers opgegroeid in een tijd waarin het individualisme hoogtij vierde en willen zij zich qua rijkdom en weelde graag meten met hun handelspartners in de rest van Europa. Verantwoordelijkheidsgevoel voor de werknemers of voor de werkgelegenheid in het algemeen is hen dan ook vreemd, aldus Solidariteit. Solidariteit gaf aan ervaren te hebben dat ook buitenlandse ondernemers zich snel aanpassen aan de voor hen makkelijker, maar onverantwoordelijker manier van ondernemen die zij in Polen aantreffen (zo zou bijvoorbeeld een McDonalds vestiging haar werknemers verboden hebben een vakbondsstructuur op te richten). De vakbonden hebben ten aanzien van het referendum over de toetreding tot de Unie, de leden opgeroepen om te gaan stemmen maar hebben geen stemadvies gegeven.

13. Conventie en IGC

In de Sjem voerde de Parlementaire Commissie voor Europese Integratie in de laatste week van juli 2003 een verhitte discussie over het grondwetsvoorstel van de Europese Conventie. De vier parlamentsleden die namens Polen zitting hadden gehad in de Conventie werd het vuur na aan de schenen gelegd. Veel Polen voelen zich in de steek gelaten door hun vertegenwoordiging, omdat de begrippen God en christendom niet worden genoemd in de uiteindelijke ontwerp tekst, terwijl dat wèl de Poolse inzet was. Daarnaast was ook toegezegd dat de Poolse delegatie de stemprocedures uit het verdrag van Nice wilde handhaven. Twee politieke partijen in de Sjem, de boerenpartij PSL en de LPR, gooiden nu olie op het vuur door te verklaren dat ze geen reden zien waarom Polen deze «grondwet van een EU-superstaat» zou accorderen. De LPR riep haar leden op een motie in te dienen voor een referendum over deze EU-grondwet, temeer daar de eigen regering geen standpunt hierover inneemt. De Poolse minister voor Europa Danuta Hübner deed de toezegging dat, ondanks dat er geen officieel regeringsstandpunt is voor de Inter-gouvernementele Conferentie, de regering in Warschau zich zal blijven inzetten voor een referentie aan het Christendom en handhaving van het stemmen bij gekwalificeerde meerderheid.

En marge van de eerste bijeenkomst van de IGC op 4 oktober, heeft premier Leszek Miller gedreigd dat Polen een referendum over de Grondwet zal houden, als de Poolse eis om vast te houden aan de stemmenweging zoals overeengekomen in het verdrag van Nice, niet wordt ingewilligd. Miller beargumenteert deze mogelijke stap met het feit dat het Pools referendum gebaseerd was op de voorstellen zoals overeengekomen in Nice, terwijl de concept-Grondwet tot een nieuwe situatie zou leiden. Ook de voorstellen voor het terugbrengen van het aantal Eurocommissarissen valt in Polen verkeerd. Polen wil, net als de andere drie Vise-gradlanden Tsjechië, Slowakije en Hongarije, vasthouden aan een volwaardig commissaris per lidstaat.

Het gesprek dat de delegatie had met de (in grote aantallen opgekomen) leden van de commissie voor Europese Zaken werd af en toe tamelijk verhit. Onder andere werd door de Poolse leden uitgebreid ingegaan op de IGC-discussie en de positie die Polen daarin inneemt. Zo zou de Poolse bevolking het onbegrijpelijk vinden als er op z'n minst de eerste jaren na toetreding geen Poolse Eurocommissaris met volwaardige bevoegdheden deel zou uitmaken van de Commissie. Voor de Poolse bevolking is behoud van de (recent verworven) soevereiniteit wellicht een veel gevoeliger onderwerp dan voor de Nederlandse bevolking. De Eurocommissaris wordt door veel Polen gezien als de bewaker van de Poolse soevereiniteit in de EU. Daarnaast speelt het punt van de stemmenweging in Polen een belangrijke rol. Er werd op gehamerd dat men wenst vast te houden aan de afspraken van Nice en zich niet gebonden acht aan het Conventie-resultaat dat wordt afgedaan als «op het laatste moment de spelregels veranderen». Ook een verwijzing naar de Christelijke wortels in preambule is voor Polen een zwaarwegend punt.

14. Mensenrechten

De eerbiediging van de mensenrechten is over het algemeen genomen in Polen goed. Er zijn echter nog enkele zwakke punten. De omstandigheden in de gevangenissen zijn matig en er is sprake van een zekere mate van discriminatie tegen vrouwen en etnische minderheden op de arbeidsmarkt. De bevolking bestaat voor 98% uit Polen (vóór de Tweede Wereldoorlog 65%). Voorts zijn er aanzienlijke Wit-Russische, Oekraïense en Duitse minderheden. In mindere mate betreft het Russische, Litouwse, Tsjechische, Slowaakse en Griekse groepen en Roma. De Roma-gemeen-

schap bestaat naar schatting uit 50 000 tot 60 000 personen. Hoewel de overheid oprechte inspanningen verricht om de positie van de Roma te versterken, vergt dit nog veel aandacht. Ook de positie van homoseksuelen in het katholieke Polen is kwetsbaar, hoewel er in juridische zin geen sprake meer is van discriminatie op grond van seksuele geaardheid.

15. Pre-accessiesteun

Nederland ondersteunt met ca. een miljoen euro per jaar activiteiten op het vlak van maatschappelijke transitie door middel van het MATRA-programma. Na de EU-toetreding van Polen zal het Matra-programma daar worden uitgefaseerd.

Het Programma Samenwerking Oost-Europa (PSO) is met € 1,4 miljoen actief in Polen.

In maart 1999 is de Utrecht Conferentie van start gegaan. Dit is een intensieve en succesvolle interdepartementale samenwerking met de Poolse zuster-ministeries, in eerste instantie gericht op kennisoverdracht van NL experts inzake de diverse facetten van de Europese regelgeving. Inmiddels hebben reeds 11 sessies plaatsgevonden, afwisselend in Polen en in Nederland, en één maal per jaar onder leiding van de beide ministers van Buitenlandse Zaken. De Utrechtconferentie zal ook na de Poolse toetreding tot de EU blijven bestaan. Het karakter ervan is daartoe inmiddels omgevormd naar een forum voor gedachtenwisseling over de voorbereiding van concrete EU-dossiers.

16. Bilaterale relaties Nederland-Polen

De betrekkingen met Polen zijn traditioneel erg goed. Er bestaan vele vormen van samenwerking tussen Polen en de Nederlandse overheid en tussen niet-gouvernementele organisaties. Als voorbeeld mogen dienen samenwerking op het gebied van politionele zaken, training, werving en selectie van ambtenaren, opbouw lokaal en regionaal bestuur, economische samenwerking, justitiële samenwerking, culturele en wetenschappelijke contacten, samenwerking op het gebied van asiel en migratie, landbouw, natuurbeheer en bosbouw, arbeidsinspectie, vervoer, waterbeheer, ouderenbeleid, enzovoort.

Voorts is in maart 1999 de Utrecht Conferentie van start gegaan. Dit is een intensieve en succesvolle interdepartementale samenwerking met de Poolse zuster-ministeries waarbij de diverse facetten van de Europese en bilaterale agenda intensief in werkgroepen besproken worden. Inmiddels hebben reeds 10 sessies plaatsgevonden, afwisselend in Polen en in Nederland, en één maal per jaar onder leiding van de beide ministers van Buitenlandse Zaken.

Onlangs zijn er echter wat spanningen opgetreden in de bilaterale relatie. In de discussie van oktober 2002 over het al dan niet gereed zijn van Polen voor toetreding, heeft Nederland actief deelgenomen. Zowel de regering in de Raadsonderhandelingen, als de Kamer in haar debatten over de uitbreiding, hebben met een kritische blik gekeken naar de situatie in Polen. Met name landbouw, voedselveiligheid, de strijd tegen corruptie en minderhedenbeleid waren items waar Nederland aandrang op extra inspanningen van de Polen. Hoewel zowel regering als een meerderheid van de Kamer hebben ingestemd met het standpunt dat Polen, zij het wellicht met enige vrijwaringsclausules, in 2004 gereed zal zijn om toe te treden, heeft de kritische houding vanuit Nederland nogal wat verbazing, en in sommige gevallen ergernis, gewekt in Polen. Blijkbaar had men van Nederland, van oudsher één van de belangrijkste partners in de Poolse voorbereiding op toetreding, een dergelijke houding in dit eindstadium niet verwacht.

17. Conclusies

Concluderend stelt de delegatie vast dat de Poolse politieke situatie, waarin een minderheidsregering zeer ingrijpende sociale en financiële maatregelen moet nemen in de aanloop naar de toetreding, een voor alle betrokkenen lastig parket vormt. De delegatie maakt zich zorgen over de verschillende malen geuite opmerkingen dat het Pools ambtelijk apparaat verpolitiseert, dit zal een eerlijk en slagvaardig opereren van het bestuur bemoeilijken. Corruptie is een taai probleem, waar Polen nog lange tijd mee zal worstelen. De delegatie is echter hoopvol gestemd over het feit dat de publieke opinie blijkbaar genoeg heeft van de corruptie en dat de media corruptiezaken opsporen en naar buiten brengen. De hervorming van het justitieel apparaat lijkt op de goede weg, waarbij het niet kunnen vervullen van vacatures (bij rechters en ondersteuning) een probleem is dat naar het oordeel van de delegatie pas echt zal kunnen worden opgelost als de financiële situatie van Polen versterkt is. De delegatie is onder de indruk van de politiesamenwerking tussen Nederland en Polen en hoopt dat deze goede relatie blijvend zal worden benut. Ten aanzien van de grenscontrole heeft de delegatie een goedfunctionerende grensovergang bezocht. Daarbij geldt voor de onvervulbare vacatures hier, hetzelfde als ten aanzien van de rechterlijke macht. De delegatie heeft de oproep van Polen om begrip te hebben voor de noodzaak van een goede relatie met haar Oosterburen, goed begrepen. In hoeverre de toetreding van Polen tot de Unie de oorzaak is van een aantal grote sociale problemen is maar de vraag, zeker is echter dat de hervorming naar een markteconomie het voor de sociaal zwakkeren danig bemoeilijkt heeft. De delegatie concludeert met betrekking tot de landbouw in Polen dat de kaderwetgeving redelijk tot goed op orde is, maar dat het systeem van toezicht en controle onvoldoende op orde is. Het is de delegatie opgevallen dat er veel verschil is tussen de verschillende sectoren. De zuivelsector is al verder dan de vleessector, al moet er in beide sectoren nog veel werk verricht worden. De overheid is op dit moment nog niet in staat zich voldoende krachtig te positioneren en een faciliterende rol te spelen.

18. Gesprekspartners delegatie commissie voor Europese Zaken tijdens werkbezoek:

In volgorde van ontmoeting:

- Vice-Minister van Justitie G. Krolik
- Institute for Public Affairs, Mrs. Kazmierkiewicz (JBZ expert)
- Commissie voor Administratie en Binnenlandse Zaken Sejm
- Commissie Europese Zaken Sejm
- Minister voor Europese Zaken Danuta Huebner
- Voorzitter Benelux Commissie, de heer Waldy Dzikowski
- Commissie Justitie en Mensenrechten Sejm,
- Transparency International, mw. Brennek, JBZ-expert
- Wojewoda (CdK) e.a. van de provincie Podlaskie
- Medewerkers grensovergang Bobrowniki
- Nederlandse PAA's (Pre- Accessieadviseurs medewerkers in het kader van Twinning-projecten)
- Hoofdcommandant van Politie e.a.
- Commandant Grenstroepen
- Directeur opvangcentrum asielzoekers Otrebusy
- Vakbond OPZZ de heer Czeslaw Kulesza, internationaal Secretaris
- Vakbond NSZZ Solidarnosc, regio Mazowse de heer Jerzy Wielgus e.a.

19. Gesprekspartners delegatie commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit tijdens werkbezoek:

In volgorde van ontmoeting

- Nederlandse pre-accessieadviseurs Castelein, Van Schaik en Van Zelst, landbouwrapaad Bovee en landbouwrapattaché Verhey.
- Nationale Bond van Boeren, de heer Serafin
- Commissie voor Landbouw Sejm
- Commissie Europese Zaken Sejm
- Minister voor Europese Zaken Danuta Huebner
- Voorzitter Benelux Commissie, de heer Waldy Dzikowski
- Onderminister van Landbouw, Jerzy Plewa
- Organisatie van individuele agrariërs, de heer Wierzbicki en andere bestuursleden
- President Bronisze (groothandel/ marktplaats), de heer Dobrowski
- Campina, de heer Gurzynski.
- Poolse melkveehouder
- Regionale dienst ministerie van Landbouw, ODR
- Poolse slachterij
- Nederlandse melkveehouder Hendriks

20. Bronnen

- Landendocumentatie Ministerie van Buitenlandse Zaken
- Internetsite Europese Commissie (<http://www.europa.eu.int/scadplus>)
- Justitiële Verkenningen 4/03 Polen, WODC Den Haag
- Rapportage Europese Commissie, Regular Report 2002 on Poland's progress towards accession (COM 2002 700 final)
- Diverse internetsites
- EUobserver
- NRC Handelsblad

Rapportage van het werkbezoek aan Slovenië door een delegatie namens de vaste commissie voor Europese Zaken

Van 12 tot 14 oktober 2003 heeft een delegatie namens de vaste commissie voor Europese Zaken, bestaande uit de ondervoorzitter van de commissie, de heer Nawijn (LPF, tevens delegatieleider), en de heer Koeners (PvdA, rapporteur) een bezoek gebracht aan Slovenië. De delegatie is begeleid door mevrouw Van der Sman, adjunct-griffier van de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Het werkbezoek vond plaats in het kader van tien werkbezoeken door verschillende delegaties namens de commissie voor Europese Zaken aan de tien staten die in mei 2004 wensen toe te treden tot de Europese Unie. Doel van het werkbezoek was, evenals van de andere werkbezoeken van de vaste commissie in dit kader:

- een nadere kennismaking met de republiek Slovenië en het Sloveense parlement, mede met het oog op het Nederlands voorzitterschap van de Europese unie in de tweede helft van 2004 en
- het verwerven van inzicht in de wijze waarop Slovenië zich voorbereidt op de toetreding tot de Europese Unie en omgaat met de punten die in dit verband nog extra aandacht verdienen.

De gespreksonderwerpen waar de delegatie zich vooral op gericht heeft zijn:

- het wetgevingstraject gericht op overname van het acquis communautaire;
- hervorming rechterlijke macht
- privatisering van staatsbedrijven
- de toekomstige nieuwe buitengrens van de Europese Unie
- de Rol van Slovenië in de Balkan-regio Concluderend komt de delegatie tot een positief oordeel over de voorbereidingen van Slovenië op de toetreding tot de Europese Unie per 1 mei aanstaande. Slovenië lijkt goed op schema te liggen bij de implementatie van het acquis communautaire. De delegatie is onder de indruk van de ambities en inspanningen van de Sloveense regering en het parlement en van de betrokkenheid van de bevolking. In de gesprekken is, naast de toetreding van Slovenië tot de EU, aandacht besteed aan de rol van Slovenië in de Balkan-regio, de IGC, het NAVO-lidmaatschap en de rol van Europa in de internationale politiek.

Graag willen de leden van de delegatie op deze plaats de Minister van Buitenlandse Zaken danken voor het feit dat een beroep mocht worden gedaan op zijn ambtenaren. In het bijzonder dankt de delegatie H.M. ambassadeur in Ljubljana, de heer drs. J. C. Henneman voor de uitstekende wijze waarop de delegatie bij de voorbereiding en uitvoering van dit werkbezoek is ondersteund. Het bezoek is opgenomen in het bilaterale programma «Bilateralni fokus 2003», dat de Nederlandse ambassade sinds 2001 jaarlijks organiseert.

Ook spreekt de delegatie dank uit aan Commissaris Verheugen van de Europese Commissie voor het feit dat hij bereid was voorafgaand aan het

werkbezoek de delegatie te laten delen in zijn kennis over de stand van de voorbereiding op de toetreding in de tien landen.

Nawijn, delegatieleider
Koenders, rapporteur

Van der Sman, adjunct-griffier

1. Enkele feitelijke gegevens

Staatshoofd:
Premier:
Minister van Buitenlandse Zaken:
Minister voor Europese Zaken:
Parlement, bicameraal

Voorzitter Huis van Afgevaardigden:

Voorzitter Commissie voor
Europese Zaken
Referendum inzake toetreding

Inwonertal:
Oppervlakte:

Janez Drnovsek (sinds dec. 2002)
Anton Rop (sinds dec. 2002)
Dimitrij Rupel
Janez Potoènik (minister zonder portefeuille)
Huis van Afgevaardigden (Drzavni Zbor) 90 leden.
De Nationale Raad (Drzavni Svet) 40 leden.
Borut Pahor

Alojz Peterle; was eveneens KLS-vertegenwoordiger in presidium van de Conventie
23 maart 2003. Opkomst 60%; 90% ja. Voor het NAVO-lidmaatschap sprak 65% zich diezelfde dag uit.
1,93 mln.
20. 273 km² (0,6 keer Nederland)

2. Staatsinrichting

Slovenië was een van de zes deelrepublieken van de voormalige socialistische Joegoslavische federatie. In 1991 riep het land de onafhankelijkheid uit. In januari 1992 werd Slovenië door de Europese Unie erkend en in mei 1992 werd het land lid van de Verenigde Naties.

Slovenië is een parlementaire republiek met als staatshoofd een president. Hij wordt gekozen in directe verkiezingen voor ten hoogste twee vijfjarige ambtstermijnen.

In de grondwet (1991) is de scheiding van wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht vastgelegd.

Aan het hoofd van de regering staat een premier, genomineerd door de president. Het huis van afgevaardigden bestaat uit 90 leden waarvan 40 direct gekozen en 50 op basis van evenredige verdeling; deze aantallen verschillen per verkiezing. De Nationale Raad bestaat uit 40 afgevaardigden van belangengroepen en heeft een beperktere functie, de Raad kan slechts heroverweging van wetgeving verzoeken.

3. Politieke situatie

Slovenië wordt geregeerd door een coalitie van de LDS (liberaal democraten), ZLSD (sociaal -democraten), SLS (Sloveense Volkspartij) en de DeSUS (gepensioneerdpartij).

De regering bestaat uit 17 leden, waaronder twee ministers zonder portefeuille (verantwoordelijk voor Europese zaken en regionale ontwikkeling). De huidige regering is gekozen op 19 december 2002.

Het huis van afgevaardigden (National Assembly of Drzavni Zbor) bestaat uit de volgende partijen: LDS (34), SDS (14), ZLSD (11), SLS (9), NSi (Christelijke Volkspartij, 8), DeSUS (4), SNS (Nationalistische partij, 4), SMS (jongerenpartij, 4)

4. Voorbereiding op de toetreding tot de EU

Op 10 juni 1996 vroeg Slovenië het EU-lidmaatschap aan en ondertekende het Europa-Akkoord, dat in februari 1999 van kracht werd. Tijdens de Europese Raad in Luxemburg (december 1997) werd Slovenië uitgenodigd voor toetredingsonderhandelingen die in maart 1998 van start gingen.

Het streven naar het lidmaatschap van de EU was een van de pijlers van het beleid van Slovenië vanaf de onafhankelijkheid. Hetzelfde gold voor het NAVO-lidmaatschap. Slovenië is een van de eerste kandidaat-lidstaten waarin toetreding tot de EU aan volksraadpleging werd voorgelegd. De systematiek van de toetredingsonderhandelingen bood de regering en in het bijzonder de minister voor EU-zaken Potocnik, de gelegenheid parlement en pers stelselmatig over de voortgang in het accessietraject te informeren. Een dergelijke, transparante, benadering is ook gekozen voor het interne EUcoördinatiemechanisme onder de minister voor EU-zaken en diens Government Office for European Affairs.

Slovenië behoort tot de kopgroep bij het afsluiten van onderhandelingshoofdstukken. In Kopenhagen werd een akkoord bereikt over de onderhandelingen en in april 2003 tekende ook Slovenië in Athene het toetredingsverdrag. Er zijn weinig overgangsmaatregelen overeengekomen. Slovenië heeft tot nu toe geen nadere aansporingen gekregen van de Europese Commissie in het kader van voortgangsmonitoring.

In haar advies van 1997 concludeerde de Europese Commissie dat Slovenië aan de politieke criteria van Kopenhagen voldeed. De commissie erkende de inspanningen die Slovenië leverde op het gebied van economische transformatie.

In haar voortgangsrapport van oktober 2002 concludeert de commissie dat de meeste instituties voor de implementatie van het acquis communautaire aanwezig zijn.

Op vele terreinen van het acquis, zoals landbouw, milieu en transport, is zeer goede voortgang geboekt.

In 2002 is macro-economische stabiliteit bereikt. Het land beschikt over een functionerende markteconomie en zal op middellange termijn de marktdruk van het bedrijfsleven in de EU kunnen weerstaan.

In oktober 2002 waren 28 hoofdstukken van het acquis voorlopig afgesloten.

Aandachtspunten zijn volgens de Commissie in haar Voortgangsrapport (2002):

- implementatie van het acquis
- het wegwerken van juridische achterstanden
- privatisering en mogelijkheden voor buitenlandse investeerders
- reductie van het inflatiecijfer
- aanpassing aan veterinaire en fytosanitaire standaarden
- de toekomstige nieuwe buitengrens (i.h.k.v. het verdrag van Schengen)

5. Implementatie van het acquis

In het algemeen is Slovenië vergевorderd met de implementatie van het acquis communautaire. Alle instituties en de bestuurlijke capaciteit om de implementatie te realiseren zijn in principe aanwezig. Het voortgangsrapport van de commissie benadrukt dat Slovenië haar inspanningen ter verbetering van bestuurlijke capaciteit zal moeten handhaven, met name op het gebied van diensten, landbouw, visserij, spoorwegen, energie, telecommunicatie, cultuur, milieu, consument en gezondheid, justitie en

vreemdelingenzaken. Speciale aandacht zal uit moeten gaan naar de inrichting van de vereiste structuren om goede uitvoering van toekomstige structuurfondsen te kunnen garanderen.

De heer Genorio, onderdirecteur van de Governmental office for European Affairs, verwacht dat in maart 2004 de implementatie voltooid is. De Sloveense regering heeft alle zeilen bijgesteld om de noodzakelijke wetgeving op tijd klaar te hebben.

De heer Peterle, voorzitter van de Commissie voor Europese Zaken, beaamt dat de implementatie grote inspanningen van regering en parlement vraagt. Hij benadrukt dat Slovenië hard gewerkt heeft en dat euro-commissaris Verheugen geen problemen voorziet voor Slovenië.

6. Wegwerken van juridische achterstanden

In haar voortgangsrapportage van 2002 merkt de Europese commissie op dat er een achterstand in de afhandeling van rechtszaken bestaat, die nauwelijks wordt weggewerkt.

De heer Henneman, H.M. ambassadeur te Slovenië vertelt dat een groot deel van de achterstand bij de rechterlijke macht inmiddels is ingelopen, onder andere door de toename van juridisch personeel. De Sloveense Hoge Raad heeft zich tijdens zijn bezoek aan Nederland (juni 2003) uitgebreid laten voorlichten over het Nederlandse systeem en de Nederlandse aanpak. Daarvan zijn ideeën overgenomen in Sloveense wetsontwerpen.

Een groot deel van de rechtszaken heeft betrekking op het kadaster, dat vanwege het politiek- geografisch verleden van Slovenië niet goed op orde is. Het is de vraag of de registratie in 2004 volledig zal zijn, omdat de discussie over eigendom van grond en onroerend goed gevoelig ligt.

7. Privatisering en mogelijkheden voor buitenlandse investeerders

Wat betreft vrij verkeer van kapitaal moet Slovenië extra aandacht schenken aan wetgeving en aan het opheffen van bepaalde restricties betreffende buitenlandse investeringen, volgens de rapportage van de Europese Commissie van 2002. De rol van de overheid in de economie is vooral indirect nog steeds groot. Versoepeling van de regels voor het starten van nieuwe bedrijven is wenselijk.

De voorzitter van de commissie voor Europese Zaken, Peterle, bevestigt dat er met betrekking tot publieke financiering nog enkele obstakels bestaan.

Privatisering, gekoppeld aan overname door buitenlandse bedrijven, ligt volgens ambassadeur Henneman gevoelig, met name wanneer het over banken en verzekeringsmaatschappijen gaat. In 2002 kreeg het Belgische KBC een aandeel van 33 procent in de grootste bank, de Nova Ljubljanska Banka. Vervolgens kocht het Zwitserse Novartis het farmaceutische bedrijf Lek. De (66 procent) overname van de op een na grootste Sloveense bank, door een Duits- Oostenrijkse combinatie ging toen niet door. De bedragen waarom het ging waren namelijk zo hoog, dat ze een macro-economisch probleem leken te vormen voor de minister van Financiën.

8. Reductie van het inflatiecijfer

De Europese commissie merkt in haar rapportage van 2002 op dat er met betrekking tot verlaging van het inflatiecijfer nog verbetering mogelijk is. Het macro-economisch beleid zou meer gericht moeten zijn op vermindering van inflatie.

Slovenië wordt gekenmerkt door een structureel hoge inflatie, wat de Sloveense ambities van spoedige toetreding tot de EMU zou kunnen dwarsbomen. Sinds januari 2002 streeft de Sloveense Centrale Bank een

beleid na dat gericht is op het beteugelen van de inflatie tot 3% in 2007. De regering heeft in een akkoord met de sociale partners de automatische indexering van overheidssalarissen aan de orde gesteld, de belangrijkste oorzaak van de hoge inflatie.

De heer Peterle wijst op de noodzaak van versterking van het beleid op dit terrein. Momenteel is de inflatie iets minder dan 6 procent. Ten tijde van de republiek Joegoslavië, waar inflatie een feit was, is dit 23 procent geweest.

Van de Midden-Europese kandidaat-lidstaten voor de EU heeft Slovenië het hoogste per capita inkomen (euro 11 700) dat, in koopkrachtpariteiten gemeten, inmiddels ruim tweederde van het EU-gemiddelde bedraagt. Opmerkelijk is wel dat, ondanks de aanhoudende economische groei, de werkloosheid niet noemenswaardig afneemt. De heer Peterle spreekt desondanks van een relatief lage werkloosheid en hij bestrijdt de angst van Oostenrijk voor een instroom van werknemers vanuit Slovenië; er werken meer Oostenrijkers in Slovenië dan vice versa.

9. Landbouw en veterinaire en fytosanitaire standaarden

De commissie voor Europese zaken vertelt dat de landbouw in Slovenië momenteel 2,7 procent van het BNP bedraagt. Het aandeel in de werkgelegenheid is 6 tot 7 procent. 60 procent van de oppervlakte van Slovenië is bos, zonder landbouw zou dit aandeel groter zijn; landbouw is vanwege ecologische redenen van belang.

Volgens de voortgangsrapportage 2002 zijn de landbouwuitgaven in 2000 en 2001 sterk toegenomen. Een groot deel van de uitgaven is besteed aan programma's om de agrarische markt aan de EU-eisen te laten voldoen. Een deel is besteed het stimuleren van duurzame productie.

Wat betreft veterinaire en fytosanitaire maatregelen heeft Slovenië in de afgelopen jaren veel vooruitgang geboekt. De Europese Commissie zegt in haar voortgangsrapportage dat er nog wel extra aandacht kan worden besteed aan veterinaire en fytosanitaire administratie, onder andere van diervoeder. Op het gebied van voedselveiligheid worden geen problemen voorzien, maar hoge prioriteit moet worden gegeven aan de invoering van grenscontroles.

De heer Peterle voorziet geen problemen met betrekking tot de landbouw. Slovenië kent een relatief duurzame manier van produceren. Landbouwbedrijven zijn gemiddeld 5 hectare groot en gebruiken in verhouding weinig bestrijdingsmiddelen en kunstmest. De combinatie van natuur, voeding en gezondheid zal in de toekomst steeds belangrijker worden en daar kan de landbouw in Slovenië goed op inspelen. Niet alle leden van de commissie zijn het met Peterle eens; men voorziet bijvoorbeeld een afname van de werkgelegenheid in de landbouw en dat kan een probleem vormen voor bepaalde regio's als er geen alternatief is.

De heer Genorio, onderdirecteur van de Governmental office for European Affairs, meent dat de landbouw al een paar jaar aan de meeste EU-eisen voldoet. Hij voorziet in de toekomst niet zozeer landbouwproblemen, als wel problemen in regionale (economische) ontwikkeling. Met betrekking tot gezondheid en veterinaire aspecten zijn twee ministeries verantwoordelijk, waardoor het niet altijd duidelijk is wie wat doet. Slovenië kan zich met betrekking tot voedselveiligheid vinden in de eisen van de Europese Unie. Er wordt momenteel veel aandacht besteed aan de veterinaire en fytosanitaire aspecten.

10. De toekomstige nieuwe buitengrens en de rol van Slovenië in de Balkan-regio

De toekomstige Sloveense buitengrens van de EU zal 670 km. bedragen. De grensbewaking vormt een grote kostenpost en zal er voor zorgen dat Slovenië een netto betaler wordt. De heer Genorio vertelt dat de opleiding van douaniers in 1999 begonnen is. Uiteindelijk zullen 2000 mensen opgeleid worden. Vanwege de hoge kosten van deze voorbereiding, dringt Slovenië aan op financiële steun van de EU. Slovenië streeft ernaar de grenzen met Italië en Oostenrijk zo spoedig mogelijk «Schengenconform» te maken. Zo lang dit niet gebeurt, zal de grenscontrole met Italië en Oostenrijk niet worden opgeheven.

Een eventueel toekomstig lidmaatschap van Kroatië zou te zijner tijd zorgen voor verschuiven van de buitengrens (de Sloveense buitengrens zou dan alleen nog bestaan uit enkele tientallen kilometers kust). Dat is een van de redenen dat Slovenië voorstander is voor lidmaatschap van Kroatië. Wel is het noodzakelijk zo spoedig mogelijk de grensproblematiek met betrekking tot de zeetoegang van Slovenië in multilateraal overleg met Kroatië te regelen.

De afgelopen jaren, toen duidelijk werd dat de toetreding tot de EU en de NAVO in het verschiep lagen, is Slovenië zich meer op de Westelijke Balkan gaan richten. De relatie met Belgrado werd hersteld na het vertrek van Milosevic. Dit proces geschiedt langs twee lijnen: zaken doen en investeren in deze «niche-markt» voor Slovenië en het land adverteren als brug naar de Westelijke Balkan. Binnen de EU denkt Slovenië met zijn kennis en ervaring in de regio toegevoegde waarde te hebben. De heer Peterle meent dat het in het belang van de Europese gemeenschap is wanneer toetredingsonderhandelingen met Kroatië en andere landen, waaronder Macedonië, zo snel mogelijk zouden beginnen. Met Bosnië-Herzegovina bestaat een parlementair samenwerkingsprogramma. De staatssecretaris van Europese Zaken, de heer Zbogar, vertelt dat de politieke relaties met de andere landen in de regio goed zijn. Slovenië is daarnaast een grote investeerder in Bosnië-Herzegovina en Servië-Montenegro. Toetreding van Kroatië zou bepaalde (bilaterale) spanningen verminderen. De Sloveense regering hoopt op samenwerking tussen Kroatië en Roemenië en Bulgarije in de aanloop naar een eventuele toetreding. De heer Zbogar zegt in dit kader dat het besef dat Slovenië de controle behoudt heel belangrijk is. Aanvankelijk was de bevolking sceptisch over opnieuw toetreden tot een federatie. Vanwege dit aspect wordt de bevolking goed geïnformeerd, zij moet beseffen dat Slovenië straks meer zal zijn dan een netto betaler. De heer Zbogar meent dat de drugstoevoer vanuit de Balkan een aandachtspunt met betrekking tot de grenscontroles zal zijn; 80 procent van de drugs in de EU is afkomstig vanuit de Balkan.

11. Slovenië in internationale context

De leden van de Sloveense commissie voor Europese zaken zijn van mening dat er weinig solidariteit is in de Europese Unie. Europa is te verdeeld. De heer Peterle benadrukt het belang van het «wij-gevoel» in de Unie. Een intern dispuut zoals de discussie over Irak is in zijn ogen niet wenselijk. Zonder versterking van een gezamenlijke opinie is een grote rol op het wereldtoneel niet mogelijk. De rol van de Europese Unie zou die van «global player» moeten zijn in plaats van «global payer».

De leden van de Sloveense commissie voor defensie menen dat de EU en de NAVO meer zouden moeten samenwerken. De EU zou moeten werken aan een gezamenlijk defensiesysteem. Op het gebied van defensie bestaat er in de Balkan-regio weinig overeenstemming, onder andere vanwege etnisch-territoriale spanningen in Bosnië en Macedonië. Belangrijk onderwerp van internationale samenwerking is de ontminning in voormalig

Joegoslavië. Voor wat betreft bilaterale samenwerking met Nederland hoopt de commissie voor defensie op maritieme samenwerking in de toekomst.

De leden van de commissie voor Buitenlandse Zaken menen dat er een zeer actieve publieke discussie over het NAVO lidmaatschap in Slovenië bestaat. De meerderheid ziet de belangen van goede transatlantische relaties. De meerderheid van de bevolking heeft een pro-Amerikaanse instelling, maar de publieke opinie over de regering Bush is niet geheel positief.

Met betrekking tot de IGC is het Sloveense parlement voorstander van een Europese Commissie waarin elk land een commissaris heeft met volledig stemrecht. Roulerend lidmaatschap van de Commissie is niet gewenst. Staatssecretaris Zbogar merkt op dat Slovenië in grote mate tevreden is over de conceptvoorstellen. Volgens hem is het streven van Slovenië om de Europese Commissie uit 25 leden te laten bestaan, maar dit mag geen breekpunt zijn. Het model van roulerend voorzitterschap moet daarom goed uitgewerkt worden. Voor wat betreft de ontwerp grondwet moet tweederde van het Sloveense parlement instemmen. Het is nog niet duidelijk of er een referendum over de Europese grondwet zal worden georganiseerd.

12. Transformatiesteun

Nederland ondersteunt het transformatieproces in Slovenië via het PSO Pre-accessie Programma (Programma Samenwerking Oost Europa) en het MATRA Pre-accessie Projecten Programma (Maatschappelijke Transformatie). Beide programma's hebben tot doel Slovenië te ondersteunen in haar voorbereiding op toetreding tot de Europese Unie.

PSO Pre-accessie richt zich op de economische transformatie zoals het versterken van economische instituten, terwijl MATRA Pre-accessie zich richt op maatschappelijke transformatie. MATRA valt onder de verantwoordelijkheid van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. PSO valt onder het Ministerie van Economische Zaken (EVD).

Met de MATRA- en PSO-samenwerking is Nederland de grootste bilaterale donor van Slovenië wat technische hulp betreft. In juni werd een project afgesloten over corruptiebestrijding, om een voorbeeld te noemen.

13. Bilaterale relaties Nederland- Slovenië

De bilaterale samenwerking tussen Nederland en Slovenië is groeiende. Nederland opende in september 2001 een ambassade in Ljubljana. Slovenië opende in juni 2000 een ambassade in Den Haag. Ambassadeur is de voormalige minister van Buitenlandse Zaken Boris Frlec.

Diverse ministeries werken, vooral in Matra- en PSO-kader, samen met Slovenië: Economische Zaken, Landbouw Natuurbeheer en Visserij, Sociale zaken en Werkgelegenheid, Justitie, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, en Defensie.

Veiligheidssamenwerking met Slovenië vindt plaats via multilaterale initiatieven (het NAVO-Partnerschap-voor-Vrede-programma en de Euro-Atlantische Partnerschapsraad) en via bilaterale contacten. Nederland heeft in maart 2000 met Slovenië een raamovereenkomst voor militaire samenwerking in de vorm van een Memorandum of Understanding (MoU) gesloten.

De Nederlandse handel met en investeringen in Slovenië zijn van beperkte omvang. Slovenië richt zich qua handel vooral op Duitsland, Oostenrijk,

Italië, en Frankrijk. De Nederlandse directe buitenlandse investeringen in Slovenië zijn eveneens van beperkte omvang.

Tijdens het bezoek van staatssecretaris Ybema van economische zaken aan Slovenië in 2000, stelde de toenmalige (kortstondige) premier Bajuk dat Slovenië Nederland als een rolmodel ziet: ook een klein land kan een grote economie zijn.

De Nederlandse Ambassade tracht bilaterale samenwerking mede te stimuleren door de jaarlijkse organisatie van «Bilateralni Fokus», een soort Nederlands-Sloveense jaarmarkt. Het werkbezoek van de vaste commissie voor Europese Zaken was in het programma van dit jaar opgenomen (zie www.netherlands-embassy.si/BF03). Voorts richt de ambassade zich op het identificeren van bilaterale samenwerkingsverbanden binnen EU-verband.

Nederlandse ambassade Nederland wordt in de Sloveense Republiek vertegenwoordigd door de Ambassadeur te Ljubljana (dhr. Jan C. Henneman). Begeleiding van de delegatie lag in zijn handen.

Bezoeken

Inkomend

Maart 1999
November 2001
Juni 2002
2002

Staatssecretaris Franco Juri van Buitenlandse Zaken September 2000 en Sloveense EU-hoofdonderhandelaar, Potochnik
President Hoge Raad, Deisinger
Diverse bezoeken van minister van Landbouw, Bosbouw en Voedsel, de heer But.

Uitgaand

Oktober 1999
Juli 2000
Mei 2001
Juni 2001
Juli 2001
Oktober 2001
December 2001
April 2003

Staatssecretaris Benschop
Staatssecretaris Ybema van Economische Zaken
Minister van Aartsen van Buitenlandse Zaken
Minister President Kok
Voorzitter Eerste Kamer, Korthals Altes
Minister van LNV, dhr. Brinkhorst
Delegatie vaste commissie voor Buitenlandse Zaken
Minister van Buitenlandse Zaken, De Hoop Scheffer

14. Gesprekspartners delegatie in volgorde van ontmoeting

- De heer J. D. Gábor, Landbouwwraad te Boedapest, de heer H. S. B. M. van Asperen, Landbouwwraad te Wenen/Ljubljana, de heer J. Henneman, H.M. ambassadeur te Ljubljana en de heer K. Huisman, Plaatsvervangend Chef de Poste te Ljubljana voor ambtelijke briefing.
- Leden van de commissie voor Europese Zaken van de Drzavni Zbor, o.l.v. voorzitter Alojz Peterle
- Leden van de commissie voor Defensie van de Drzavni Zbor
- Leden van de commissie voor Buitenlandse zaken van de Drzavni Zbor
- De heer Rado Genorio, Deputy Director of the General Office for European Affairs
- De heer Samuel Zbogar, staatssecretaris voor Multilaterale Relaties, Europese Unie en NAVO
- De heer Joze Mencinger, rector van de Universiteit van Ljubljana.

15. Bronnen:

- Landeninformatie Ministerie van Buitenlandse Zaken
- Internet diverse bronnen
- Nederlandse ambassade in Ljubljana

Rapportage van het werkbezoek aan Slowakije door een delegatie namens de vaste commissie voor Europese Zaken

Van 4–5 november 2003 heeft een delegatie namens de vaste commissie voor Europese Zaken bestaande uit de heer Van Dijk (CDA), rapporteur en mevrouw Karimi (Groen Links) een bezoek gebracht aan de Republiek Slowakije. De delegatie is begeleid door mevrouw Fawcett, adjunct-griffier van de vaste commissie voor Europese Zaken.

Het werkbezoek vond plaats in het kader van tien werkbezoeken door verschillende delegaties namens de vaste commissie voor Europese Zaken, aan de tien staten die in mei 2004 wensen toe te treden tot de Europese Unie.

Doel van het werkbezoek was, evenals van de andere werkbezoeken van de vaste commissie in dit kader:

- een nadere kennismaking met de Republiek Slowakije en het Slowaakse parlement, mede met het oog op het Nederlands Voorzitterschap van de Europese Unie in de tweede helft van 2004 en
- het verwerven van inzicht in de wijze waarop de Republiek Slowakije zich voorbereidt op de toetreding tot de Europese Unie en omgaat met de punten die in dit verband nog extra aandacht verdienen.

De gespreksonderwerpen waar de delegatie in Slowakije zich vooral op gericht heeft, zijn:

- voedselveiligheid
- positie van minderheden, in het bijzonder de positie van de Roma en de Hongaarse minderheden
- sociale zekerheid en sociale dialoog
- staatssteun (m.n. staalsector)
- corruptie

Onderstaand volgt een rapportage van dit werkbezoek. De rapportages van de bezoeken aan de 10 zogeheten toetredende staten, zijn met opzet uitgebreider van aard dan verslagen van werkbezoeken door kamercommissies normaliter zijn. Hierdoor hoopt de commissie dat de rapportages ook informatief zijn voor diegenen (binnen en buiten de Tweede Kamer) die minder goed op de hoogte zijn van de situatie in de toetredende landen. De commissie wil hiermee bijdragen aan het vergroten van de kennis bij burgers en politiek over deze landen.

Concluderend komt de delegatie tot een positief oordeel over de voorbereidingen van Slowakije op de toetreding tot de Europese Unie per 1 mei aanstaande. Ze merkt daarbij wel op dat de smalle politieke marge waarbinnen de regering moet opereren zorgt voor veel politieke druk. De delegatie is van mening dat Slowakije nog speciale aandacht dient te vestigen op de problemen op het gebied van de voedselveiligheid, de positie van de Roma en de administratieve capaciteit.

Graag willen de leden van de delegatie op deze plaats de Minister van Buitenlandse Zaken danken voor het feit dat een beroep mocht worden gedaan op zijn ambtenaren, waardoor de delegatie onder meer een zeer informatieve ambtelijke briefing kon krijgen over de stand van zaken in Slowakije. In het bijzonder dankt de delegatie H.M. ambassadeur in Bratislava, de heer mr. L. L. Stokvis (MA) en zijn medewerkers, voor de uitstekende wijze waarop zij bij de voorbereiding en uitvoering van dit werkbezoek de delegatie hebben ondersteund.

Ook spreekt de delegatie haar dank uit aan Commissaris Verheugen van de Europese Commissie voor het feit dat hij bereid was voorafgaand aan de werkbezoeken de delegaties te laten delen in zijn kennis over de stand van de voorbereiding op de toetreding in de tien landen.

President:
Premier:
Minister van Buitenlandse Zaken:
Staatssecretaris voor Europese Zaken:
Parlement, éénkamerparlement
Voorzitter Nationale Raad:
Voorzitter commissie voor Europese Zaken:
Referendum inzake toetreding

Inwonertal:
Oppervlakte:

Rudolf Schuster (sinds mei 29 mei 1999)
Mikulas Dzurinda (sinds 15 oktober 2002)
Eduard Kukan
Jozef Berenyi

Slowaakse Nationale Raad (150 zetels) voor vier jaar gekozen
Pavol Hrusovsky
Monika Benova

16 en 17 mei 2003
Opkomst 54,12%, waarvan 92,46 ja
5,4 miljoen (2002)
49 0355 Km² (1,2 x Nederland)

1. Enkele feitelijke gegevens

2. Staatsinrichting

De Grondwet van de Republiek Slowakije dateert van 1992. De staat Slowakije bestaat officieel sinds 1 januari 1993. Sinds 2001 is het land ingedeeld in 8 regio's, waarvoor in december 2001 rechtstreekse verkiezingen werden gehouden voor de regionale parlementen en voor de gouverneurs. De regio's hebben een deel van de taken van het centrale niveau toebedeeld gekregen, onder meer op gebied van onderwijs en cultuur. Voorts zullen de regio's een rol krijgen bij de programmering en besteding van EU-structuurfondsen. Er is een onafhankelijke rechterlijke macht. Rechters worden voor het leven benoemd. Slowakije heeft zowel een Hooggerechtshof als een Constitutioneel Hof.

3. Economische situatie

Het nationale hervormingsprogramma staat in het teken van de toetreding tot de EU, waarbij naast de invoering van het EU recht en het opzetten van de administratieve capaciteit om aan de EU regelgeving te voldoen, ook veel aandacht uitgaat naar de hervormingen in de sociale zekerheid, het pensioenstelsel, de gezondheidszorg en het onderwijs, alsmede naar de hervorming van het justitieel apparaat. Het regeringsbeleid in deze heeft een liberale signatuur. De privatisering van overheidsbedrijven is vrijwel voltooid; de laatste grote privatiseringen worden eind 2004 verwacht. De prijzen van nutsvoorzieningen zijn begin 2003 meer in overeenstemming gebracht met de marktprijzen; de totale deregulering wordt begin 2004 doorgevoerd. Er is begin 2003 een liberale arbeidswet ingevoerd. Met de hervorming van het gezondheidswezen is door het invoeren van eigen bijdragen door patiënten een belangrijke, eerste stap gezet. Een drastische hervorming van het belastingstelsel is doorgevoerd, waarbij per 1 januari 2004 een eenvormig belastingtarief van 19 procent in de inkomstenbelasting en de vennootschapsbelasting zal gelden. De BTW kent vanaf 1 januari 2004 een eenheidstarief van eveneens 19 procent. Verwacht wordt dat de gemiddelde groei voor 2002 uitkomt op ongeveer 4 procent. Op basis van de toenemende binnenlandse vraag en investeringen wordt een groei van 4,1 procent verwacht in 2003, waarmee Slowakije momenteel de hoogste economische groei van de Visegrad-landen kent. Verwacht wordt dat de Maastricht criteria rond 2006 worden gehaald en dat toetreding tot de Eurozone in de jaren 2008–2010 kan plaatsvinden.

4. Voorbereiding op de toetreding tot de EU

De toetreding tot de EU en het lidmaatschap van de NAVO hebben hoge prioriteit in het regeringsbeleid. In 1999 zijn de toetredingsonderhandelingen tussen de Europese Commissie (namens de Europese Unie) en Slowakije van start gegaan. Zij werden tijdens de EU-top van Kopenhagen in december succesvol afgerond, waardoor Slowakije naar verwachting per 1 mei 2004 tot de EU toe zal treden. Op 1 juli 2003 is het EU toetredingsverdrag door het Parlement geratificeerd.

In de toetredingsonderhandelingen werden 27 hoofdstukken voorlopig afgesloten. Slowakije komt in het algemeen de toezeggingen die het tijdens de onderhandelingen heeft gedaan, na. Rekening houdende met de vooruitgang die Slowakije sinds het advies heeft geboekt, de mate waarin het tot dusver zijn wetgeving heeft aangepast en zijn bestuurlijke capaciteit heeft opgebouwd, en de wijze waarop het uitvoering heeft gegeven aan de toezeggingen die het in de onderhandelingen heeft gedaan, verwacht de Europese Commissie dat Slowakije volgens het beoogde tijdschema in staat zal zijn de verplichtingen van het lidmaatschap op zich te nemen. In de verdere aanloop naar de toetreding moet Slowakije zijn voorbereidingen voortzetten in overeenstemming met de toezeggingen die het tijdens de toetredingsonderhandelingen heeft gedaan.

De belangrijkste knelpunten die de Europese Commissie in haar rapportage van oktober 2002 signaleerde zijn:

- gebrekkige administratieve capaciteit
- gebrek aan bestuurlijke structuren op het gebied van regionaal beleid en coördinatie van structuurinstrumenten
- voedselveiligheid
- discriminatie minderheden (o.a. Roma-gemeenschap)
- gebrekkige implementatie en handhaving van het milieu-acquis
- corruptie (o.a. in de rechterlijke macht)

In februari en in juni heeft de Europese Commissie «*early warning* brieven» verzonden aan de toetredende staten, waarin werd aangegeven op welke punten zij achterbeven bij de overname en implementatie van het acquis communautaire. In het geval van Slowakije betrof het:

1. hoofdstuk 21, regionaal beleid
2. hoofdstuk 28, financiële controle
3. hoofdstuk 3, vrij verkeer van diensten
4. hoofdstuk 7, landbouw

In het finale monitoringsrapport dat op 5 november 2003 zal verschijnen dreigt voor Slowakije een aantal rode vlaggen. De Commissie in het bijzonder bezorgd over het gebrek aan adequate administratieve structuur en capaciteit voor de implementatie van het Acquis op het gebied van de Structuur- en Cohesiefondsen. Bovendien zijn er vertragingen ontstaan bij de implementatie van het acquis op het gebied van vrij verkeer van diensten en landbouw. Ook is de Commissie bezorgd over het bestaande niveau van voedselveiligheid.

5. Voedselveiligheid

In de afgelopen jaren heeft Slowakije 178 verordeningen aangenomen die goed zijn voor de totale implementatie van EU-regelgeving op het gebied van voedselveiligheid. Voedselveiligheid wordt als een belangrijk onderwerp op de Europese agenda gezien. Het bewustzijn van de Slowaakse bevolking op dit terrein groeit ook steeds meer. Slowakije heeft grote vorderingen gemaakt wat betreft de administratieve controle en de instel-

ling van een betaalorgaan. Ook is de wet inzake het betaalorgaan voor de uitvoering van de structuurfondsen en het cohesiefonds door het parlement goedgekeurd. De meeste bedrijven in de voedingsector produceren in overeenstemming met de EU-regels. Wel is in sommige sectoren sprake van een gebrekkig functionerend HACCP-controle systeem. Men verwacht dat met name een groot aantal slachthuizen niet tijdig aan de EU-eisen van voedselveiligheid zal voldoen en gedwongen zal worden om te sluiten. Voor het verlies aan arbeidsplaatsen in deze sector is voornog geen oplossing voorhanden.

In 1992 is de Slowaakse Veterinary and Food Administration (hierna: VFA) opgericht. Dit orgaan is belast met het toezicht op de naleving van EU-regelgeving inzake voedselveiligheid. Er zijn in totaal 523 inspecteurs aangesteld (126 in de fytosanitaire sector en 397 in de veterinaire sector) die alle inspecties moeten verrichten. De autoriteiten denken dat dit voldoende administratieve capaciteit biedt om alle fytosanitaire en veterinaire inrichtingen te controleren. Daarnaast houdt het orgaan workshops voor voedselproducenten om hen te informeren over hoe te produceren overeenkomstig de EU-normen. Tevens is er een samenwerkingsproject opgezet met Nederland om richtlijnen op het gebied van sanitaire maatregelen uit te werken. De delegatie vroeg welke mogelijkheden de VFA heeft wanneer zij een bedrijf tegenkomt dat niet conform de EU-normen produceert. De heer Turec van de VFA gaf aan dat de VFA in eerste instantie een waarschuwing zal geven en in tweede instantie een boete zal opleggen aan het betrokken bedrijf. In laatste instantie zou een bedrijf gesloten kunnen worden.

Op dit moment is er meer import dan export van voedingsmiddelen in Slowakije. De Slowaakse autoriteiten verwachten na de toetreding geen grote veranderingen. Wel heeft de Europese Commissie haar bezorgdheid geuit over de import van voedingsmiddelen vanuit derde landen in Slowakije (o.a. de Oekraïne) ten aanzien van de veterinaire controles. De uitbreiding van de EU met 10 landen heeft immers een verlegging van de EU-grenzen tot gevolg. De Slowaakse autoriteiten zullen moeten anticiperen op situaties, wanneer producenten uit derde landen op onrechtmatige wijze proberen goederen die niet aan de EU-eisen voldoen in Slowakije te importeren.

6. Discriminatie minderheden

Er zijn in Slowakije 15 verschillende minderheden, waarvan de Hongaarse minderheid de grootste is (10% van de bevolking). De positie van de Hongaarse minderheden in Slowakije is sinds 1998 sterk verbeterd. In de huidige coalitie van de regering Dzurinda zitten een aantal bewindspersonen van Hongaarse afkomst evenals in het Slowaakse parlement. Ook heeft het Slowaakse parlement recentelijk haar goedkeuring gegeven voor de bouw van een Hongaarse universiteit in Bratislava, wat beschouwd moet worden als een sociale acceptatie van de Hongaarse minderheid in Slowakije.

Minder goed gesteld is het met de positie van de Roma in Slowakije. Er wonen ca. 400 000–500 000 Roma in Slowakije. Voornog leven zij in aparte wijken of dorpen (ca. 150 000), met name in de verarmde streken van Oost-Slowakije. Zij verkeren veelal in relatief slechte omstandigheden, vooral wat betreft werkgelegenheid, huisvesting, scholing en andere openbare voorzieningen, zoals de gezondheidszorg. Zo'n 50 000–100 000 Roma wonen in de steden en voor het overige in de randgemeenten. De problemen van de Roma hangen hoofdzakelijk samen met het feit dat de Roma een andere taal spreken, dat zij sociaal worden uitgesloten en dat zij zichzelf van allerlei overlegstructuren en (openbare) voorzieningen

uitsluiten. Zij zouden aanspraak moeten maken op de gelden uit het sociaal ontwikkelingsfonds en de regionale fondsen van de EU. Omdat de Roma-gemeenschap slecht georganiseerd is, is het voor de regering zeer moeilijk om een geschikte gesprekspartner te vinden die de Roma-gemeenschap vertegenwoordigt. De Europese Commissie heeft vele Twinnig-projecten ontwikkeld voor de aanpak van de Roma-problematiek en de regering hoopt dat er een met de Hongaarse minderheid vergelijkbare oplossing komt voor deze minderheidsgroep.

Positie van de Roma

In 1998 is een bureau voor minderheden opgericht dat valt onder de verantwoordelijkheid van het kabinet van de Minister President. Het bureau zet zich in voor de (mensen)rechten van de 15 minderheden in Slowakije, waaronder de Roma, geeft adviezen aan de Slowaakse regering aangaande minderheden en is actief betrokken bij het opstellen en wijzigen van wetgeving inzake de status van nationale en etnische minderheden en anti-discriminatiewetgeving in Slowakije. Ook werkt het bureau in het kader van diverse MATRA-projecten nauw samen met de vertegenwoordigster van de Roma gemeenschap die zelf ook Roma is.

7. Sociale zekerheid en sociale dialoog

De delegatie vroeg de voorzitter van de Slowaakse werkgeverscentrale AZZZ, de heer Borgula, in te gaan op de effecten van de aangekondigde economische en sociale hervormingen en de sociale dialoog in Slowakije. Borgula gaf aan dat het effect van de sociale en economische hervormingen (er zal met ingang van januari 2004 gesnoeid gaan worden in het breed opgezette en verfijnde, maar slecht presterende stelsel van voorzieningen en het huidige stelsel van financiering van de pensioenen uit lopende afdrachten zal worden vervangen door een pensioengebouw) slecht is voor de ouderen, maar men beseft dat als er geen hervormingen worden doorgevoerd, het systeem voor de overheid onbetaalbaar wordt en dus noodzakelijk is.

Wat betreft de sociale dialoog gaf de heer Borgula aan dat er een groot verschil bestaat tussen de sociale dialoog in de EU-landen en de toetredende staten. Men is in 1990 vanuit het niets begonnen; in de toetredende landen begint het besef van een sociale dialoog nu langzaam te groeien. De verhoudingen tussen overheid, vakbonden en werkgevers is vooralsnog echter niet in balans. In de praktijk komt het tri-partitie overleg nog maar nauwelijks van de grond. Er wordt eigenlijk alleen maar over het overheidsbeleid gesproken met de betrokken partijen en niet over mogelijke CAO's of de hoogte van salarissen. Op één punt is het overleg tussen overheid, vakbonden en werkgevers wel geslaagd, nl. bij de onderhandelingen over de Arbeidswetgeving met de vorige Slowaakse minister van Sociale Zaken. Over het algemeen genomen werkt het tri-partite overleg volgens Borgula dus niet echt efficiënt en blijft de overheid veruit de machtigste partij.

De heer De Waal werkzaam bij het PHARE-project versterking sociale dialoog geeft aan dat de regering de sociale partners niet tijdig betreft bij onderhandelingen en dat een wettelijke basis onbreekt. Alleen op sectoraal niveau worden in sommige landen de minimumlonen vastgelegd. Wanneer je als werkgever onder een CAO wil vallen moet je er voor betalen; slechts 20% van de werkgevers is hierin geïnteresseerd en zelfs de sociale partners zijn tegen het systeem van CAO's. Voor wat betreft multinationals ligt dit geheel anders. Werknemers ontvangen hogere salarissen en genieten betere arbeidsvoorwaarden dan werknemers die in dienst zijn van Slowaakse bedrijven. Zij zijn juist voorstander van het hebben en gebruikmaken van de diensten van vakbonden. De heer de

Waal concludeert dat een bi-partite stelsel onder de huidige omstandigheden (werkgevers en werknemers) beter zou functioneren.

8. Staatssteun

De delegatie vroeg staatssecretaris Berenyi van Europese Zaken in te gaan op de problemen rond de staatssteun in de staalsector.

In Slowakije zijn veel investeringen in de staalsector te danken aan de investeringen door de Amerikanen door de vestiging van US Steel Kosice in het oosten van het land. Bij wijze van uitzonderlijke concessie heeft de Europese Unie destijds in het toetredingsverdrag met Slowakije ermee ingestemd dat US Steel Kosice, in afwijking van de uitgangspunten bij de toetredingsonderhandelingen, staatssteun mag blijven ontvangen tot 2009 in de vorm van bepaalde belastingvrijstellingen. Hiertegenover werd een productie- en leveringsbeperking tot 2009 van US Steel Kosice richting de EU gesteld, maar de productie- en exportplafonds werden wel jaarlijks door de EU verhoogd. Desalniettemin komt US Steel de afgesproken quota's niet na, hetgeen een schending van de met de EU gemaakte afspraken betekent en een concurrentievervalsing tot gevolg heeft. Staatssecretaris Berenyi onderkende het probleem en gaf aan dat Slowakije met de Europese Commissie in bespreking is over de oplossing.

9. Corruptie

De corruptie in Slowakije is vergelijkbaar met die in de andere toetredende staten. De aard van de corruptie is verschillend. Enerzijds is er de dagelijkse corruptie (o.a. bij politie) en de corruptie bij de instituties, maar men kan niet zeggen dat deze laatste vorm groot is. Het is dus bijvoorbeeld niet mogelijk om parlementsleden om te kopen om een bepaalde wet tegen te houden. Er wordt in Slowakije binnenkort een speciaal gerecht opgericht om de georganiseerde criminaliteit aan te pakken. De scheiding/toedeling van bevoegdheden is verbeterd en er wordt alert gereageerd op inbreuken op openbare aanbestedingen enz., zowel van bovenaf als in de media.

10. Betrekkingen met Nederland

Slowakije behoort samen met Polen, Hongarije en Tsjechië (de Visegrad 4) tot «prioriteitslanden» in Midden-Europa. Sinds het aantreden van de regering Dzurinda in oktober 1998 zijn de bilaterale contacten met Slowakije steeds intensiever geworden. Er zijn ook regelmatig wederzijdse werkbezoeken op politiek en ambtelijk niveau die in het teken staan van de Slowaakse toenadering tot de EU. Er is brede en intensieve samenwerking op provinciaal en gemeentelijk niveau. Ook hebben Slowakije en Nederland partnerschappen op het terrein van landbouw en milieu. Nederland is met 19,1% na Duitsland met 24,3% de tweede buitenlandse investeerder.

11. Transformatiesteun

Nederland ondersteunt het transformatieproces in Slowakije via het PSO Pre-accessie Programma (Programma Samenwerking Oost Europa), en het MATRA (Pre-accessie) Projecten Programma (Maatschappelijke Transformatie), dat onder het Ministerie van Buitenlandse Zaken valt. Beide programma's richten zich direct op ondersteuning van organisaties die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van overheidstaken. Hiervoor moet het land aan de toetredingscriteria voldoen, zoals bijv. de overname van het gehele Acquis Communautaire.

PSO Pre-accessie richt zich op de economische transformatie zoals het versterken van economische instituten. In de afgelopen jaren zijn in het

kader van beide programma's tal van projecten gerealiseerd, in totaal voor een bedrag van rond de 37 miljoen Euro.

PSO concentreerde zich de afgelopen jaren vooral op institutionele versterking van economische ordenende structuren (anti-kartelbureau, patentbureau, meetinstituut, telecom-autoriteit), landbouw (veterinair en fytosanitair) en ondersteuning Slowaakse luchtvaartautoriteiten. MATRA zich richt op maatschappelijke transformatie. Zo is in het kader van MATRA onder meer steun verleend aan politie, rechterlijke macht, media, huisvesting, onderwijs, minderheden (meerdere projecten), gezondheidszorg en milieu.

De Nederlandse regering heeft besloten om per 2003 voor het laatst nieuwe projecten te entameren in Slowakije en de andere 9 landen die lid worden van de EU, omdat deze landen inmiddels dermate zijn voortgeschreden in hun transitie, dat deze steun beter kan worden aangewend voor landen die minder ver zijn gevorderd.

12. Conclusie

De delegatie was onder de indruk van de vorderingen die de politiek, het bestuur, en maatschappelijk middenveld hebben gemaakt om het land voor te bereiden op de toetreding tot de Europese Unie. Opvallend vond de delegatie de gedrevenheid en ambitie van de gesprekspartners. Concluderend komt de delegatie tot een positief eindoordeel over de mate van gereedheid van Slowakije voor de toetreding tot de EU op 1 mei 2004. Zij merkt op dat er aanzienlijke spanningen zijn tussen de huidige regering en het parlement ten aanzien van de vele hervormingsvoorstellen. Wat betreft de uitbreiding is de delegatie van mening dat Slowakije speciale aandacht dient te vestigen op de problemen op het gebied van de voedselveiligheid en de positie van de Roma.

13. Gesprekspartners tijdens het werkbezoek

In volgorde van de gesprekken:

Nederlandse ambassade te
Bratislava

Commissie voor Europese
Integratie

Veterinary and Food Administra-
tion
Ministerie van Landbouw

Ministerie van Buitenlandse Zaken
Bureau voor Minderheden

Werkgeverscentrale AZZZ
PHARE-project versterking sociale
dialoog
NGO's

- mr. L.L. Stokvis, Ambassadeur
- mr. Cees Bansema, plv. Chef de Poste
- mw Monika Benova, voorzitter
- dhr. Jan Figel, lid
- dhr. Arpad Duka-Zolyomi, lid
- dhr. Turek
- mw. Andrea Jurcakova directeur voedselveiligheid
- de heer Jozsef Berenyi, Staatssecretaris Europese Zaken
- mw Jana Kviecinska, Directeur-generaal voor minderhedenbeleid
- mw Klara Orgovanova, regeringsgevolmachtigde voor de Roma.
- dhr. Juraj Borgula, vice-voorzitter werkgeverscentrale AZZZ
- dhr. De Waal
- dhr. Meseznikov, IVO
- dhr. Vasecka, IVO
- dhr. Deme, The German Marshall Fund
- mw. imunková, Professional Women Foundation.
- mw. Malovièová, Ján Hus Foundation
- mw. Radièová, SPACE
- dhr. Huba, Foudation for the Support of Sustainable Development
- dhr. Alner, Center of European Journalists

- dhr. Vrbensk, UNDP (Roma-expert)
- dhr. Mr Smieka, CKO (van Gogh-project)
- mw. Baumanová, Slovak Helsinki Committee

14. Bronnen:

- Landeninformatie Ministerie van Buitenlandse Zaken
- Landenrapportage van de Commissie van oktober 2002
- Strategiedocument van de commissie van oktober 2002
- Nota n.a.v. het verslag betreffende de Goedkeuring van het Verdrag van Athene van 16 april 2003
- Nederlandse ambassade te Bratislava

Rapportage van het werkbezoek aan Tsjechië door een delegatie namens de vaste commissie voor Europese Zaken

Van 12–14 oktober 2003 heeft een delegatie namens de vaste commissie voor Europese Zaken bestaande uit de heer Waalkens (PvdA), rapporteur, de heer Algra (CDA) een bezoek gebracht aan de Republiek Tsjechië. De delegatie is begeleid door mevrouw Mattijssen, griffier van de vaste commissie voor Europese Zaken.

Het werkbezoek vond plaats in het kader van tien werkbezoeken door verschillende delegaties namens de vaste commissie voor Europese Zaken, aan de tien staten die in mei 2004 wensen toe te treden tot de Europese Unie.

Doel van het werkbezoek was, evenals van de andere werkbezoeken van de vaste commissie in dit kader:

een nadere kennismaking met de Republiek Tsjechië en het Tsjechische parlement, mede met het oog op het Nederlands Voorzitterschap van de Europese Unie in de tweede helft van 2004 en het verwerven van inzicht in de wijze waarop de Republiek Tsjechië zich voorbereidt op de toetreding tot de Europese Unie en omgaat met de punten die in dit verband nog extra aandacht verdienen.

De gespreksonderwerpen waar de delegatie in Tsjechië zich vooral op gericht heeft, zijn:

het wetgevingstraject gericht op overname van het acquis tot dusver;
het wetgevingstraject tot 1 mei 2004;
hervorming van het justitieel en gerechtelijk apparaat;
versterking van het openbaar bestuur;
bestrijding van corruptie en economische criminaliteit;
de positie van minderheden, in het bijzonder de positie van de Roma.

Onderstaand volgt een rapportage van dit werkbezoek. De rapportages van de bezoeken aan de 10 zogeheten toetredende staten, zijn met opzet uitgebreider van aard dan verslagen van werkbezoeken door kamercommissies normaliter zijn. Hierdoor hoopt de commissie dat de rapportages ook informatief zijn voor diegenen (binnen en buiten de Tweede Kamer) die minder goed op de hoogte zijn van de situatie in de toetredende landen. De commissie wil hiermee bijdragen aan het vergroten van de kennis bij burgers en politiek over deze landen.

Concluderend komt de delegatie tot een positief oordeel over de voorbereidingen van Tsjechië op de toetreding tot de Europese Unie per 1 mei aanstaande. Ze merkt daarbij wel op dat de smalle politieke marge waarbinnen de regering moet opereren zorgt voor veel politieke druk. Bovendien is er nog een ambitieus traject te gaan zeker op het terrein van de wetgeving inzake publieke aanbesteding en het bestrijden van de corruptie.

Graag willen de leden van de delegatie op deze plaats de Minister van Buitenlandse Zaken danken voor het feit dat een beroep mocht worden gedaan op zijn ambtenaren, waardoor de delegatie onder meer een zeer informatieve ambtelijke briefing kon krijgen over de stand van zaken in Tsjechië. In het bijzonder dankt de delegatie H.M. ambassadeur in Praag, mevrouw mr. I. van Veldhuizen-Rotenbücher en haar medewerkers, voor de uitstekende wijze waarop zij bij de voorbereiding en uitvoering van dit werkbezoek de delegatie hebben ondersteund.

Ook spreekt de delegatie haar dank uit aan Commissaris Verheugen van de Europese Commissie voor het feit dat hij bereid was voorafgaand aan de werkbezoeken de delegaties te laten delen in zijn kennis over de stand van de voorbereiding op de toetreding in de tien landen.

Waalkens, rapporteur
Algra, delegatielid
Mattijssen, griffier

1. Enkele feitelijke gegevens

President:	Vaclav Klaus (sinds verkiezingen van februari 2003)
Premier:	Vladimir Spidla (sinds verkiezingen van juni 2002)
Minister van Buitenlandse Zaken:	Cyril Svoboda
Staatssecretaris voor Europese Zaken/Hoofd-onderhandelaar voor toetreding:	Jan Kohout
Parlement, bicameraal	Senaat 81 leden Huis van Afgevaardigden 200 leden <i>Lubomir Zaoralek</i>
Voorzitter Huis van Afgevaardigden:	
Voorzitter commissie voor Europese Integratie	Ing. Pavel Svoboda
Referendum inzake toetreding	13 en 14 juni 2003 Opkomst 55,2% waarvan 77,3% ja
Inwonertal:	10,27 mln
Oppervlakte:	78 866 km ² (2x Nederland)

2. Staatsinrichting

De Tsjechische grondwet dateert van 1992. De president wordt gekozen door de Senaat en het Huis van Afgevaardigden. De president kan een veto uitspreken over wetsvoorstellen en heeft tot taak om na verkiezingen een premier voor te dragen.

De leden van het parlement worden rechtstreeks gekozen.

Sinds november 2000 is een nieuwe gekozen bestuurslaag ingericht, 14 regio's (waaronder de hoofdstad Praag).

3. Politieke situatie

De regering wordt sinds juni 2002 geleid door Vladimir Spidla van de CSSD, de sociaal-democraten. Het is een coalitieregering van de CSSD met de «coalitie» (een verbond van centrumrechtse partijen opgericht als alternatief voor de machtige CSSD en de ODS)

De president, Vaclav Klaus, opvolger van Vaclav Havel, was hiervoor Voorzitter van het Parlement en leider van de Centrumrechtse ODS. Als leider van de ODS sloot hij het zgn oppositieakkoord met de leider van de toenmalige minderheidsregering, de sociaal-democraat Milos Zeman. (CSSD). Dit oppositieakkoord stelde Zeman in staat om op basis van gedoogsteun te regeren, maar gaf Klaus een sterke positie achter de schermen. Hierdoor ontstond een ondoorzichtige situatie die het vertrouwen van de Tsjechische burgers in de politiek geen goed heeft gedaan. De opvolger van Zeman, de huidige premier Spidla, gaf voor de verkiezingen al aan niet opnieuw bereid te zijn tot een akkoord met Klaus.

De huidige regering heeft zich 3 doelen gesteld:

1. toetreding van Tsjechië tot de EU in mei 2004,
2. gezond maken van de financiële positie van Tsjechië, en
3. corruptie uitbannen.

Hoewel de situatie van het regeren met een minderheidsregering nu voorbij is, moet ook premier Spidla omzichtig opereren in het parlement: de coalitie heeft in het 200 leden tellende Huis van Afgevaardigden slechts 1 stem meer dan de oppositie. Van meerdere zijden is daarover opgemerkt dat dit het voor de regering bemoeilijkt om de veelal ingrijpende maatregelen te nemen die nodig zijn om Tsjechië gereed te maken voor toetreding. De herziening van het pensioenstelsel, de financiering van de gezondheidszorg en de hervorming van de overheidsfinanciën zijn pijnlijke maar noodzakelijke ingrepen. De bevolking is er in het algemeen van doordrongen dat als Tsjechië niet doorgaat met de voorbereidingen tot 1 mei 2004 met het verder hervormen en inrichten van het overheidsapparaat men in ernstige verlegenheid komt en men realiseert zich dat de Europese Commissie de mogelijkheid heeft om een aantal overgangsmaatregelen te treffen die voor Tsjechië grote financiële consequenties kunnen hebben. Ook voor het aantrekken en geïnteresseerd houden van buitenlandse investeerders is een gezonde financiële huishouding nu eenmaal noodzakelijk.

Tsjechië kampt met een fors begrotingstekort (voor 2003 6,3%), wat een belangrijk probleem kan zijn bij een mogelijke toetreding tot de EMU te zijner tijd. Tsjechië richt zich op toetreding tot de EMU in 2009–2010. Een wetgevingspakket gericht op het terugdringen van de staatsschuld van 2,6% naar 2,4% is onlangs met 2 stemmen verschil, door het Huis van Afgevaardigden aangenomen.

4. Voorbereiding op de toetreding tot de EU

Tsjechië heeft goede betrekkingen met de EU. Van de export van Tsjechië gaat 70% naar de EU-lidstaten en er zijn veel samenwerkingsverbanden. Op 17 januari 1996 diende de Tsjechische Republiek het verzoek in toe te mogen treden tot de Europese Unie. De toetredingsonderhandelingen met Tsjechië werden geopend op 30 maart 1998. De bevolking staat overwegend achter de toetreding. Echter, bedacht moet worden dat voor de bevolking van een jonge staat als Tsjechië de overdracht van een zekere mate van soevereiniteit die gepaard gaat met toetreding tot de EU, een moeizaam proces is.

In haar rapportage van oktober 2002 concludeerde de Europese Commissie dat Tsjechië voldoet aan de Kopenhagen-criteria. Vijftientig (van de 31) dossiers waren voorlopig afgesloten of ver gevorderd. Aan de politieke voorwaarden was voldaan en de economische voorwaarden zouden op de middellange termijn naar verwachting geen problemen opleveren. De Commissie concludeerde dat Tsjechië een functionerende markteconomie is, die mits de ingeslagen hervormingen worden vervolgd, in staat moet zijn de concurrentiedruk en marktkrachten binnen de Unie het hoofd te bieden.

Punten waarop Tsjechië volgens de Europese Commissie in haar rapportage van oktober 2002 vooruitgang moest boeken in de voorbereiding op de toetreding zijn:

- a. verbetering van de werking van de centrale overheid (versterking ambtenarenapparaat);
- b. hervorming van het gerechtelijk apparaat en versnelling van de rechtsgang m.n. in burgerlijke zaken;
- c. bestrijding corruptie en economische criminaliteit (oa. witwassen van geld);
- d. verbetering van de positie van de Roma en goedkeuring van een alomvattende discriminatiewetgeving;
- e. voortzetting van de hervorming van de sociale uitgaven;
- f. versterking bestuurlijke capaciteit nodig om het acquis uit te voeren;
- g. verbetering toezicht op financiële sector (o.a. bestrijding witwassen);

- h. ontwikkeling van IT-systemen voor de uitwisseling van gegevens tussen de EG en Tsjechië;
- i. (uitvoerings)wetgeving op het terrein van intellectuele eigendom, BTW en accijnzen, spoorwegen, arbeidsinspectie, waterkwaliteit, afval, natuurbescherming;
- j. verdere liberalisering van de telecommarkt;
- k. modernisering grensbeheer en versterking van de strijd tegen fraude, corruptie en georganiseerde misdaad;
- l. inspectieregelingen op veterinaire terrein;
- m. milieubescherming (o.a. preventie van industriële vervuiling).

In februari en mei 2003 heeft de Europese Commissie zgn. early-warning brieven uitgebracht aan elk van de tien toetredende landen. In deze brieven wordt aangegeven ten aanzien van welke van de hoofdstukken nog achterstand bestond bij de overname en de implementatie van het acquis. De Commissie geeft daarin waarschuwingen over onderwerpen die nog veel aandacht vragen. Tsjechië kreeg op vier punten (hoofdstukken) een waarschuwing:

- 1. hoofdstuk 2 vrij verkeer van personen, m.n. in verband met diploma-erkenning in de medische beroepen
- 2. hoofdstuk 7, landbouw
- 3. hoofdstuk 10, belastingen
- 4. hoofdstuk 28, financiële controle

Tsjechië heeft problemen met de erkenning van medische diploma's omdat er angst leeft dat de Tsjechische artsen en verpleegkundigen in grote getale het land zullen verlaten om in de West-Europese landen tegen hogere salarissen te gaan werken.

In het finale monitoringrapport dat op 5 november 2003 zal verschijnen, dreigt voor Tsjechië een aantal rode vlaggen, te weten op het terrein van openbare aanbesteding (anti-corruptie), wederzijdse erkenning van diploma's in de gezondheidszorg en arbeidsomstandighedenwetgeving in het wegvervoer.

5. Voortgang van wetgevingsproces

De delegatie is onder de indruk van de inspanningen die in Tsjechië zijn verricht tot dusver. In de afgelopen vier en half jaar, zijn bijna 500 wetsvoorstellen aangenomen door het parlement, gericht op het acquis-conform maken van de Tsjechische wetgeving. Het overnemen van het omvangrijke acquis in een situatie waarin het land zich toch al geplaatst ziet voor de opdracht om op sociaal, maatschappelijk, bestuurlijk en economisch terrein grote veranderingen door te voeren, is een niet te onderschatten opdracht. Tsjechië is hier desalniettemin voor het overgrote deel in geslaagd. Zowel de kaderwetgeving als ook de inrichting van de verschillende instituties liggen behoorlijk op schema. Dat neemt niet weg dat er nog onderdelen zijn waarin een «eindsprint» gemaakt zal moeten worden, wil Tsjechië op 1 mei 2004 kunnen toetreden. De heer Dreyer hoofd van de EU-delegatie (onderdeel van de Europese Commissie) in Praag was kritisch ten aanzien van de laatste loodjes, maar gaf aan ook onder de indruk te zijn van al het werk dat al is verzet. Hij sprak van een verhouding van 5% wat nog moet, maar 95% wat al verricht is.

Ten aanzien van de wetgeving noodzakelijk voor de toetreding werd door de leden van het comité voor Europese Integratie van het Tsjechische parlement aangegeven dat zij op twee punten speciale aandacht schenken: te weten de wet openbare aanbesteding en wetgeving rond de erkenning van medische diploma's. De wet openbare aanbesteding, die een belangrijk instrument tegen de fraude en corruptie bij bijvoorbeeld grote infrastructurele werken zal moeten zijn, ligt thans in tweede lezing in

het parlement maar er zijn 120 amendementen ingediend (de behandeling van wetgeving vergt 3 lezingen in het Tsjechische parlement). De wet openbare aanbestedingen is noodzakelijk om van de EU middelen uit de structuur- en cohesiefondsen te kunnen ontvangen. De heer Dreyer merkte hierover op dat het niet op orde hebben van deze wetgeving dan ook vooral een probleem voor Tsjechië zelf zal opleveren: men komt dan niet in aanmerking voor subsidies. Dat de nieuwe wet zijn schaduw vooruit werpt, illustreerde de voorzitter van het Comité voor Europese Integratie, de heer Svoboda, met het geval van de voorgenomen aanleg van een snelweg in Moravië die niet volgens de juiste procedure was aanbesteed. De regering besloot vervolgens, ondanks een boeteclausule, de aanbesteding weer in te trekken en opnieuw – nu conform de EU-regels – een tenderprocedure op te starten.

6. Hervorming van de rechterlijke macht

Ten aanzien van de rechtspraak zijn een aantal wijzigingen doorgevoerd:

- ineenschuiven van onderzoeksautoriteit en politie, tot een recherche-dienst
- versterken positie aanklager tot officier die het onderzoek aanstuurt
- het invoeren van enkele «Anglosaksische elementen» in het strafprocesrecht waardoor de bewijslast bij lichte vergripen minder zwaar bij het OM komt te liggen en meer bij de verdachte
- de inrichting van een stelsel van administratieve rechtbanken, en
- het oprichten van een opleidingsinstituut voor rechters.

Problemen blijven zich, aldus Dreyer, vooral voordoen bij de administratieve ondersteuning door gebrek aan personeel (mede als gevolg van de salariëring) en opleiding. Ook het vervullen van vacatures voor rechters vormt een probleem, vooral doordat het bedrijfsleven goede juristen tegen vele malen hogere salarissen kan bieden dan de overheid kan betalen. Een rechter verdient nu al twee keer zoveel als een ambtenaar bij een ministerie met vergelijkbare ervaring. Dreyer maakte zich eveneens zorgen over de oude generatie rechters in de hooggerechtshoven die vernieuwing blokkeren en jonge, moderne rechters afhouden.

Het Tsjechische Helsinki Comité (tot doel de bewaking van de mensenrechten) is tevreden over de nieuwe wetgeving, aldus Pavel Bilek, maar maakt zich nog altijd grote zorgen over de onredelijke en onverklaarbare achterstanden in de behandeling van rechtszaken. Dat wordt zijns inziens niet opgelost met hogere salarissen voor de rechters, maar met een betere, goedopgeleide en efficiënte ondersteuning. De rechters zelf moeten permanent worden opgeleid, vooral nu de wetgeving in Tsjechië als gevolg van de overname van het acquis zo snel verandert. Ook de EU-regelgeving zelf moet bestudeerd worden, en die is niet altijd even toegankelijk en begrijpelijk. Daarnaast kampt de rechterlijke macht in Tsjechië met onvoldoende respect van de burger, waardoor partijen vaak niet op komen dagen op een zitting en er dus vertraging ontstaat.

Het Helsinki Comité is tevreden over de richting van de hervormingen binnen de politie, zij het dat het Comité aandringt op een nieuwe politiewet aangezien de huidige nog is gebaseerd op militaire wetgeving. De heer Bilek waarschuwde voor de mogelijkheid dat de politieke partijen teveel invloed op de politie krijgen. Opmerkelijk is dat de Tsjechische politie veel verdergaande bevoegdheden heeft bij de bewijsgaring, dan de Nederlandse (zo is uitlokking toegestaan en gecontroleerd op de markt brengen van bijvoorbeeld drugs eveneens). Het Helsinki Comité had hier overigens geen problemen mee.

Hoewel slechts zijdelings hiermee in verband staand, merkte mevrouw Petra Burcikova, directeur van La Strada een NGO dat zich inzet voor de gelijke behandeling van mannen en vrouwen en de bestrijding van vrouwenhandel, dat de Tsjechische Staat zijn verantwoordelijkheid begint te nemen voor vrouwen die noodgedwongen verblijven in een blijf-van-

mijn-lijf-huis. De sociale wetgeving is onlangs zodanig aangepast dat ook vrouwen die in deze huizen verblijven, toegang hebben tot de sociale zekerheid. In het kader van de bestrijding van vrouwenhandel is het belangrijk, aldus Burcikova, dat Tsjechië snel toegang krijgt tot de Europese databases van vermiste personen.

7. Versterking van het openbaar bestuur

Salariëring vormt een groot probleem voor het aantrekken en vooral behouden, van goede medewerkers. Een beginnend academicus verdient bij de Tsjechische overheid circa € 300,- per maand, met enkele jaren ervaring betaalt het bedrijfsleven voor een goede academicus echter meer dan een minister verdient, aldus Dreyer. Hulp vanuit de EU voor dit probleem is niet snel te verwachten, aan gezien fondsen niet mogen worden ingezet voor de betaling van salarissen.

De universiteiten leveren bovendien onvoldoende kwaliteit en kwantiteit. De vernieuwing van het openbaar bestuur, waarbij ambtenaren die te zeer geworteld zijn in de oude communistische werkwijzen, plaatsmaken voor modernere ambtenaren lukt in wisselende mate, aldus Michal Sticka project-manager van Transparency International. Het ene ministerie heeft een ambitieuze moderne staf, het andere ministerie kampt met bureaucratie en ongemotiveerde medewerkers. Vooral het ministerie voor Europese integratie trekt naar het oordeel van Sticka, goede medewerkers aan.

8. Corruptiebestrijding

Tsjechië kampt met grote en kleine corruptie. Cliëntelisme was in het communistische systeem nu eenmaal diepgeworteld. Kleine corruptie was vaak onontkoombaar wilde men van de overheidsbureaucratie überhaupt iets gedaan krijgen. Het uitbannen van de kleine corruptie vergt een cultuuromslag die niet door wetgeving is af te dwingen.

De transformatie van Tsjechië van het communistisch systeem naar een open markteconomie is zo snel gegaan en zo veelomvattend geweest, dat aldus de medewerkers van Transparency International, een zeker vacuüm is ontstaan waarbinnen fraude en grote corruptie vrij spel kregen. Zij gaven aan dat Tsjechië volgens de internationale ranking de 54e plaats inneemt op een totaal van 153 landen. Belangrijker is echter dat het rapportcijfer van Tsjechië eindelijk weer licht is gestegen van een 3,7 in 2002 naar een 3,9 in 2003 (ter vergelijking Nederland scoort een 8,9 in 2003). Volgens Transparency International is Tsjechië daarmee door het diepste dal heen. Zij waren te spreken over het feit dat de ministeries Transparency International inmiddels als bondgenoot beschouwen.

De leden van het Comité voor Europese Integratie gaven aan nog niet tevreden te zijn met de huidige stand van zaken betreffende corruptie in Tsjechië, maar wel een positieve ontwikkeling te zien. De trend is huns inziens gekeerd, de Tsjechische bevolking heeft genoeg van de corruptie. Voor het bestrijden van de grote corruptie (i.c. binnen de overheid) is naar het oordeel van het comité de wet openbare aanbestedingen van eminent belang (zie voortgang wetgevingsproces). Ook de invoering van registratiekassa's bij overheidsloketten en de beperking van cash-betalingen, zullen bijdragen aan de bestrijding van corruptie en fraude. Eén van de leden van het comité wees erop dat het overigens niet alleen Tsjechische burgers en bedrijven zijn die zich inlaten met corruptie. Ook buitenlandse bedrijven die in Tsjechië gevestigd zijn hebben op dit punt vuile handen. Dreyer gaf aan dat Tsjechië langzaam doordrongen raakt van de ernst van het probleem. Jarenlang had corruptiebestrijding geen prioriteit, totdat premier Zeman het zgn «schone handenbeleid» afkondigde, waardoor onder meer speciale fraude- en corruptie-officieren werden aangesteld bij het OM. Deze hebben veel aan het rollen gebracht. De uitgebreide bevoegdheden van de Tsjechische politie, bijvoorbeeld om iemand

waarvan men denkt dat die omkoopbaar is geld aan te bieden, maken de opsporing wel gemakkelijker. Dreyer benadrukte dat corruptie in alle landen voorkomt, maar dat het de vraag is hoe de overheid er op reageert. In dat verband had hij nu corruptie eindelijk op de agenda is gezet, goede hoop voor Tsjechië.

Transparency International gaf aan vooral te vrezen voor wat zij noemden «uncontrolled lobbying», lobbywerk door niet geregistreerde lobbyisten die zichzelf opwerpen als advisor of pr-medewerker. Zij zouden naar de mening van Transparency International een onevenredig grote invloed hebben op parlementariërs en langs die weg sturen op initiatiefwetgeving en amendementen.

9. Bescherming minderheden, in het bijzonder Roma

De leden van het Comité voor Europese Integratie gaven aan nog niet tevreden te zijn over de positie waarin de Roma zich bevinden. Echter, de wetgeving vormt hierin naar hun oordeel geen belemmering meer. Zo zijn onder meer de discriminatoire bepalingen zijn uit de wetgeving gehaald. Nu zij juridisch dezelfde mogelijkheden hebben als andere Tsjechen, zal het vooral van henzelf moeten komen om hun levensstandaard op een hoger niveau te krijgen. Naar het oordeel van de leden van het Comité is de situatie van de Roma in Tsjechië zeker niet slechter dan in een aantal andere midden-Europese landen.

Ook de heer Dreyer gaf aan dat ten aanzien van de bescherming van minderheden in Tsjechië grote vooruitgang is geboekt. De aandacht van de overheid voor de Roma is sterk toegenomen. Relevante bestuursorganen, zoals de politie en de gemeenten, hebben de beschikking over gespecialiseerde adviseurs voor hun beleid ten aanzien van minderheden. De wet op het Tsjechisch Staatsburgerschap is gewijzigd zodat de Roma daarop nu ook aanspraak kunnen maken (voorheen vereiste de wet voor Staatsburgerschap dat men kon aantonen op Tsjechisch grondgebied te zijn geboren en de afgelopen 5 jaar geen strafblad te hebben opgelopen, wat het voor veel Roma vrijwel onmogelijk maakte aanspraak te maken op Tsjechisch Staatsburgerschap). Tevens zijn er voorzieningen getroffen op scholen (voorschoolse voorzieningen) zodat de Roma-kinderen niet langer zijn aangewezen op het speciaal onderwijs maar hun taalachterstand zoveel mogelijk kunnen inlopen voordat zij naar een gewone basisschool gaan. Desalniettemin is de praktijk weerbarstig en zijn de levensomstandigheden van veel Roma op een schrijnend laag niveau.

De uitvoerend directeur, mevrouw Semancová en project-coördinator mevrouw Kabeleová van het multicultureel centrum Praag, lichtten toe dat de Roma voor 1992 nooit als doelgroep van het minderhedenbeleid werden beschouwd omdat zij geen eigen staat hebben. De Roma werden geweerd of in het gunstigste geval aan hun lot overgelaten. De defensieve houding bij de Roma die daarvan het gevolg is, zal het vooralsnog illusoir maken dat van hen veel eigen initiatief kan worden verwacht, aldus de vertegenwoordigsters van het multicultureel centrum. Verder bemoeilijkt vooral de attitude van omgeving, de Roma parten. Doordat zij bijvoorbeeld nauwelijks een lening kunnen krijgen zijn ze aangewezen op woeke- raars om geld te kunnen lenen, waardoor hun positie nog verder verslechtert.

Naast de Roma leeft er in Tsjechië een grote groep Vietnamezen. Deze groep is onder het communistisch regime naar Tsjechië gekomen. Hun integratie in de Tsjechische maatschappij verloopt moeizaam doordat het een tamelijk naar binnengekeerde groep is, maar levert geen grote problemen op.

Er zijn weinig gekleurde mensen in Tsjechië en is het minderheidsprobleem is dan ook een wit probleem. Het multicultureel centrum Praag verwacht echter dat de toetreding tot de EU ook gekleurde vreemdelingen naar Tsjechië zal brengen en vreest dat dat xenofobe reacties zal

opwekken. Om dat voor te zijn probeert het centrum de samenleving voor te bereiden op een meer multiculturele samenstelling.

10. Bilaterale relaties Nederland-Tsjechië

De betrekkingen tussen Nederland en de Tsjechische Republiek zijn uitstekend. Er zijn veel samenwerkingsverbanden met Tsjechië, onder andere op het gebied van politie, justitie, gezondheidszorg, werkgelegenheid en economisch beleid. Nederland wordt in Tsjechië als een belangrijke partner beschouwd. De financiële bijdrage van Nederland aan de bilaterale programma's met Tsjechië in het kader van PSO en Matra-cap zijn de hoogste van alle EU-lidstaten. Tsjechië behoort in het Nederlandse beleid op Midden-Europa, samen met Polen, Hongarije en Slowakije (de Visegrad 4) tot «prioriteitslanden» in Midden-Europa, waarmee de bilaterale betrekkingen geïntensiveerd zijn.

In mei 2000 is door staatssecretaris Benschop en zijn collega Telicka een Memorandum of Understanding ondertekend op basis waarvan (half)jaarlijkse seminars worden georganiseerd op een specifiek beleidsterrein, waarmee een partnerschap tussen vakdepartementen bevorderd wordt. In 2000 vormde justitie het werkterrein en in 2001 wordt samengewerkt door de Ministeries van Economische Zaken (thema's: handelspolitiek en macro-economische verkenningen).

Tsjechië is tevens een van de prioriteitslanden van het Nederlands cultuurbeleid, waarmee intensieve culturele uitwisseling plaats vindt. Bovendien zijn er zo'n 70 stedenbanden tussen Nederlandse en Tsjechische steden. Er is een intensieve militaire samenwerking die dateert van september 1995, van ver voor de tijd dat er een reëel NAVO-toetredingsperspectief bestond. De Ministeries van Defensie sloten toen een «Arrangement on mutual cooperation».

11. Transformatiesteun

Nederland ondersteunt het transformatieproces in Tsjechië via het PSO Pre-accessie Programma (Programma Samenwerking Oost Europa) en het MATRA Pre-accessie Projecten Programma (Maatschappelijke Transformatie). Beide programma's hebben tot doel Tsjechië te ondersteunen in haar voorbereiding op toetreding tot de Europese Unie.

PSO Pre-accessie richt zich op de economische transformatie zoals het versterken van economische instituten, terwijl MATRA Pre-accessie zich richt op maatschappelijke transformatie. Veel projecten hebben tot doel het maatschappelijk middenveld te versterken. Bij de programma's staat de ondersteuning van die organisaties die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van overheidstaken centraal. MATRA valt onder de verantwoordelijkheid van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. PSO valt onder het Ministerie van Economische Zaken.

Momenteel worden er 15 MATRA projecten uitgevoerd in Tsjechië. De projecten vinden plaats in een breed spectrum van maatschappelijke thema's. Voorbeelden zijn o.a. een project gericht op de ouderenzorg, een project ter versterking van de Tsjechische Vereniging van Rechteren en een project ter vermaatschappelijking van de psychiatrische zorg. Ook milieu, cultuur en volkshuisvesting vormen thema's waarbinnen projecten worden uitgevoerd.

In het kader van het PHARE-Twinning programma kunnen verschillende activiteiten (zoals korte missies en workshops) plaatsvinden, waarbij ambtenaren uit lidstaten van de EU voor langere tijd in de kandidaat-lidstaten worden gedetacheerd teneinde de noodzakelijke overname van het acquis communautaire op een specifiek terrein te realiseren. Nederland leidt momenteel onder andere een project ter bevordering van de rule of law.

12. Conclusie

De delegatie is onder de indruk geraakt van het vele werk dat door politiek, bestuur, maatschappelijk middenveld en de burgers in Tsjechië is verzet om het land voor te bereiden op toetreding tot de Europese Unie. Daarbij is de delegatie getroffen door de bevologenheid en de ambitie van haar gesprekspartners. Concluderend komt de delegatie tot een positief oordeel over de voorbereidingen van Tsjechië op de toetreding tot de Europese Unie per 1 mei aanstaande. Ze merkt daarbij wel op dat de smalle politieke marge waarbinnen de regering moet opereren zorgt voor veel politieke druk. Bovendien is er nog een ambitieus traject te gaan zeker op het terrein van de wetgeving inzake publieke aanbesteding en het bestrijden van de corruptie.

13. Gesprekspartners tijdens het werkbezoek

In volgorde van de gevoerde gesprekken:

Nederlandse Ambassade Praag	– Ida Van Veldhuizen, Ambassadeur – Wilco Roggenkamp, plv Chef de Poste – Alida Ritsema, tweede ambassadesecretaris
Comité Europese Integratie van het Tsjechische Huis van Afgevaardigden	– Ing. Pavel Svoboda, voorzitter – Milan Ekert, lid – Jaroslav Lobkowicz, lid – Josef Senfeld, lid
EU-delegatie Praag	Ralf Dreyer, Hoofd
Transparency International	– Ardiana Krancova, uitvoerend directeur – Michal Sticka, project manager – David Ondracka, project manager
Werklunch ter residentie	– Otakar Motejl, Nationaal Ombudsman – Jakub Camrda, Onderminister voor Europese Integratie, Ministerie van Justitie – Ivan Jancarek, Hoofd afdeling coördinatie relaties EU, ministerie van Buitenlandse Zaken – Radim Bures, plv directeur misdaadpreventie, ministerie van Binnenlandse Zaken – Pavel Bilek, directeur Helsinki comité Tsjechië – Petra Burcikova, Directeur La Strada
NGO Multicultureel Centrum Praag	– Hanna Kabeleova, project coördinator migratie – Andrea Semancova, uitvoerend directeur

14. Bronnen:

- Landeninformatie Ministerie van Buitenlandse Zaken
- Strategiedocument en Verslag van de Europese Commissie over de vorderingen van de kandidaat-lidstaten op weg naar toetreding, COM (2002) 700 final, 9.10 2002
- Nota naar aanleiding van het verslag bij het Toetredingsverdrag (Tweede Kamer 28 972 nr. 5)
- Internet: diverse sites
- Nederlandse ambassade in Praag